

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK EKONOMİSİNDE, KOBİ'LERDE AR-GE DESTEK
VE TEŞVİKLERİ VE GEBZE ORGANİZE SANAYİ
BÖLGESİNDE BİR UYGULAMA**

Işıl ALTAY

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Targan ÜNAL**

İSTANBUL, Mart 2012

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK EKONOMİSİNDE, KOBİ'LERDE AR-GE DESTEK
VE TEŞVİKLERİ VE GEBZE ORGANİZE SANAYİ
BÖLGESİNDE BİR UYGULAMA**

**Işıl ALTAY
10SB01002**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih :

Tezin Savunulduğu Tarih :

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Targan ÜNAL _____

Diğer Jüri Üyeleri: Yrd.Doç.Dr. Bilge Nur KATIPOĞLU _____

: Dr. Bülent GÜNCELER _____

İSTANBUL, Mart 2012

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK EKONOMİSİNDE, KOBİ'LERDE AR-GE DESTEK
VE TEŞVİKLERİ VE GEBZE ORGANİZE SANAYİ
BÖLGESİNDE BİR UYGULAMA**

**Işıl ALTAY
10SB01002**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Targan ÜNAL**

İSTANBUL, Mart 2012

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ), özellikle ülkemizdeki durumunu, önemini, ortaya koymak ve KOBİ'lere sağlanan AR-GE teşvik ve desteklerinin genel yapısını incelemek, son olarak da bir uygulama örneğiyle süreç ve sonuçları açısından değerlendirmektir.

Hem Yüksek Lisans Eğitimim sırasında hem de tez çalışmam sırasında benden yardımlarını, sabrını ve zamanını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof: Dr. Targan Ünal'a, çalışmamın uygulama kısmında hem kendi bilgi ve deneyimlerini hem de firmasının tüm çalışmalarını en ince detayına kadar benimle paylaşan Biyoner Genel Müdürü. Sn. Nejat Karaağaçlı'ya, manevi desteğini hiç esirgemeyen, çalışmalarımda bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, her zaman güvenen ve beni destekleyen eşim Sony Eurasia Paz. A.Ş. Ürün Müdürü Erdem Altay'a minnet ve teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Işıl ALTAY
Ziraat Mühendisi

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
KISALTMALAR.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN TANIMLARI, ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİDEKİ YERİ.....	2
2.1 KOBİ'LERİN TANIMLARI, ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİDEKİ YERLER	2
2.1.1 Dünyada Kobi Tanımları.....	2
2.1.1.1 OECD'nin KOBİ Tanımı.....	2
2.1.1.2 Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı.....	3
2.1.2 Türkiye'de Kobi Tanımları.....	4
2.1.2.1 İlgili Kurumların KOBİ Tanımları.....	4
2.1.2.2 Yeni Yönetmeliğe (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik) Göre KOBİ Tanımı.....	5
2.1.3. KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri.....	7
2.2. DÜNYA'DA KOBİ'LERİN GELİŞİMİ.....	9
2.3. TÜRKİYE'DE KOBİLERİN GELİŞİMİ.....	11

BÖLÜM 3. KÜRESELLEŞMEDE KOBİLERİN YERİ VE ÖNEMİ..14

3.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE SÜRECİ.....	14
3.2. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	18
3.2. KOBİ'LERİN KÜRESELLEŞMEDEKİ ROLÜ VE ETKİLERİ.....	19
3.3.1. Verimlilik Üzerindeki Etkisi.....	22
3.3.2. Adil Kalkınma Üzerindeki Etkisi.....	27
3.4. AR-GE FAALİYETLERİNİN KOBİ'LER VE KÜRESELLEŞME AÇISINDAN ÖNEMİ.....	32

BÖLÜM 4. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN SORUNLARI ve DESTEKLENMESİ.....35

4.1. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN MEVCUT DURUMU.....	35
4.2. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN SORUNLARI.....	38
4.2.1 KOBİ'lerin Finansman Sorunları.....	39
4.2.2. Alt Yapıya İlişkin Sorunlar.....	41
4.2.3. İnsan Kaynaklarına İlişkin Sorunlar.....	41
4.2.4. Eğitim Stratejisi ile İlgili Sorunlar.....	41
4.2.5. Yönetim Stratejisi ile İlgili Sorunlar.....	42
4.2.6. Personel Politikası ile İlgili Sorunlar.....	43
4.2.7. Hukuki Sorunlar.....	43
4.2.8. Bürokrasiden Kaynaklanan Sorunlar.....	44
4.2.9. Tedarik Sorunları.....	45
4.2.10. Pazarlama Yönetimi ile İlgili Sorunlar.....	45
4.2.11. İhracatta Karşılaştıkları Sorunlar.....	46
4.3 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERDE ARGE TEŞVİKLERİ VE UYGULAMASI.....	51
4.3.1 Türkiye'de Ar-Ge Teşvik Sistemi.....	54
4.3.2. Türkiye'de Ar-Ge ile İlgili Yasada Yer Alan İndirim, İstisna ve Teşvikler.....	56
4.3.2.1. Ar-Ge İndirimi.....	57
4.3.2.2. Gelir Vergisi Stopaj Teşviki.....	59
4.3.2.3. Sigorta Primi Desteği.....	59
4.3.2.4. Damga Vergisi İstisnası.....	60
4.3.2.5. Teknogirişim Sermayesi Desteği.....	60
4.3.2.6. Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri İle İlgili Teşvikler....	61
4.3.2.7. Ar-Ge ve Yenilik İle İlgili Fonlar.....	61
4.3.3. Türkiye'de Ar-Ge Uygulaması İle İlgili Örgüt Ve Kuruluşlar.....	62
4.3.3.1. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK).....	63
4.3.3.2. Marmara Araştırma Merkezi (MAM).....	67
4.3.3.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).....	70

4.3.3.4. Teknoparklar (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri).....	72
4.3.3.5. Değerlendirme Ve Denetim Komisyonu.....	72
4.3.3.6. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV).....	73
4.3.4. Türkiye’de Kobilere Sunulan Ar-Ge Destekleri.....	75
4.3.4.1. Ar-Ge Teşvik Yasası İle Getirilen Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri Desteği (28.02.2008 Tarih Ve 5746 Sayılı).....	76
4.3.4.2. TÜBİTAK’ın Ar-Ge Destekleri.....	76
4.3.4.3. Teknoloji Geliştirme Merkezleri Desteği.....	77
4.3.4.4. Avrupa Birliği Kaynaklı KGF Destekler.....	77

BÖLÜM 5. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE KOBİ’LERLE YAPILAN BİR UYGULAMA.....80

5.1. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ.....	80
5.2. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ’NDE AR-GE.....	81
5.3. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ’NDE BİR KOBİ UYGULAMASI: BİYONER YAĞ VE KİMYA ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.....	82
5.3.1. Biyoner'in KOSGEB Destekli Ar-Ge Çalışması: "İşe Özel Reaktör".....	84
5.3.1.1. Projenin Amacı, Kapsamı ve Hedefi.....	84
5.3.1.2. Projede Kullanılan Ekipman, Hammadde ve KOSGEB'den Talep Edilen Diğer AR-GE Programı Destekleri.....	85
5.3.1.3. KOSGEB Ar-Ge ve İnovasyon Programı Proje Sonuçları.....	88

BÖLÜM 6. SONUÇ.....	90
KAYNAKLAR.....	94
EKLER.....	100
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ÖZET

TÜRK EKONOMİSİNDE, KOBİ'LERDE AR-GE DESTEK VE TEŞVİKLERİ VE GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE BİR UYGULAMA

Bu çalışmanın amacı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ), özellikle ülkemizdeki durumunu, önemini, ortaya koymak ve KOBİ'lere sağlanan AR-GE teşvik ve desteklerinin kapsamını irdelemek, yakın zamandaki bir uygulama örneğiyle bahsi geçen bu teşvik ve desteklerin etkinliğini, küreselleşme ve Türk Ekonomisine olan katkıları açısından değerlendirmektir.

KOBİ'ler tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye ekonomisinin de sürükleyici ve dinamik unsurlarındandır ve ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Ekonomik gelişimin temel gücü olarak görülen ve Türkiye'deki toplam istihdamın çok önemli bir kısmını sağlayan KOBİ'ler, dünyada her geçen gün önemini artıran küreselleşme süreciyle beraber artan rekabet ortamından önemli ölçüde etkilenmektedir.

Küreselleşmenin etkisiyle önemi iyice artan rekabet ortamı, KOBİ'lerin verimlilik, ve yenilikçilik konularında ciddi çalışmalar yapmasını, hem mikro düzeyde kendilerinin, hem de makroekonomik düzeyde ülkelerin menfaati için zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde de KOBİ'lere bakıldığında gerek yasal düzenlemeler ve mevzuatın gerekse alınan tedbir ve uygulamaların yeterli olduğu söylenememektedir. KOBİ'lere yapılan bilimsel çalışmaların genel olarak finansman, pazarlama, istihdam ve genel yönetsel sorunlar gibi belirli konularla sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir.

Küresel ekonomik politikalar çerçevesinde Türkiye'de KOBİ'lerin rekabet gücünün değerlendirilmesinde, ve rekabet güçlerini artırıcı stratejilerin geliştirilmesinde yenilik ve AR-GE'nin rolünün son zamanlarda daha fazla ön plana çıkarılmasına rağmen halen yeterince sahiplenilmediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, AR-GE, Küreselleşme, AR-GE Teşvikleri ve Destekleri

SUMMARY

RESEARCH and DEVELOPMENT GRANTS and FINANCIAL SUPPORTS for SME's in TURKISH ECONOMY, and AN ASSESSMENT in GOSB

The purpose of this study is, to introduce the current situation and importance of Turkish SME's, analyze the coverage of recent R&D grants and financial supports, and assess the effectiveness of those grants and supports within a latest example, from the view of globalization and benefits on Turkish Economy.

SME's are one of the leading and dynamic components of Turkish economy as well as of world economy and have the major significance with respect to socio-economic development of the country. SME's regarded as the driving force of the economic development providing major employment in Turkey, and are strongly affected by the increasing competition due to the globalization process which is increasing its importance day by day.

Intensive competition caused by globalization, forces SME's to focus on productivity and innovation in order to secure their own microeconomic structure and macroeconomic environment of their countries, as well. We can't say that current law orders and legislations are enough to support SME's in their challenges. All the scientific researches and studies made for SME's stays limited within finance, marketing, employment and general management issues.

Research and Development tool seems to be one of the important pillar to assess and enhance SME's competitiveness, with respect to global economic policies, in Turkey, but unfortunately we can't say that current focus on R&D is sufficient.

Key Words: SME , R&D, Globalization, R&D Grants and Financial Supports

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABİGEM	:Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi Destekleri
ARDEB	:Araştırma Destek Programları Başkanlığı
AR-GE	:Araştırma ve Geliştirme
AYF	:Avrupa Yatırım Fonu
BİDEB	:Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı
BTY	:Bilim Teknoloji ve Yenilik
BTYPD	:Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı
CE	:Conformité Européenne, Avrupaya Uygunluk
ÇED	:Çevresel Etki Değerlendirmesi
DFİF	:Destekleme ve Fiyat İstikrarı Fonu
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DTM	:Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	:Dünya Ticaret Örgütü
EFTA	:European Free Trade Association, Avrupa Serbest Ticaret Birliği
GATT	:Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GOSB	:Gebze Organize Sanayi Bölgesi
GSİS	:Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı
GSMH	:Gayrisafi Millî Hâsıla
GSYİH	:Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	:International Monetary Fund, Uluslararası Para Fonu
İTO	:İstanbul Ticaret Odası
KALDER	:Türkiye Kalite Derneği
KAMAG	:Kamu Araştırmaları Destek Grubu
KGF	:Kredi Garanti Fonu

KOBİ	:Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSGEB	:Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGEM	:Küçük Sanayi Geliştirme Projesi
KÜSGET	:Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
KVK	:Kurumlar Vergisi Kanunu
MAM	:Marmara Araştırma Merkezi
NATO-SFS	:North Atlantic Treaty Organization-Science for Stability, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü - İstikrar İçin Bilim
OECD	:Organisation for Economic Co-operation and Development, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSB	:Organize Sanayi Bölgesi
SANTEZ	:Sanayi Tezleri Programı
SBA	:Avrupa Küçük İşletmeler Yasası
SGK	:Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	:Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEKMER	:Teknoloji Geliştirme Merkezleri
TEYDEB	:Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
TOBB	:Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	:Türkiye Orta Ölçekli Sanayi ve Yöneticiler Vakfı
TSE	:Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	:Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	:Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UIDB	:Uluslararası İşbirliği Daire Başkanlığı
UNDP	:United Nations Development Programme, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNIDO	:United Nations Industrial Development Organization, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü

TABLO LİSTESİ

	SAYFA NO
Tablo 2.1 OECD'nin KOBİ Tanımı.....	3
Tablo 2.2 AB'nin KOBİ Tanımı.....	4
Tablo 2.3 Çeşitli Kuruluşlar Tarafından Kobi'ler İçin Yapılan Tanımlar.....	5
Tablo 4.1 Girişimlerin Sektörel Dağılımı (%).....	37
Tablo 4.2 Hukuki Durumlarına Göre Girişimler (%).....	37
Tablo 5.1 Proje için Gerekli Ekipman ve Hammadde.....	86
Tablo 5.2 Proje için Satın Alınan Ekipman ve Hammadde.....	86
Tablo 5.3 Proje için Alınan Diğer Destekler.....	87
Tablo 5.4 Proje Butçesi.....	87
Tablo 5.5. Proje Finansman Planı.....	88

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Şekil 4.1 Girişimlerin Sektörel Dağılımı (%).....	36
Şekil 4.2 BİDEB Tarafından Desteklenen Bilim İnsanı Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	65
Şekil 4.3 TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programları Kapsamında Önerilen Proje Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı.....	66

BÖLÜM 1 GİRİŞ

Küçük ve orta ölçekli işletmeler gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadırlar. KOBİ'ler esnek ve küçük yapıları sayesinde dünyada meydana gelen değişimlere büyük işletmelerden daha hızlı uyum sağlamak şansına sahiptirler. Dünyada önceleri daha çok istihdamı artırma yolunda önemli görülerek destek verilen KOBİ'ler, 1990'lı yıllardan itibaren üretim sürecinde, satış artırmada ve yönetim yapısında yeniliklere katkıda bulunmak amacıyla yönelik olarak devlet politikalarıyla desteklenir duruma gelmişlerdir.

Ülkemizde KOBİ'lerin genel olarak toplam işletmeler içerisindeki oranları ile istihdam oranları oldukça yüksek, toplam yatırım ve üretim içerisinde oranları orta seviyede, ihracat içerisindeki oranları ise düşük bulunmaktadır. Özellikle küreselleşen ekonominin en büyük getirisi olan rekabetçilik çerçevesinde KOBİ'lerin yenilikçilik ve verimlilik üzerine yoğunlaşması kaçınılmaz bir gerçek olmuştur.

KOBİ'lerin esnek yapılarına bağlı olarak üretime, istihdama, katma değere, vergiye ve ihracata olan katkıları sayesinde, daha rekabetçi ve verimli olabilmeleri açısından tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de devlet tarafından çeşitli şekillerde teşvik edilmekte ve yine çeşitli devlet kurumları tarafından eğitim, teknoloji, işletme ve pazarlama konularında desteklenmektedir.

Bu çalışmada, Dünya'da ve Türkiye'de KOBİ'lerin tanımları ve gelişimleri ve önemi, küreselleşen ekonomi çerçevesinde KOBİ'lerin yeri, KOBİ'lerin genel sorunları ve KOBİ'lere özellikle araştırma ve geliştirme çalışmaları için sağlanan destek ve teşvikler öncelikle yer verilecek. Son olarak'da Gebze Organize Sanayi Bölgesi'ndeki bir KOBİ AR-GE çalışmaları destek ve teşvikleri açısından incelenecektir.

BÖLÜM 2 DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI, ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİDEKİ YERİ

2.1 KOBİ'LERİN TANIMLARI, ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİDEKİ YERLERİ

2.1.1 Dünyada Kobi Tanımları

KOBİ'lere ilişkin literatür incelendiğinde, dünyadaki ülkelerin kalkınma seviyesi ve sektörler arasındaki farklılıklar nedeniyle KOBİ kavramına ilişkin üzerinde karar birliğine varılan kesin bir tanımın olmadığı görülmektedir. KOBİ tanımlamaları; ülkeden ülkeye, sektörden sektöre, bölgeden bölgeye ve hatta bir ülkenin çeşitli kurumları arasında bile değişebilmektedir.

KOBİ tanımında kullanılan çok sayıda nicel ve nitel kriterler arasında; çalışan kişi sayısı, makine, tezgâh gücü ve sayısı, öz sermaye, kullanılan hammaddeler, ödenen ücretler, alınan siparişler, enerji kullanımı, ciro ve üretim kapasiteleri, işletme sahibinin fiilen çalışması, işletme mülkiyetinin ve yönetiminin bağımsızlık derecesi, sermayenin sınırlı olması, işbölümü ve uzmanlaşmanın düşüklüğü, pazar payının azlığı, alış-satışta pazarlık gücünün olmaması vb. sayılmaktadır. (Özdemir, 2006)

2.1.1.1 OECD'nin KOBİ Tanımı

Sadece işletmede çalışanların sayısını esas alarak KOBİ tanımı geliştiren OECD'nin tasnifinde, işletmeler **mikro, çok küçük, küçük, orta ölçekli** olarak 4 grupta toplanmaktadır

Tablo 2.1: OECD'nin KOBİ Tanımı (İTO, İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde KOBİ'lerin Desteklenmesi, 2006)

İşletme Grubu	Çalışan Sayısı
<i>Mikro Ölçekli</i>	1-4
<i>Çok Küçük Ölçekli</i>	5-19
<i>Küçük Ölçekli</i>	20-99
<i>Orta Ölçekli</i>	100-499

Dünya Bankası ise; 1- 50 işçi çalıştıranları küçük işletme, 51- 200 işçi çalıştıranları orta ölçekli işletme, 200'den çok işçi çalıştıran işletmeleri büyük işletme olarak tanımlamaktadır.

2.1.1.2 Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı

Türk mevzuatını da etkileyen Avrupa Birliği tanımı, üye ülkelerin uygulamalarını standartlaştırmaya çalışmakta, ancak sanayi ve işletme yapıları bakımından birbirinden önemli farklılıklar gösteren çok sayıda (özellikle yeni üyeler) ülkenin gereksinimlerine uygunluğu tartışmalarını da beraberinde getirmektedir.

Çalışan sayısı yanında, ikinci bir KOBİ sayılma kriteri olarak “**mali güç**” göstergelerinden yararlanılmaktadır. 1996 yılından sonraki ekonomik gelişmeleri de yansıtabilecek biçimde, yıllık satışlar toplamı veya mali bilançolarının üst sınırı güncellenmiştir. (Özdemir, 2006)

Üye ülkelerin, özellik arz eden ve doğrudan tedbirler gerektiren KOBİ'ler için tanımda yer alan üst sınırların altında eşikler belirlemesine imkân veren yeni düzenleme, 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Yeni tanıma göre 25 işçi'den az işçi çalıştıran firmaların KOBİ olduğu kabul edilmektedir. Orta ölçekli bir işletme 50 ila 250 işçi çalıştıran, Küçük işletme 50'den az işçi, Çok küçük işletme ise 10'dan az işçi çalıştıran olarak tanımlanmıştır. (Özbek, 2007)

Tablo 2.2: AB'nin KOBİ Tanımı (İTO, İşsizlik Sorununun Çözülmesinde KOBİ'lerin Desteklenmesi, 2006)

İşletme Kategorisi	Yıllık Çalışan Kişi	Satışlar	Mali Bilanço
Orta Ölçekli	< 250	< 50 Milyon Euro (1996'da 40 M ilyon)	< 43 Milyon Euro (1996'da 27 M ilyon)
Küçük Ölçekli	< 50	< 10 Milyon Euro (1996'da 7 Milyon)	< 10 Milyon Euro (1996'da 5 Milyon)
Mikro Ölçekli	< 10	< 2 Milyon Euro (Daha önce tanımlanmamış)	< 2 Milyon Euro (Daha önce tanımlanmamış)

2.1.2 Türkiye'de Kobi Tanımları

Ülkemizde, çalışan sayısı bakımından Avrupa Birliği KOBİ tanımı ile benzer bir KOBİ tanımı yapılmıştır. Ancak, ülkemizde işletmelerin ciro ve sermaye yapılarının küçük olması nedeniyle, 2005'de yayınlanan KOBİ Tanımı Yönetmeliğine göre yapılan yeni sınıflandırmada, Yıllık Net Satış Hasılatı ve Yıllık Mali Bilanço için AB Tanımının neredeyse yarısından daha düşük değerler belirlenmiştir. Örneğin Mikro İşletme tanımı için AB tarafından 2 Milyon Euro'nun altında olması gereken Yıllık Net Satış Hasılatı, ilgili yönetmelikle 1 Milyon TL'nin altında olarak belirlenmiştir.

Küçük ve orta boy işletmeler (mikro işletmeler ile küçük ve orta boy işletmeler birlikte) tüm işletmelerin %99.6'sını oluşturmaktadırlar. Ülkemizde KOBİ'lerle ilgili en dikkat çekici husus, 10'dan az kişi istihdam eden mikro işletmelerin hizmet ve imalat sanayi olmak üzere tüm KOBİ'lerin %96'sını teşkil etmesidir. Küçük ve orta boy işletmelerin payı ise %3.6 olarak tespit edilmiştir.(Özbek,2007)

2.1.2.1 İlgili Kurumların KOBİ Tanımları

Türkiye'de de küçük ve orta büyüklükteki işletmelerle ilgilenen KOSGEB, HALK Bankası, Eximbank, DİE, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı gibi kurum ve kuruluşlar, kendi yetki ve sorumluluk alanlarını belirlemek üzere ayrı ayrı tanımlar getirmişlerdir. Bunun sonucu olarak da birbiri ile çelişen bilgiler, istatistikler ve politika önerileri ortaya çıkmıştır.

KOSGEB tarafından KOBİ'ler, işletmenin hem sahibi hem de yöneticisi olan, yerel olarak faaliyet gösteren, kendi öz kaynakları ile finanse edilmiş işletmeler olarak

tanımlanmaktadır. KOSGEB Kuruluş Kanununda; 1- 50 İşçi çalıştıran işletmeler küçük, 51–150 İşçi çalıştıran işletmeler orta, 150’den Fazla işçi çalıştıran işletmeler ise büyük işletme olarak kabul edilmiştir.

Türkiye Halk Bankası ise işletmeleri, verdiği kredilerin amacına göre tanımlamaktadır. Sanayi kredilerinde; en çok 100 işçi çalıştıran işletmeleri küçük, en çok 250 işçi çalıştıran işletmeleri orta ölçekli işletme olarak tanımlamakta ve her biri için de belirli sabit yatırım değerleri belirtmektedir.

EXİMBANK ise; ihracat kredilerinde 1–150 işçi çalıştıran işletmeleri üretime dönük sanayi işletmesi olarak, destek kredilerinde ise en çok 100 işçi çalıştıran işletmeleri KOBİ olarak tanımlamaktadır.

Tablo 2.3: Çeşitli Kuruluşlar Tarafından Kobi’ler İçin Yapılan Tanımlar

KURULUŞ	KÜÇÜK	ORTA
DİE	10 – 49 İşçi	50 – 99 İşçi
HALK BANKASI	1- 99 + 15 Milyar TL Bilanço	10 – 250 + 30 Milyar TL Bilanço
TOSYÖV	5 – 200 İşçi	
KOSGEB	1 – 50 İşçi	51 – 150 İşçi
TOBB	10 – 49 İşçi	50 – 150 İşçi
EXİMBANK	1 – 250 İşçi	
DTM	1 – 200 + 2 Milyon \$ Bilanço	

Ülkemizde, hukuki ve ekonomik mülahazalarla eksikliği hissedilen, tüm ilgililerin kullanabileceği bir tanım yapma zorunluluğu ayrı bir yönetmeliğin çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır.

2.1.2.2 Yeni Yönetmeliğe (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik) Göre KOBİ Tanımı

19.10.2005 tarihli “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, getirdiği tanım ve ilkelerin tüm kurum ve

kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. (Özdemir, 2006)

Yönetmelikte, istihdam ve mali büyüklük kriterlerine göre KOBİ'ler “mikro”, “küçük” ve “orta” büyüklükte işletmeler olarak 3 gruba ayrılmış ve bahse konu büyüklüklerin belirlenmesinde, işletmelerin yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançoları kriter olarak kabul edilmiştir.

Yönetmelikte;

Mikro İşletmeler: Çalışan sayısı 10'dan az (1–9 arası) ve yıllık net satış hâsılatı (ya da mali bilançosu) bir milyon YTL'yi aşmayan çok küçük işletmelerdir,

Küçük İşletmeler: Çalışan sayısı 50 kişiden az ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 5 milyon YTL'yi aşmayan işletmelerdir,

Orta Büyüklükteki İşletmeler: 250'den az çalışanı olan ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan işletmelerdir şeklinde tanımlanmıştır.

Yönetmelik işletmeleri Avrupa Birliği tavsiye kararına uygun olarak “bağımsız”, “ortak” ve “bağlı” işletme olarak üç kategoride toplamaktadır. Yönetmeliğe göre;

Bağımsız işletme: Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

a) Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,

b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,

c) Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse, bağımsız işletme kabul edilir.

Ortak işletme: Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hâkim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına sahip olması yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına başka bir işletmenin hâkim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda, bunlar ortak işletme sayılır. Sermaye ve oy hakları payından yüksek olan esas alınır.

Birinci fıkrada belirtilen % 25 oranı;

a) Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları iki milyon YTL'yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote

edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,

b) Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,

c) Bölgesel kalkınma fonları da dâhil kurumsal yatırımcılar,

d) Yıllık bütçesi 18 milyon YTL'den az olan veya nüfusu 5000'den az olan yerlerdeki; belde belediyeleri dahil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri, tarafından aşılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Bağlı işletme: Bir işletme;

a) Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,

b) Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,

c) Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma, şartlarından en az birini taşıması halinde bağlı işletme sayılır şeklinde tanımlanmıştır.

9. maddede belirtilen istisnalar dışında kalan kamu kuruluşlarının tek başlarına veya ortaklaşa olarak bir işletmenin sermayesinin veya oy haklarının % 25'ine sahip olmaları halinde, bu işletme diğer şartları taşısa dahi KOBİ olarak kabul edilmez.

19.10.2005 tarihinde yayınlanan Yönetmeliğin uygulaması için 6 aylık bir hazırlık ve geçiş dönemi öngörülmüş ve 19 Nisan 2006'da yürürlüğe girmiştir.

2.1.3. KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

KOBİ'lerin, günümüz rekabet koşullarında ülkelerin ve buna bağlı olarak ülkemizin de gündeminde önemli yer edinmesine yol açan özellikler ile diğer işletmelerden farklı özelliklerini:

— Her şeyden önce bu tür işletmeler daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşidi sağlamaktadırlar.

— Marjinal istihdam yaratma olanakları diğer işletmelere göre daha fazladır, zira daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkânı yaratmaktadırlar.

— Bankalarla ilişkilerinde daha dikkatli hareket ettiklerinden ve yapıları nedeniyle ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmektedirler.

— Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmektedirler.

— İmkân yaratıldığı takdirde esneklikleri nedeniyle teknolojik gelişmelere daha yatkındırlar.

— Bölgeler arası kalkınmada dengelerin bozulmasını önleyici bir rol oynayabilirler.

— Gelir dağılımına olumlu etkileri vardır.

— Ferdi tasarrufları teşvik eder, yönlendirir ve hareketlendirirler.

— Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdırlar.

— Politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsurudurlar.

— Demokratik toplumun ve liberal ekonominin ana sigortalarından biridir şeklinde sıralayabiliriz. (Ekonomik Vizyon Dergisi, 2001)

Genel olarak dünyada ve buna bağlı olarak da ülkemizde teknoloji ve üretim teknolojisi hızla değişmektedir. Üretim teknolojisindeki gelişimin yanı sıra tüketici eğilimleri de sürekli değişim göstermektedir. İnsanlar artık sıradan herkesin kullandığı ürünler yerine kullandıklarında kendilerini özel hissedecekleri ürünleri tercih etmektedirler.

Teknolojik ve tüketici eğilimlerindeki süratli gelişim ve değişim gerek dünyada gerekse ülkemizde tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılama görevini üstlenmiş olan KOBİ'lerin önemini daha da arttırmaktadır. Çünkü KOBİ'ler esnek ve küçük yapıları sayesinde dünyada meydana gelen değişimlere büyük işletmelerden daha hızlı uyum sağlamak şansına sahiptirler. KOBİ'ler ekonomideki daralma ve hareketlenmelere büyük işletmelerden daha kolay uyum sağlamaktadırlar. Bu esneklikleri KOBİ'lere büyük işletmelere nazaran büyük ölçüde avantajlar sağlamaktadır.

Dünyada KOBİ'lerin önemine ilişkin literatürde çok sayıda yapılmış çalışma vardır. İtalya'da KOBİ'lerin istihdam yaratma, teknoloji, değişim, verimlilik ve katma değer gibi özellikleri bakımından büyük şirketlerden daha iyi durumda oldukları görülmektedir. Japonya'nın rekabet gücünün gerisinde sözleşmeli çalışan bu işletmelerin oluşturduğu bir ağın bulunduğunu ortaya koymaktadır. California'da ise KOBİ'lerin canlılığına ve ekonomide oynadıkları kritik role dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin ekonominin esnek üretim sistemine gayet iyi ayak uydurmuş örgütlenme biçimleri olarak görüldüğünün doğruluğu kanıtlanmış olmakla beraber,

yenilenmiş dinamiklerinin ekonomik güç yapılanmasının merkezinde yer alan büyük şirketlerin denetiminde olduğu da doğrulanmaktadır. (Castells, 2005)

KOBİ'ler ülke ekonomilerinde istihdam ve iş imkânları yaratmaktadırlar. Sağlam yapılı, büyümeye elverişli KOBİ'ler, ekonomik gelişmelerin, siyasal istikrarın ve sosyal barışın güvencesi olup ülke ekonomisinin de temelini oluşturmaktadırlar. Bağımsız olarak ayakta kalmak ve başarılı olmak amacını güden bu işletmelerin dinamik olmaları ve ekonomiye canlılık kazandırması en önemli özellikleridir. KOBİ'lerin esnek üretim sistemleri ile değişen pazar ve talep koşullarına kolayca uyabilmeleri ve dinamik olmaları aynı zamanda ülke ekonomilerinin beklenmedik krizlere dayanma gücünü de artırmaktadır. Globalleşmenin getirdiği imkânlarla büyük işletmelerin üretimlerini büyük ölçüde ülke içinden, daha düşük maliyetli ülkelere kaydırması neticesinde ortaya çıkan işsizliğin giderilmesi konusunda da KOBİ'ler temel bir aktör görevi görmektedir. (Audretsch, 2009)

KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmadaki önemli rollerini;

- Ekonomiye dinamizm kazandırma,
- İstihdam sağlama ve yeni iş imkânı yaratma,
- Esneklik ve yenilikleri teşvik etme,
- Bölgesel kalkınmayı hızlandırma olarak özetleyebiliriz.

KOBİ'lerin ekonomiye katkılarını ise;

- İstihdam yaratılması,
- Esneklik sayesinde yeniliklere hızla uyum sağlama,
- Girişimciliği teşvik etme,
- Butik üretim sayesinde ürün farklılaşması sağlama,
- Büyük işletmelere ara malı temini başlıkları altında toplamak mümkündür.

2.2. DÜNYA'DA KOBİ'LERİN GELİŞİMİ

KOBİ'lerin ülke ekonomileri için vazgeçilmez bir unsur olduğu, ekonomik canlanma, yapısal değişim ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli rolleri olduğu yukarıda belirtilmiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik ve sosyal sistemde yerine getirdikleri bu önemli fonksiyonlarını ilk gören ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Bunun için

de, ABD’de 1920 yılında “ Küçük İşletmeler İdaresi (Small Business Administration-SBA) kurulmuştur. Ayrıca 1953 yılında “ Küçük İşletmeler Kanunu “” kabul edilerek devlete KOBİ’leri teşvik etme görevi verilmiştir. Aynı şekilde serbest piyasa ekonomisini benimseyen tüm gelişmiş ülkelerde de, sistemin temelini oluşturan, rekabeti korumanın ana aracı olan KOBİ’leri korumaya yönelik olarak antitröst kanunları çıkarılmıştır. (Mucuk, 2003)

Önceleri daha çok istihdamı artırma yolunda önemli görülerek destek verilen KOBİ’ler, 1990’lı yıllardan itibaren üretim sürecinde, satış artırmada ve yönetim yapısında yeniliklere katkıda bulunacak, canlı, dinamik nitelikli işletmelerin doğuşunu ve gelişmesini sağlayacak bir ortam yaratmaya yönelik olarak devlet politikalarıyla desteklenir duruma gelmişlerdir.

KOBİ’lerin sahip oldukları esneklik, özellikle kriz koşullarına süratle uyma yetenekleri, 1973 Petrol Şoku ve 1979 Dünya Petrol Krizleri ile daha da iyi anlaşılmiştir. ABD ve Japonya’ya göre KOBİ’lerin önemini daha geç anlayan Avrupa Birliği ülkeleri de, diğer birçok ülke gibi 1980’lerin başından itibaren KOBİ’leri destekleye başlamış ve KOBİ’leri geliştirme yoluna gitmişlerdir. Avrupa’da, 1980 yılından itibaren ölçek ekonomileri görüşüne alternatif olarak “Küçük Güzeldir” görüşü çok kabul görmeye başlamıştır.

Günümüzde, büyük işletmeler karşısında KOBİ’lerin sahip olduğu üstünlükleri rakamlar da ortaya koymaktadır. Dünyadaki mevcut ülke ekonomilerine bakıldığında, işletmelerin neredeyse % 95–99’unun KOBİ’lerden oluştuğu, GSMH’nin % 30–70’inin, istihdamın % 40–80’inin, yatırımların % 30–60’ının, ihracatın % 10–40’ının KOBİ’ler tarafından gerçekleştirildiği açık bir şekilde tespit edilmektedir. Bu özellikleriyle, KOBİ’lerin ekonomik ve toplumsal düzenin belkemiğini oluşturduğu gözlenmektedir. (Aykaç vd., 2008)

Gelişmiş ülkelerde KOBİ’lerin öneminin çok erken fark edildiği, gelişmiş ekonomilerin uzun yıllar boyunca uyguladıkları ekonomik politikalar sayesinde kalkınmalarını büyük ölçüde KOBİ’lere dayalı olarak gerçekleştirdikleri gözlenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin KOBİ’lere bakış açısına bakıldığında ise, bu ülkelerde çok yakın zamanlara kadar KOBİ’lere gereken önemin verilmediği açık bir şekilde gözlenmektedir. Ancak, bu kuruluşların ekonomide ve sosyal yaşamda oynadıkları rol,

bu ülkelerde de artık ekonomik politikalarda ağırlıklı olarak kendisini göstermeye başlamıştır. (Aykaç vd., 2008)

2.3 TÜRKİYE’DE KOBİLERİN GELİŞİMİ

Türkiye’de KOBİ’lerin tarihi gelişim sürecine bakıldığında 13. yüzyılda kurulan Ahilik sistemine kadar uzandığı görülmektedir.

19. yüzyılda Sanayi Devrimi ortaya çıkana kadar, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonominin esas olarak tarımsal faaliyetlere dayalı olduğu görülmektedir. 16., 17. ve 18. yüzyıllar boyunca Osmanlı ekonomisinin % 90’ını kırsal kesimde yaşayanlarca gerçekleştirilen tarımcılık ve hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu dönemde, yalnızca % 10’luk bir kesim kentlerde yaşamakta ve çeşitli zanaatlarla ve tarım dışı diğer faaliyetlerde bulunmaktadır. Üretimi gerçekleştiren bu kesimin yanında bir grup insan da ticaret ve tefecilik işleriyle uğraşmaktadır. (Aykaç vd., 2008)

Cumhuriyet öncesi dönemde, ekonominin aktörleri olan küçük girişimler incelenmek istendiğinde, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorlukları dönemlerinde uzun bir süre var olan ve sadece ekonomik bakımdan değil, birçok bakımdan önemli bir mesleki kuruluş olan “ahilik” (daha sonraki adıyla lonca) kurumunun Türk girişimciliğinin temelinde yer aldığı görülecektir. Çok uzun yıllar boyunca varlığını koruyan ahi teşkilatları, Sanayi Devrimi’nin ardından ekonomik ve sosyal yapıda başlayan dönüşüme ayak uydurmakta zorluk çektiklerinden, yaşamlarını daha fazla sürdürememişlerdir. (Aykaç vd., 2008)

Loncalara ve talebe bağlı olarak üretim esası üzerine kurulmuş olan ekonomik sistem 18 inci yüzyılın sonlarında çökmüş, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetine miras olarak cüzi sayıda küçük işletme ile tarıma dayalı bir ekonomi miras kalmıştır.

Genç Cumhuriyetin ilk döneminde kısa bir piyasa ekonomisi deneyiminin ardından, 1929’da dünyada yaşanan büyük bir ekonomik bunalımın etkisiyle Avrupa’da ve ABD’de olduğu gibi ülkemiz ekonomisinde de devletçilik hâkim olmuştur. Devlet bir yandan özel sektörü ve girişimciliği teşvik ederken, bir yandan da mevcut boşluğu doldurmak üzere kamu iktisadi teşekkülleri oluşturarak bizzat ekonomide rol almaya başlamıştır. Öyle ki, devlet ekonomide bir an önce kalkınma sağlamak amacıyla yerli bir girişimciler grubunun yaratılmasının şart olduğu bilinciyle hareket ederek,

girişimciliğin desteklenmesi amacıyla teşebbüslerde bulunmuştur. Aslında, o döneme hakim olan düşünce, daha Cumhuriyet kurulmadan dokuz ay önce gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'ne de hakim olmuştur. Kongrenin öne çıkarttığı temel ilkelerden bir tanesi, Türk insanının girişimci yönünün geliştirilmesi amacıyla gerekenlerin yapılması olmuştur. (Mucuk, 2003)

1950 sonrasında ise özel sektör eliyle kalkınma tercihi yapılarak müteşebbis yaratmak, mevcutları desteklemek politikası takip edilmiş, bunların teşviki bir ideolojik tercih olarak da algılanmıştır. 1950'den 1980'e kadar Türk girişimciliği açısından durağan denilebilecek bir dönem yaşanmıştır. Yine de bu dönemde, girişimciliğe verilen destekler artmış, ekonomi gelişmiş, Türkiye hem nüfus hem de kişi başına düşen gelir itibarıyla büyümüştür. (Aykaç vd., 2008)

Ülkemizde girişimciliğin ve KOBİ'lerin gerçek anlamda önemsenmeye başlanması, 1980'li yıllardan itibaren başlamıştır. 24 Ocak 1980 Kararlarıyla birlikte yapısal bir dönüşüm başlatan Türkiye, bu tarihten itibaren piyasa ekonomisini tercih etmiş, bu tercihin bir gereği olarak girişimciliği ve girişimcileri öne çıkartmıştır. (Küçük, 2009)

Türkiye'de 1963 yılından itibaren karma ekonomik sistem anlayışı benimsenerek 5 yıllık süreleri kapsayan Planlı Kalkınma dönemleri yürütülmüştür. Kalkınma Planlarına, KOBİ'lerle ilgili getirdiği belli başlı düzenlemeler açısından kısaca bakılacak olursa; Birinci Beş Yıllık Plan döneminden Dokuzuncu Kalkınma Planı'na kadar olan dönemde, esnaf ve sanatkârlar ile küçük sanayici olarak ifade edilen KOBİ'lere yönelik çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Kalkınma planlarında öngörülen çeşitli yasal düzenlemelerin ve kuruluşların, daha sonraki yıllar içerisinde gerçekleştirilmesine yönelik politikalar oluşturulmuştur. (OECD, 2000)

Her bir plan dönemini çok kısa bir şekilde ifade edecek bazı gelişmeleri şu şekilde özetlemek mümkündür: Öncelikle,

—Birinci Beş Yıllık Plan'da (1962–67) KOBİ'lerin Sanayi Bakanlığı'nın sorumluluğu altında olduğu ifade edilmiş;

—İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1968–72) KOBİ'lere yönelik olarak KÜSGEM tesis edilmiş;

—Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973–78) KOBİ'lere yönelik finansman, eğitim ve teknik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılacağı öngörülmüş;

—Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1979–84) KÜSGET kurulmuş;

—Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1986–90) KOBİ'lerin önemli altyapı sorunlarını ortadan kaldıran Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri'nin kurulmasını teşvik edecek düzenlemelerin gerçekleştirileceğine yer verilmiş;

—Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1990–94) KOBİ'lere yönelik faaliyetler daha da genişletilerek, onların her açıdan destekleyecek (eğitim, finansman, teknoloji, altyapı, organizasyon vb.) ve sorunlarını çözecek bir takım tedbirlere yönelinmiş, ayrıca Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)'nin oluşturulmasına karar verilmiş;

—Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1996–2000), KOBİ'lere verilen önemi belirtmek üzere, 1996 yılı “KOBİ Yılı” olarak ilan edilmiş, KOBİ'lerin proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında desteklenmesi, girişimcilik eğitimi verilmesi bu Plan'da da yer almış;

—Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (2001–05) KOBİ'lere yönelik destek ve teşvikler ve bu amaçla gerçekleştirilen düzenlemeler daha da genişletilmiş, KOBİ'ler Kredi Garanti Fonu, Risk Sermayesi, Finansman Yatırım Ortaklığı, Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı gibi modern finansman araçları ve kurumlarıyla desteklenmiş;

—Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007–13) ise, özellikle KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırıcı ve ihracat olanaklarını genişletici şekilde düzenlemelere yer verilmiş, ancak bu planda KOBİ'lere müstakil bir bölüm ayrılmamıştır.

Ne var ki, sanayileşme politikalarına önem veren planlı dönemin başlamasıyla birlikte, KOBİ'lerin ekonomideki rolünün arttığı gözlemlense de, gerçekte, KOBİ'lere yönelik desteğin hiçbir zaman olması gerektiği gibi, taşıdığı öneme paralel bir şekilde gerçekleşmediği görülmektedir. (Aykaç vd., 2008)

BÖLÜM 3 KÜRESELLEŞMEDE KOBİLERİN YERİ VE ÖNEMİ

3.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE SÜRECİ

Küreselleşme kavramı, ekonomik, politik ve sosyal hayata dair birçok konuyu içinde barındırmaktadır. Küreselleşme bu açıdan bakıldığında tüm konuların ilişkilendirildiği bir kavram görünümünü almaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren bugünkü anlamına yaklaşan küreselleşme kavramının kullanımı ekonomik, politik, kültürel ve sosyal konu ve alanlarda bazen mevcut bazı ortak değerlerin bazen de yeni üretilen değerlerin, yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapına yayılmasıyla özdeşleştirilmiştir. Ancak tanımlarda küreselleşmenin daha çok ekonomik boyutu ön plana çıkarılmaktadır.(Dulupçu,2001) Küreselleşme kavramının popülerliği ve bu konudaki literatürün genişliğine rağmen, kavramın tanımı konusunda tam bir uzlaşma bulunmamaktadır. Küreselleşme kavramı çoğu zaman belirli fikirler, görüşler, pratikler, olaylar, teknolojiler, kurumlar vb. durumların küresel ölçekte bulunabilir hale gelmesini ifade etmektedir. Bununla birlikte dünya ölçeğinde ulusal kimliklerin, ekonomilerin ve sınırların çözüldüğü, sosyal hayatın büyük bir bölümünün küresel süreçler tarafından belirlendiği bir olgu olarak da tanımlanabilmektedir.

Kobileri, küreselleşmenin özellikle ekonomik boyutu daha fazla ilgilendirmektedir. Ekonomik küreselleşme, birbirinden bağımsız ulusal ekonomilerin üretiminin uluslararasılaştığı ve finansal sermayenin ülkeler arasında kısıtsız ve hızlı bir biçimde dolaştığı küresel ekonomiye dönüşümü ifade etmektedir. Küreselleşmenin anlamı, önemi, dinamikleri ve etkileri konusunda günümüzde güçlü bir anlaşmazlık olmasına karşın, küresel sistemin oluşumuna tanıklık eden 1990'lı yıllardan itibaren ülkeler

arasındaki ekonomik, politik ve kurumsal ilişkilerin güçlenmekte olduğu kabul edilmektedir. (Iraz, 2008)

1990'ların ortalarında, IMF'nin Dünya Ekonomik Outlook' unda Küreselleşme, mal ve hizmetlerdeki sınır ötesi işlemlerin ve uluslararası sermaye akımlarının, hacminin ve çeşitliliğinin artması, bunun yanı sıra teknolojinin daha hızlı ve daha geniş bir alana yayılması ile ülkelerin birbirine bağımlılıklarının artması olarak tanımlanmıştır.

Küreselleşme, belirgin bir şekilde ham maddeler veya yeni piyasalar aranması ile karakterize edilen önceki deneyimlerden farklıdır. Yeni süreç, daha esnek üretim organizasyonu biçimleri, küresel ağların oluşumuna öncülük eden firma sistemleri, uluslararası stratejik birleşmelerin oluşumu ve gelişmesi tarafından güçlendirilmektedir.

Küreselleşme, yeni bir uluslararası düzen ve yeni bir uluslararası iş bölümünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Uluslararasılaşma, ekonomik faaliyetlerin coğrafik olarak ulusal sınırlar ötesine yayılması anlamına gelmektedir. Aslında bu yeni bir kavram değildir. Uluslararasılaşma, sömürgeci imparatorlukların imal ettikleri ihraç malları için hammadde ve yeni piyasaları aramak için dünyayı paylaşmaya başladıkları, 17. yüzyıldan itibaren dünya ekonomisinin belirgin bir özelliği olmuştur. Küreselleşme ise uluslararasılaşma kavramından daha yenidir. Çünkü küreselleşme uluslar arası bir şekilde bölünmüş faaliyetler arasındaki fonksiyonel bütünleşme anlamına gelmektedir. (Vasquez-Barquero,2006)

Bazı yazarlar küreselleşmeyi, daha ziyade bir süreç olarak ele almakta ve bu sürecin 1980'lerden sonra hızlandığına dikkat çekmektedir. 1980 yılından sonra küreselleşme neo-liberal politikalar tarafından yönlendirilmiştir. Neo-liberalizm, 1950'den itibaren çok taraflı kurumlar, Bretton Woods kurumları ve Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ticaret sistemi vasıtasıyla; 1990'lı yıllardan sonra da – GATT'ın DTO (WTO)'ye dönüşmesiyle Dünya Ticaret Örgütü vasıtasıyla daha fazla serbestlik için baskı oluşturarak, küreselleşmenin sınırlarını zorlamaktadır. (Dowlah, 2004)

Finansal piyasaların küreselleşme sürecinde, 1960'lı yıllar da "euro/dolar" piyasasının ortaya çıkışı, 1970'lerde Bretton Woods sisteminin çöküşü ve 1980'lerde ise finansal kontrollerin kaldırılarak piyasaların işleyişindeki kuralların gevşetilmesi tarihi açıdan önemli gelişmelerdir. Tarihsel olarak bu göstergelere eşlik eden bir diğer gelişme ise teknolojiye yaşanmıştır ve günümüzde de hala yaşanmaktadır. Gerçekten teknolojik

gelişmeler dünya ekonomisinin küreselleşmesi sürecinde etkileşimin, değişimin derecesini ve yaygınlığını hızla artırmaktadır.

Küreselleşme süreci, üç temel teknolojik gelişme tarafından yönlendirilmiştir. İletişim, ulaşım ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler maliyetleri önemli ölçüde azaltmıştır. Özellikle bilgi teknolojisindeki gelişmeler diğer iki sektördeki gelişmelerden biraz daha farklı değerlendirilmektedir. Yazılım ve donanımdaki gelişmeler sürekli devam etmektedir ve günümüzde de bu süreç internet tarafından hızlandırılmaktadır.

Dünya ticaretinin hızla büyümesi, çokuluslu şirketler vasıtasıyla doğrudan yabancı yatırımların büyük hacimlere ulaşması ve sermaye hareketlerinin sınır tanımayan bir hız kazanması, dünya ekonomisinin küreselleşmesinin en önemli göstergeleridir.

1980'li yıllardan itibaren ekonomik bütünleşme sürecinde doğrudan yabancı yatırımlar başlangıçta çoğunlukla sanayileşmiş ülkelerde bölgesel odaklı olarak gerçekleşmiş, sonrasında ise gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Doğrudan yabancı yatırımlar uluslar arası ekonomide ciddi derecede itici bir güç oluşturmuştur. Aynı dönemde uluslararası ticaret de büyük bir artış göstermiştir. Nihayetinde bu ekonomik bütünleşme öncelikle sanayileşmiş ülkelerde başlayan ve sonrasında tüm dünyaya yayılan bir küreselleşme sürecine dönüşmüştür. Bu dönüşümde 1990'lı yıllardan itibaren Doğu Asya ülkelerinin ve Çin'in ön plana çıktığı görülmektedir. Doğu Asya ülkeleri de Latin Amerika ülkeleri ile birlikte yatırımlar konusunda en önemli cazibe merkezleri olmuştur. (Selamoğlu, 2000)

Teknolojinin ticarileşmesi süreci ile birlikte önceki dönemlerde firmaların odak noktası, düşük maliyetli işgücü iken; bu, aşamalı olarak daha etkili üretim gerçekleştirmek için bir ürünün yeniden yapılandırılabilmesine doğru yer değiştirmektedir. Yeni teknoloji ve ürün üretmenin yatırım maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle firmaların bununla ilgili tüm maliyetleri karşılayabilmesi gittikçe zorlaşmıştır. Firmalar yönetsel olarak sıkı bir kontrol sağlamadıkça teknoloji transferi için isteksiz davranmaktadır. Bunun sonucunda çoğu firma teknoloji transferi için firma – içi bağlantılarını ve ağlarını oluşturmaya çalışmaktadır. Düşük ücretlerin önemi daha önceki doneme kıyasla azalmıştır. Bu tip bölgesel avantajlar tüm yatırımcılara acık olduğu için firmaya özel olmamaktadır.

Ücret oranları arttığında ekonomiye giren doğrudan yabancı yatırım, düşük ücretli ve uygun başka bir ülke bulmak durumunda kalacaktır. Bu nedenle ucuz ve çok iyi disipline edilmiş bir işgücü, ülkeye giren firmalara ancak kısa süreli bölgesel üstünlükler sağlayabilir. Daha uzun süreli olan; pazara ilk giriş fırsatı ve kültürel bağlar gibi diğer bölgesel üstünlükler ise daha önemli hale gelmiştir.(Rugman ve Verbeck, 2003)

Çok Uluslu Şirketler, ulusal ekonomik piyasalar arasındaki artan ekonomik bağımlılığı besledikleri için küreselleşmenin en önemli itici güçleridir¹³. Uluslararası ticaret ve yatırımın serbestleştirilmesi ve kuralsızlaştırılması ile bilgi ve iletişim teknolojisinin hızlı gelişimi ve yayılımı Çok Uluslu Şirketlerin çalışmalarında küresel rekabet dinamiklerini değiştirmiştir.

Küresel rekabet, büyük çokuluslu firmaları birleşmeler ve satın almalar vasıtasıyla piyasa gücünü sağlamlaştırmaya yöneltmiştir. Bir şirketin operasyonlarını ulusal sınırlar ötesine dağıtması, uluslararası üretim sistemi ile bütünlenen ülkeler arasında küresel olarak birbirine bağımlılığı oluşturmaktayken, aynı zamanda şirketin sahip olduğu köken ülkeyi belirlemeyi de daha zor hale getirmiştir. (Wright ve Rayment, 2004)

Doğrudan yabancı yatırımlardaki hızlı artışlar ve işletmelerin taşınması, (müşterek girişimler, işbirliği anlaşmaları, stratejik ortaklıklar ve satın alma ve birleşmeler tarafından yönlendirilen) şirketlerin ve endüstrilerin küreselleşmesine öncülük etmektedir. Bu değişimler, belirli bir ürün için üretimin farklı aşamalarının farklı ülkelerde tamamlandığı yerlerde, üretim sürecinin parçalanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik bütünleşme, küreselleşmenin belirgin bir niteliği olmasına karşın daha öncede bahsedildiği gibi sosyal, kültürel, politik ve kurumsal diğer boyutlar da önemlidir. Bu boyutların tümünde çok uluslu şirketler, küreselleşmenin ortaya çıkmasında ve değişimini sürdürmesinde çok önemli bir unsur olarak görülmektedir. Çok uluslu şirketlerin faaliyetleri için bölgesel stratejiler önemli ölçüde ülke ve bölgelerin rekabetçi üstünlüklerinden etkilenmektedir.

3.2. KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Küresel ekonominin bir getirisi olarak herkesçe kabul görüldüğü üzere, yüksek verimlilik sağlamış ülkelerde, halkın hayat standartları fiyat rekabetçiliğini kaybetmeksizin yüksektir. Çünkü çok daha verimli ellerden çıkan mal ve hizmetler, daha düşük fiyatlara satılabildiği gibi, çalışanların gelirleri de yüksektir. Dolayısıyla mal ve hizmetler daha düşük fiyatlar ile sunulduğunda talep ve Pazar payı artacaktır.

Aynı anda çalışanların yüksek gelir seviyesi de motivasyonu artırmış olacaktır. Sonuç olarak bu ülkede kişi başına düşen gelir artacak, verimli bir kalkınma sağlanacak ve yoksulluk azalacaktır.

Küreselleşme süreci ve hızlı teknolojik değişme, dünya ekonomisinden üretim, istihdam, rekabet ve mukayeseli üstünlükler açısından son derece önemli değişikliklere yol açmıştır. Her türlü ticari işletmenin faaliyet gösterdiği ekonomik ve politik ortam, sonsuza kadar değişmiş bulunmaktadır. Küreselleşme güçlerinin şekillendirdiği bu yeni ekonomik ortam, küçük işletmeler açısından pek çok fırsat sunduğu kadar tehdit de yaratmaktadır. Her geçen gün daha da yoğunlaşan kafa-kafaya küresel rekabetin etkisiyle son derece istikrasız hale gelen ekonomik ortamda küçük ve orta ölçekte işletmelerin varlıklarını sürümleri küreselleşmenin sunduğu fırsatları iyi kullanmalarına ve tehditlerden de sakınmalarına bağlıdır. Kısaca, her gün artan küreselleşme ve liberalleşme, ulusal ve küresel ticaret arasındaki farklılığı muğlaklaştırmakta, işletmeleri küreselleşme veya yok olma arasında bir tercihe zorlamaktadır. (Davis vd., 1993)

Küreselleşen dünyada bilgi teknolojisine dayalı yeni üretim modeli, küçük ölçekli işletmelerin geliştiği ve rekabet ettiği bir gelecek öngörmektedir. Bu yeni üretim modeli, üretimin ve yeniliğin gerçekleştiği yerler ve mukayeseli üstünlüklerin kalıplarında koklu değişiklikler getirmektedir. Küçük işletmelerin, teknolojik yetkinliklerini arttırması ve emek yoğun teknolojilerin kullanımından yüksek teknolojiye geçmesi gerekmektedir. Küresel düzeyde teknoloji ağırlıklı üretim ve ticaret, daha hızlı büyümektedir. Nitekim küresel ihracat kalıpları incelendiğinde, tarım ve hammadde ihracatının son derece yavaş artmasına karşın teknolojik yoğunluklu mal

ve hizmetlerin ticareti son derece dinamiktir. Küçük işletmeler bu değişimi takip etmeleri önemlidir. (Aykaç vd., 2008)

Tüm dünyada kalkınmaya, rekabetçiliğe ve toplam ekonomik büyümeye olan ciddi katkılarından dolayı KOBİ'ler ciddi şekilde desteklenmektedir. Diğer taraftan KOBİ'ler istihdam yaratmakta, gelir kaynakları yaratmakta, eğitim fırsatları sağlamakta ve sosyal tarafta engelli kişilerin istihdam edilmesiyle toplumun parçası olmasını sağlamaktadır. Direk olarak istihdama ve gelir yaratmaya katkısıyla, endirekt olarak ise verimliliğe ve toplam ekonomik kalkınmaya sağladığı faydalar ile yoksullukla mücadele de KOBİ'ler ülkelerin en önemli silahlarından biridir.

Bir çok mikro ekonomik çalışma KOBİ'lerin verimlilik ve yenilikçilik için en önemli oyuncularından biri olduğunu göstermesine rağmen, ülkeler arası araştırmalar KOBİ'lerin sayısı ile verimli kalınma arasında tam bir bağ olmadığını göstermektedir. Aslında KOBİ/ Büyük Firma sayıca oranlarının çok farklı olduğu ülkelerin eşit rekabetçiliğe ve benzer ekonomik ve kalkınma verilerine sahip olabildikleri görülmüştür. İstihdam yaratma tarafında ise bulgular oldukça ilginçtir. Az gelişmiş ülkelerde KOBİ'ler ve daha küçük işletmeler en büyük istihdam sağlayıcılar olarak, birçok mikro ekonomik araştırma KOBİ'lerin "net etki" (istihdam ile iş yok etme arasındaki fark) göz önüne alındığında yukarıdaki varsayımlardan şüphe duyulduğu görülmektedir. (Davis vd., 1993)

3.2. KOBİ'LERİN KÜRESELLEŞMEDEKİ ROLÜ VE ETKİLERİ

Endüstriyel yeniden yapılanma firmaların artan uzmanlaşması ve kapsamlı dış tedarik stratejileri tarafından karakterize edilmektedir. Küresel rekabet, teknolojiye hızlı değişimler, piyasa şartlarının değişmesi, araştırma – geliştirme maliyetlerinin artması ile karşılaşan firmalar merkezi yeteneklerine odaklanarak ve merkezi dış işlerini dışarıdan tedarik ederek uzmanlaşmayı takip etmektedirler. Uzmanlaşma ve niş piyasaların takibi KOBİ'ler için çok önemli bir strateji olmasına rağmen 1990'lardan itibaren vahşi rekabetçi ortam, ölçeğine bakmaksızın tüm firmaları örgütsel olarak yeniden yapılanmaya itmiştir 34. Ancak üretimin küresel düzeyde parçalanması, küresel dış tedarik ve küresel üretim, çok uluslu şirketlerin artan yatırımları kadar, bilgi ve

iletişim teknolojilerindeki gelişmeler küçük işletmeler için faaliyetlerini küreselleştirme imkanı ile birlikte pek çok fırsat sunmaktadır. (OECD, 2000)

Çok uluslu şirketler dünyanın her yerine gerek pazarlara girmek veya ucuz üretim faktörlerinden istifade etmek için yatırım yapmakta veya yatırımlarını oralara kaydırmaktadır. Üretimin küreselleşmesi küçük işletmelere sürekli olarak, yeni ürün ve hizmetler satma ve yeni piyasalara, küresel üretim ve tedarik zincirine eklemlenerek girme imkânı sunmaktadır. Bu durum imalat sektörü kadar hizmet sektörü içinde de geçerlidir. Bu imkânlardan faydalanabilmesi için küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerekli teknolojik donanım, esneklik ve hızlı hareket kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Otomotiv, hassas aletler ve bilimsel aletler gibi imalat sektöründe çok amaçlı teknolojilerde yoğunlaşan küçük işletmeler, küresel üretim sisteminde uzmanlaşmış tedarikçiler haline gelirken kendilerine yeni bir rol geliştirdikleri gibi piyasadaki yerlerini de sağlamlaştırmıştır. (Reinecke, 2002)

Diğer taraftan, bilgi teknolojileri, küçük işletmelerin internet ve elektronik ticaret aracılığı ile küresel piyasalara erişimini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bilgi teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanan küçük işletmeler ticari ortak ağlar geliştirerek yeni pazarlar bulma imkânlarını sunmaktadır. Küçük işletmeler ağlar oluşturarak doğrudan yurtdışına yatırım yapmaksızın küresel ölçekte üretim yapma imkanı da vermektedir. Bu işbirliğinin bilgi ağları vasıtasıyla gelişmesi sonucunda sanal bir girişim söz konusu olacaktır.

Belli imalat üretim zincirinde yer alan küçük işletmelerin oluşturduğu bu tip sanal ağların bazıları Avrupa ülkelerinde bölgesel kümelenmeler şeklinde mevcut olduğu bilinmektedir. Bu tip ağların gücünü sadece işletmeler arasında yer alan etkileşimin niteliğinden değil, ayrıca bu işbirliği ağlarına dahil olmak isteyen işletmelerin kabul etmek zorunda olduğu bazı on koşullardan almaktadır. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, küçük işletmelere küresel stratejik ittifaklar ve ortaklıklar kurma imkânı da vermektedir. Stratejik ittifaklar, yapılan yeni tip yatırım olarak tanımlanmakta ve yabancı müşteriler, tedarikçiler ve rakipler gibi partnerlerle ortaklık, lisans anlaşması, bilgi mübadelesi anlaşmaları, birbirinden azınlık hissesi satın almayı, ortak araştırma ve geliştirme yapmayı içermektedir. Kimi orta küçük çokuluslu şirketler teknoloji geliştirmek, daha ekonomik Ar-Ge yapmak, yeni ürünlerde daha çabuk üretime geçmek ve yeni oluşan piyasalara girmek gibi hedeflerini gerçekleştirmek maksadıyla küçük ve

orta ölçekli işletmelerle ortaklık ilişkisine girdiği bilinmektedir. Ayrıca küçük işletmeler de uluslararası ittifaklar ve küresel küçük işletmelerle ortaklıklar kurabilmektedir. Bölgesel ve küresel ağlar, küçük işletmelere, bölgesel ve küresel piyasalarda küçük ölçeğin avantajlarıyla esnekliği, ölçek ve alan ekonomileri ile birleştirme imkanı vermektedir. Büyük işletmelerle mukayese edildiğinde, küçük işletmeler küresel piyasalarda hızla değişen şartlara, tüketici tercihlerine talebin niteliğine uygun üretim yaparak veya üretimlerini çeşitlendirerek daha kolay uyum gösterebilmektedir. (Beck vd., 2003)

Geleneksel olarak çok küçük işletmeler genellikle ulusal piyasalara yönelik üretim yapma eğilimindedir. Ancak, bazıları işletmeler arası bağlar ve kümelenmeler vasıtasıyla artan bir şekilde küresel piyasalarda faaliyet göstermektedir. OECD ülkelerinde imalat sektöründe faaliyet gösteren küçük işletmelerin yaklaşık % 25 uluslararası rekabet gücüne sahip oldukları ve bu oranın daha da arttığı ifade edilmektedir. (Aykaç vd., 2008)

KOBİ'lerin büyük firmalar ve yabancı ortaklar ile bağlantılar kurarak, zincirin çeşitli aşamalarında değer eklemek suretiyle uluslararası üretim zinciri ile bütünleşmesi, KOBİ'lere küresel ticaretin potansiyel faydalarından yararlanma fırsatı sunmaktadır. Bu bağlantılar, KOBİ'lere uluslararası piyasalar, finans, teknoloji yönetsel yetenekler ve bilgiye giriş ve karşılıklı yararlı ilişkiler kurmak gibi bir dizi kritik kaynağa ulaşmak için bir yol sunmaktadır. Bu duruma zıt bir şekilde ticaretin serbestleşmesi, çok iyi yapılanmış yabancı imalatçı ve perakendecilerin uzak ve az gelişmiş piyasalara girme yeteneğini arttırmış ve geliştirmekte olan ülkelerdeki KOBİ'lerin hayatta kalabilmesini veya bölge içindeki ve küresel piyasalardaki pozisyonlarını en azından sürdürdürebilmelerini gittikçe zorlaştırmıştır. (Kaplinsky, 2001)

Genelde uluslararası piyasalara erişim KOBİ'ler için problemlidir. Kofiler küreselleşme sürecine katılırken bir dizi iç ve dış engel ile karşılaşmaktadır. Özellikle gelişen ülkelerde sınırlı sayıda KOBİ' küresel piyasalardaki yeni şartlara ve artan rekabete karşı çok iyi hazırlanabilmektedir. Bu nedenle küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsatlardan yararlanan KOBİ'lerin sayısı da sınırlı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelişen ülkelerin geçmişte gerekli içsel teknolojik yeteneklerini tesis ederek çokuluslu şirket ağlarına katılmaksızın, karmaşık endüstriyel malların ihracatında başarılı olduklarını belirtmek kayda değerdir. Fakat değişen uluslararası

genel durum, üretim ve ticarete çokuluslu şirketlerin artan rolü gelecekte ihracat büyümesinin büyük çoğunluğunun çokuluslu şirket üretim sistemleri içinde veya çevresinde gerçekleşeceğini göstermektedir. (OECD, 2007)

3.3.1. Verimlilik Üzerindeki Etkisi

Verimlilik artışı kamu refahı yaratmak ve yoksulluğu azaltmakta önemli bir etkidir. Üretim sürecinde çeşitli unsurların farklı ya da daha etkin kullanımını gerektirir. Kısacası verimlilik artışı yenilikçiliği ifade eder.

Verimlilik artışının temelinde yenilik ve girişimcilik vardır. Girişimciler değer yaratan yeni faaliyetlerdeki fırsatları arayarak kârlarını artırmayı amaçlarlar. Yenilik piyasaya girişin önüne geçici engeller koyarak ve rekabetçi baskıları kısıtlayıp yenilikçilerin fiyat bazlı rekabetten kurtulmasını sağlayarak işletmelerin daha fazla kâr elde edebilmesini mümkün kılar. Piyasaya girişin önüne konan engeller büyüdükçe kârlılık da artar. Dolayısıyla yenilikçi işletmeler yatırım ve büyüme alanında daha başarılıdır. Sürekli devam eden bir deneme-yanılma süreçleri gerçekleştirmenin daha verimli yollarını geliştirir ve daha az verimli işletmelerin yerini alarak ekonomiyi daha verimli hale getirir.

Bu bağlamda yenilikçilik girişimcilere ortalamanın üzerinde kâr elde edebilme fırsatları sunar. Özellikle düşük gelir grubundaki gelişmekte olan ülkeler için yeniliklerin yalnızca işletme teknolojisindeki değişikliklerle sınırlı olmayıp yeni ürünlerin piyasaya sürülmesi, ya da bunların yeni müşterilerin talepleri doğrultusunda değiştirilmesi diğer taraftan ise tümüyle başka örnekleri taklit şeklinde gerçekleşen gelişmeler gibi boyutları da içerdiği unutulmamalıdır. Dünyanın mevcut teknoloji birikiminden faydalanmak ve teknoloji kullanım sürecini yönetmek, özellikle gelişmiş ülkeler için bilimden yararlanarak orijinal yenilikler getirmeye kıyasla çok daha önemlidir. (Kaplinsky, 2001)

Girişimci yaklaşım ve deneme-yanılma metodunun yenilikçi ilerlemeyi ve kalkınmayı sağladığı söylenebilirse de KOBİ'lerin bu bağlamdaki katkısı sorgulanmaktadır.. Bazı kaynakların KOBİ'lerin yenilik ve değişim vasıtası oldukları yönündeki iddialarına rağmen istatistikî veriler bu konuda çok net değildir. En güvenilir ve karşılaştırmaya uygun verilerin mevcut olduğu OECD ülkelerinde işletmelerin ölçeklerine göre dağılımı benzer iktisadi performansı sergileyen ülkelerde çok farklı boyutlarda gerçekleşebilmektedir. Örneğin İtalya'da büyük ölçekli işletmeler imalattaki

işgücünün ancak yüzde 17,8'ini istihdam ederek katma değerini sadece %27,4'ünü sağlarken Almanya'da istihdamın %39'u ve katma değerini %54,5'i, Birleşik Krallıkta ise istihdamın %44,9'u ile katma değerini %40,8'ini gerçekleştirirler. (Schmiemann, 2002) Gelişmekte olan ülkelere ilişkin veriler bu kadar güvenilir olmamakla birlikte, eldeki bulgular KOBİ sektörünün büyüklüğü ile iktisadi performans arasında net bir benzerlik olduğunu söylemek için yeterli değildir.

KOBİ'lerin yenilik, verimlilik artışı ve rekabetçilik açısından önemli olup olmadıkları, veya ne ölçüde önemli oldukları genel üretim sistemi içerisindeki rolleri ile çok yakından ilişkilidir. Kimi KOBİ'ler açıkça, bir ülkenin endüstriyel yapısında önemli bir tamamlayıcı rol üstlenir ve kalkınması için gerekli ve önemli değerlerin arasında yer alırlar. Öte yandan, gelişmekte olan birçok ülkede çok sayıda KOBİ zamanın gerisinde kalmış çalışma yöntemleri ve düşük verimlilik oranlarına yol açan ölçeklerinden kaynaklanan dezavantajları nedeniyle rekabet güçlerini korumakta ciddi sorunlar yaşamaktadır. (Schmitz, 2004) Kısacası, KOBİ'ler özellikle aşağıdaki yollarla pozitif katkılar yaptıklarında genel endüstriyel yapının rekabet gücünü artırmaya ve verimliliğe ve dolayısıyla kalkınmaya katkıda değer katkılar yapabilmektedir:

Yenilik: Bu yolla yeni pazarlar yaratılır, ya da yeni iş yapma yöntemleri geliştirilebilir. Değişen piyasa koşulları endüstriyel yapıların sürekli olarak bir adaptasyon süreci içerisinde olmasını gerektirir. Yeni işletmeler yeni ürün ve süreçler sunarlar. Bazı kurulu işletmeler bunlarla rekabet etmekte zorlanabilir, bunun sonucunda da pazardan silinerek yerlerini daha iyi adaptasyon gösteren işletmelere bırakırlar. Rekabetçi piyasalardaki firmalar arasında önemli oranda endüstriye giriş ve çıkışlar yaşanır. Bazı küçük ölçekli işletmeler büyük ölçekli hale gelebilecekleri gibi, büyüklerden bazıları pazardan çekilmeyi, bazı faaliyetlerine son vermeyi ya da küçük ölçekli işletmelere bölünmeyi seçebilirler. Bu giriş ve çıkış süreci, ya da büyüme ve gerileme süreci piyasanın sağlığı açısından faydalı bir döngü yaratır ve sürekli olarak kaynakların daha verimli bir biçimde kullanılması arayışını zorunlu kılarak verimli bir yapının oluşmasına imkân sağlar.

Uzmanlaşma Düzeyini Artırma: Bazı KOBİ'ler büyük ölçekli teşebbüsleri tamamlayıcı bir rol üstlenerek bunlara esneklik, müşterilerle yakın iletişim nedeniyle daha düşük işlem maliyetleri ve daha etkin karar alma olanakları gibi avantajlar sağlarlar. Büyük ölçekli işletmelerse ölçek bazındaki avantajlarından yararlanırlar. Bazı

sanayi dallarında ticaretteki serbestlik ile kitlesel üretimin avantajlarını artıran bir etki yaparak küçük ölçekli rakiplerin azalmasına katkıda bulunur. Başka dallarda ise bunun aksine, değişen talep koşullarıyla küçük ölçekli üretimi avantajlı hale getiren yeni endüstriyel örgütlenmenin önünü açar. Bu sanayi dallarında geniş bir yelpazedeki özelleşmiş ürünlerin esnek bir şekilde üretilip sunumu ön plana çıkmaktadır. Bu da genellikle büyük ölçekli işletmelerin yeniden yapılanmaya gitmesini ve bazı işleri dışarıya yaptırmasını gerektirerek küçük firmalar için piyasada yeni fırsatlar yaratır. Aynı zamanda büyük ölçekli işletmeler genellikle teknolojik uzmanlaşma ile yeni pazarlara açılan kapılar olarak işlevlerini sürdürmeye devam ederler. Uzmanlaşmış küçük ölçekli işletmelerin büyük ölçekli işletmelerle bir arada faaliyet gösterdiği bu yapı sistemin tümünün uzmanlaşma ve artan verimlilikten fayda sağlayabilmesine olanak tanır. KOBİ'lerin bu noktadaki tamamlayıcılık unsuru dikkat çekicidir.

Rekabet gücü, küçük ve büyük ölçekli işletmelerin doğru bileşimini yakalamak ve bunlar arasında ölçek ekonomisinin avantajlarını esneklik ve uzmanlığın faydalarıyla birleştiren yeterli bir işbölümünü sağlamak anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, çeşitli sektörler ve ülkeler için optimum bir büyük ve küçük ölçekli işletme oranı mevcut değildir. Belirli bir ülkede sektörlerin üretkenliği ve kalkınmaya etkisi çok sayıda bireysel ve coğrafi etkene dayalı olarak değişiklik gösterebilir. Bunlar arasında teknolojik gelişmeler, pazarın boyutları, rekabet düzeyi veya az üreticili yapılanmalar, yeni işletmelerin piyasaya girişinin önündeki idari engeller, gümrük sistemi, işlem maliyetleri, talep koşulları vb. sayılabilir. (OECD, 2007)

Her ne kadar farklı coğrafyalardaki endüstri yapıları arasında fark yaratan çok sayıda etkenden söz etmek mümkünse de, gelişmekte olan ülkeler endüstriyel açıdan olgunlaşmış ekonomilerle karşılaştırılacaksa bazı genel farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu noktada KOBİ'lerin üretim sistemindeki rolüne ilişkin aşağıdaki farklılıklar sayılabilir:

Girişimciliğin Rolü: Sanayileşmiş ekonomilerde girişimcilerin faaliyetleri ile ülkenin kalkınması arasındaki ilişki son derece kuvvetlidir. İşletmelerin piyasaya girişi (ve çıkışı) bağlamında yüksek hareketlilik ekonominin gücü açısından önemlidir. Bu yolla yenilik, rekabetçi tercihler ve değişen piyasa koşullarına adaptasyon süreçleri hızlanmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler yeni kurulan firmalarla oluşan girişimciliği desteklemeye ayrı bir önem verirler. Gelişmekte olan ülkelerde ise girişimcilikle

büyüme ve kalkınma arasındaki ilişki daha farklıdır. Bu ülkelerde girişimcilik düzeyi genellikle kişi başına düşen gelir oranı azaldıkça yükselme eğilimi sergilerken ekonomik krizler sıklıkla yeni kurulan firmaların sayısında bir artışı tetikler. Örneğin Zimbabwe’de küçük ölçekli girişimcilikte makroekonomik büyüme oranı arttıkça bir azalma görülürken aksi durumda bir artış gözlemlenmiştir Dolayısıyla ciddi bir yenilik ya da makroekonomik büyüme dalgası olmadan da bu piyasalarda yüksek oranda iniş ve çıkışlara rastlanılabilir. (Reinecke 2002)

Yeni karşılaştırmalı analizler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında görülen farkları açıklamaya yardımcı olmakta ve girişimcilik ile büyüme arasındaki ilişkinin U şeklinde bir eğri çizdiğini göstermektedir. Belirli bir ülkede kişi başına düşen Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) ne kadar düşükse girişimciliğin oynadığı rol o denli yüksek olmaktadır. Ancak kişi başına düşen gelir ile girişimcilik oranı bir noktada buluşmakta ve sonrasında orantı tersine dönerek artan kişi başına düşen GSYİH oranları artan girişimcilik düzeylerine denk gelmektedir. (Carre, 1999)

İşletme Büyümesi ve Kapasite Artırımı: Gelişmekte olan farklı bölgelerden elde edilen istatistikî veriler, mikro ve küçük ölçekli işletmelerin ancak çok küçük bir kısmının belirli bir eşiği aşarak belirli bir büyüklüğe erişebildiğini göstermektedir. Bu eşik de genellikle sistematik olarak organize edilen yapılara ihtiyaç duyulan, 20 çalışan barındıran bir büyüklüğe işaret eder. Bu da gelişmekte olan ülkelerdeki küçük ölçekli girişimcilerin asgari bir eğitim düzeyine sahip olduğunu ve yüksek kaliteli yönetim danışmanlığı hizmetlerinin çoğu zaman ya mevcut olmadığını, ya da bunların maliyetinin makul düzeyde olmadığını göstermektedir. Sonuçta orta ölçekli işletmeler olarak tabir edilen işletmelere nispeten az oranda rastlanır. Bu tür işletmeler belirli üretim ölçeklerinde esneklik, hızlı karar alma, müşterilerle yakın ilişkiler ve sadakat gibi avantajları bir araya getirerek birçok üretim sisteminde önemli bir tamamlayıcı işlev görebilecekleri için önemli bir sorundur. Orta ölçekli işletmeler (ve bazı yüksek düzeyde uzmanlaşmış küçük ölçekli işletmeler) normalde, büyük işletmelerin arasında kalan “boşluklarda” niş piyasalara hitap ederek uzmanlaşma spektrumunu genişletirler. (OECD, 2007)

Teknolojik İmkânlar: Gelişmiş ülkelerdeki üretim sistemleri, ileri teknolojik imkânlarla ilişkilidir. Her ne kadar bu imkânlar genellikle büyük ölçekli işletmelerde yer alsada da, KOBİ’lerin önemli bir kısmı da karmaşık teknolojileri uygulamaya

koyabilme, hatta yeni teknolojiler geliştirme ve AR-GE faaliyetlerinde bulunma yeteneklerine sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde ise KOBİ'lerin önemli bir kısmı, günlük operasyonlara odaklanan ve teknoloji kullanımı düşük işletmeler olup oturmuş teknolojileri kullanarak o yörede alışılmış yöntemlerle faaliyet göstermektedirler. Dahası, girişimciler çoğu zaman yenilik ihtiyacı hissetmezler. Mikro ve küçük ölçekli işletmelerin büyük kısmı hayatta kalabilmek için mecburiyetten kurulmuş yapılar olup finansman, yetişmiş insan gücü, teknoloji ve piyasa bilgisi gibi önemli kaynaklardan yoksundurlar. Öte yandan teknoloji geliştiren olduğu ve kayda değer sayıda mühendis istihdam eden veya sistematik bir biçimde yenilik arayışında olan orta ölçekli işletmelerin sayısı azdır. Bunun tek nedeni de arz tarafındaki kısıtlamalar değildir: bu durum yerel pazarlardaki düşük talep oranının da bir yansımasıdır;

İhracatta Rekabet Gücü: Gelişmekte olan çoğu ülkede ihraç edilen ürünlerin üretimi hemen hemen tümüyle büyük ölçekli işletmelerce gerçekleştirilir. Çok az sayıda KOBİ düzenli olarak ihracat yapmaktadır. Bu durum dünyanın büyük bölümü için geçerliken Asya'daki bazı ihracat odaklı ekonomi bu kurala istisna teşkil edebilmektedir. Uzak doğu ülkelerinde ve özellikle Çin'de KOBİ'ler imal edilen malların ihracatında önemli bir pay almaktayken Afrika ve Güney Amerika'da bazı ülkelerde KOBİ'lerin ihracattaki payı yok denecek kadar azdır. Gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin hayal kırıklığı yaratan ihracat performansı büyük ve küçük ölçekli işletmelerin arasındaki verimlilik farkının bir yansıması olarak açıklanabilir. Asya'daki bazı ihracat odaklı ülkeler dışında KOBİ'ler yerel pazarlara odaklanmakta ve ihracatı ancak kendi ülkelerinde ekonomik durgunluk dönemlerinde dengeleyici ek bir ikincil pazar olarak görmektedirler;

Büyük ve Küçük Ölçekli İşletmeler Arasındaki Etkileşim: Oturmuş ve sanayileşmiş ekonomilerde KOBİ'ler ve büyük ölçekli işletmeler birbirlerini tamamlayacak şekilde uzmanlaşırlar. Bu ülkelerde küçük ölçekli işletmeler genellikle orta ve büyük ölçekli işletmeler için tedarikçi, acente veya hizmet sağlayıcı olarak faaliyet gösterirler, ya da niş piyasalarda özelleşmiş mallarda uzmanlaşırlar. Ancak çok az sayıda KOBİ seri üretilen ürünlerin üretiminde rekabet etmeyi dener. Uzmanlaşmaları nedeniyle de KOBİ'ler rekabetçi değer yaratma zincirlerinin içinde kendilerine bir yer bularak tüm sistemin etkinliğini ve rekabet gücünü artıran bir katkı yaparlar.

Gelişmekte olan ülkelerde ise durum genellikle daha farklıdır. Buralarda KOBİ'ler genellikle küçük ölçekli ticaret, kişisel hizmetler, geleneksel el sanatları ve kumaş ve ayakkabı imalatı veya mobilyacılık gibi seri üretilen ürün ve hizmetlerle rekabet içindeki temel imalat faaliyetleriyle rol alırlar. Ölçek ekonomisi açısından yetersizlikleri nedeniyle bu tür KOBİ'ler büyük ölçekli yerel işletmelerle ya da büyük ölçekli ithalatta rekabete karşı zayıftırlar. Bu KOBİ'lerin içinde ancak çok küçük bir kısmı, yukarıda bahsedilen tamamlayıcı KOBİ işlevini görerek niş ürünler sağlayan kuruluşlar veya büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının uzmanlaşmış tedarikçileri olarak faaliyetlerini sürdürürler. Tedarik zincirleri genellikle kısa olup genellikle az sayıda KOBİ içerir. Bu da bu tür işletmelerin fiyat, kalite, üretim hacmi veya güvenilirlik açısından yaşadıkları sorunlara işaret eder. Benzer şekilde büyük ve küçük ölçekli işletmelerin işbirliğinin diğer formları olan acentelik, ortak girişimler ve teknoloji lisansı verilmesi gibi yöntemlere de gelişmiş ülkelerdeki kadar sık rastlanmaz. Genel itibariyle gelişmekte olan ülkelerin küçük ve büyük ölçekli işletmeleri rekabet gücü alanındaki avantajlarını etkin bir biçimde kullanmaz ve sıklıkla işbirliğinin sağlayabileceği potansiyel ortaklıklardan faydalanamazlar. Ayrıca bu şekil bir endüstriyel örgütlenme yapısı büyük işletmelerden küçük işletmelere teknoloji transferi kapsamını da sınırlı tutar. (Reinecke, 2002)

Bu farklılıklar, büyük bir KOBİ sektörünün tek başına rekabet gücünü artıran ve verimlilik ile kalkınma açısından avantajlar sağlayan bir olgu olmadığını açıklayabilir. KOBİ'lerin verimlilik artışına katkıları büyük ölçüde belirli niteliklerine ve içinde faaliyet gösterdikleri ulusal üretim sistemi çerçevesindeki rollerine bağlıdır. Dolayısıyla KOBİ politikaları; yenilikçi ve yeni pazarlara açılım arayışında olan ve ulusal rekabet gücünü artıran ve sonuçta kalkınmayı sağlayan işletmeleri teşvik etmeyi amaçlamalıdır.

3.3.2. Adil Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Her ne kadar kalkınma iktisat politikalarının önde gelen hedefleri arasında yer alsada, adalet gibi diğer hedefler de önemlidir. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, adil ya da eşitlikçi kalkınmayı sağlamayı amaçlayan siyasi hedef özellikle yoksulluğun azaltılmasıyla bağıntılı olarak ele alınabilir. Yoksulluk ve adaletsizlikler iç içe geçmiş olgulardır. Belirli bir ortalama gelir düzeyinde, gelir dağılımındaki adaletsizlik arttıkça yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların sayısı da o ölçüde artış gösterecektir.

İktisat teorisinde ve kalkınma politikalarında yoksulluğu ortadan kaldırmak için büyümenin şart olduğu varsayılmaktadır. Toplam gelir artmadıkça yoksulların gelir düzeylerinde de kayda değer bir artış olmayacaktır. Kalkınmayı adil bir hale getirirken yoksulların gelir artışından kendi paylarına düşeni almaları ya da aldıkları payların artırılması, böylece de daha adil bir gelir dağılımının sağlanması amaçlanır. (UNDP, 2004)

Yoksulların ekonomik büyümeden faydalanabilmeleri büyük ölçüde başlangıçtaki adaletsizlik düzeyine bağlıdır. Yoksulluğu giderme çalışmalarının büyüme açısından esnekliği, yani yoksulluk oranının ortalama gelir düzeyindeki oluşacak bir artış sonucunda ne ölçüde değiştiği, başlangıçtaki eşitsizlik düzeyi düşükse daha yüksek bir oran sergilemektedir. Böylece eşitsizlik oranı daha hızlı bir biçimde düşürülür. Buradan varılan sonuç: büyüme yoksulluğun azaltılmasının olmazsa olmaz bir iktisadi koşuldur, ancak yoksulların da iktisadi gelişmeden pay alabilme şanslarını artıracak tedbirler yoluyla adaletsizliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Dahası, ekonomik aktivitelere katılımında bireylerin şansları eşit olmayıp, bunlar arasındaki eşitsizlikler de kaynakların etkin dağılımını engellemektedir. Yaşam boyunca yoksul insanların eline zenginlere kıyasla daha az şans geçmektedir. Bunun nedeni de iyi bir eğitim almamış olmaları, ya da bir iş kurmak için kredi alma şanslarının daha düşük olması veya riskli yatırımlara girmek için gereken sigortaları temin edebilecek durumda olmamaları olarak sayılabilir. Bu yüzden fırsat dağılımı açısından adaletsizliklerin hüküm sürdüğü bir ekonominin toplam verimlilik potansiyelini gerektiği gibi kullanmadığını söylemek mümkündür. Bu durumun önüne geçebilmek için küçük ölçekli kayıt dışı işletmeler gibi dezavantajlı grupların üretime yönelik kaynaklarını seferber etmek yoluyla adil kalkınma sağlamak toplam büyümeye önemli bir katkı yapabilir.

KOBİ'lerin payının yüksek olduğu bir ekonomideki eşitlikçi işletme yapıları ve yoksulluğun giderilmesi arasında açık ve net bir nedensel ilişkiden bahsetmek doğru değildir. KOBİ'lerin istihdam yaratılmasına en önemli katkıyı yaptığı ve kriz dönemlerinde de kayıt dışı sektörde faaliyet gösteren mikro işletmelerin yoksul insanlara ufak da olsa bir gelir kapısı işlevi gören bir tampon etkisi gösterdiği söylenmektedir. Fakat ilkeler arası araştırmalarda ne ekonomide KOBİ'lerin payının

yüksek oluşunun ekonomik büyümeye katkısına, ne de KOBİ'lerin yoksulluğun azaltılması yönündeki etkilerine dair net bulgular yoktur. (Beck vd., 2003)

Dahası, yoksulluğun yeterli maddi gelir temin edilememesinin yanında başka boyutlarının da olduğu, bunlar arasında da sosyal olarak dışlanma ile siyasi hakların kaybı gibi unsurların sayılabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

KOBİ'lerin adil kalkınmaya yaptıkları katkıları betimleyen dört ana madde aşağıdaki gibi sıralanabilir::

İstihdam ve Gelir: Çoğu gelişmekte olan ülkede işgücünün büyük bölümü KOBİ'lerce istihdam edilmektedir. Bazı Afrika ülkelerinde mikro ve küçük ölçekli işletmeler kayıt altındaki büyük ölçekli işletmelerin iki katı istihdam sağlamaktadırlar. Ayrıca özellikle kayıt dışı sektördeki KOBİ'lerdeki istihdam oranı orta ve büyük ölçekli işletmeler ile kamu kesimindeki istihdam azalırken bir artış göstermektedir. Güney Amerika'daki 12 ülkeden 9'unda mikro ve küçük ölçekli işletmelerde çalışan insanların toplam işgücüne oranı 1990-1991'den 2000'e kadarki dönemde artmıştır. KOBİ'ler yoksulların büyük kesiminin yaşadığı ve çalıştığı ve başkaca istihdam olanaklarının da çok kısıtlı olduğu bölge ve sektörlerde faaliyet gösterdikleri için, bunların yarattıkları istihdam özellikle yoksullardan yanadır. Örneğin tarımın dışındaki sektörler Afrika, Güney Amerika ve Asya'daki kırsal kesimlerde hane halkı gelirlerinin sırasıyla %42, %40 ve %32'sini sağlamakta, ve belirli bir artış eğilimi sergilemektedir Dolayısıyla kırsal kesimdeki KOBİ'ler sınaî kalkınmanın daha adem-i merkezî bir versiyonuna katkıda bulunmaktadır. (Davis vd., 2002).

Buna ek olarak KOBİ'ler özellikle kayıt altındaki işgücü piyasasında iş bulmakta zorlanan toplum kesimleri için önemli istihdam sağlayıcılar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Bunlar arasında düşük eğitim ve vasıf düzeylerine sahip kişiler, ailelerinin sorumluluğunu üstlenmiş kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler sayılabilir. Ancak bu noktada iki hususa dikkat çekilmelidir: öncelikle, bu istihdamın genellikle teknolojik gelişim ve büyüme potansiyeli düşük olan küçük ölçekli işletmeler ya da kendi işini kurmak şeklinde olduğu belirtilmelidir. Bu şekildeki bir istihdam piyasasında, piyasadaki çıkış oranları zaman zaman piyasaya giriş oranlarından yüksek olabilir, bu da küçük ölçekli işletmelerin bazı dönemlerde negatif net istihdam yarattıkları sonucunu doğurur. Ayrıca eldeki tüm deliller daha büyük ölçekli işletmelerdeki işlere nazaran küçük ölçekli işletmelerdeki işlerin bu kesimlerdeki kişiler

için çoğu zaman tek alternatif olmalarına rağmen, çok daha düşük verimlilikli, düşük ücretli, düşük güvenceli ve sendikalaşmanın daha az olduğu işler olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. (Beck vd., 2003)

İnsan Sermayesi Oluşumu: Yoksulların insan sermayesi açısından geliştirilmesi de hem kalkınmaya fayda sağlayan, hem de yoksulluğu azaltan etkiler göstermektedir. Yoksul kişilerin mesleki eğitim alma şansları kısıtlıdır. Mikro ve küçük ölçekli işletmelerde kayıt dışı çıraklık yoluyla verilen mesleki eğitim, bu nedenle bu kesimlerdeki insanlar için büyük önem taşımaktadır. Mikro ve küçük ölçekli işletmeler yalnızca önemli bir sayıda kayıt dışı çırağa iş vermekle kalmazlar, aynı zamanda aile bireyelerine ya da benzer statüdeki diğer kişilere de çeşitli iş olanakları sunarlar. Kayıt dışı verilen eğitim çoğu zaman belirli bir sektördeki daha kazançlı işler için bir ön koşul olarak ortaya çıkmakta ve kazanılan iş tecrübesiyle bir araya geldiğinde kendi işini kurmanın yolunu açabilmektedir. (Beck vd., 2003)

Bu bağlamda ilgi çeken bir tespit Afrika'daki girişimcilerin çıraklık kurumunu en önemli eğitim deneyimi olarak, okulun ve diğer eğitim şekillerinin üstünde bir konumda görmeleridir. Afrika'daki kentsel alanlardaki kayıt dışı çalışanların yaklaşık olarak yüzde 70'i geleneksel çıraklık mekanizmalarıyla mesleki eğitim almıştır. (Davis vd., 2002). Yine de mikro ve küçük ölçekli işletmelerdeki kayıt dışı eğitimin belirli kısıtlamaları olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Küçük ölçekli işletmeler, büyük ölçekli işletmelere nazaran eğitime daha az kaynak ayırırlar. Ayrıca bunların faaliyetleri çoğu zaman piyasaya girişin önündeki engellerin az olduğu, fazla karmaşık olmayan alanlarda gerçekleştiği ve bu nedenle de çoğu girişimcinin kendisinin kapsamlı bir mesleki eğitime sahip olmadığı söylenebilir. Bu şartlar altında çıraklık yenilikçi faaliyetlere yönelik bilgi birikimini oluşturmaktan ziyade geleneksel ve fazla vasıf gerektirmeyen işlerin kopyalanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle resmi eğitim süreçlerinin artırılması, ya da kayıt dışı eğitim süreçlerinin yenilikçiliği teşvik eden bir şekilde değiştirilmesi bu noktada KOBİ'lerin takibi ve devletlerin kalkınma politikaları için önemlidir.;

Temel Mal ve Hizmetlerin Sağlanması: KOBİ'ler, özellikle büyük işletmelerin dağıtım ağlarına tam olarak entegre edilemeyen kırsal alanlarda ve yoksul kentsel bölgelerde yoksullara bazı temel mal ve hizmetleri sağlamada önemli bir rol oynar. Özel sektör, özellikle de marjinal kırsal bölgelerde ve yoksul kentsel alanlarda yer alan küçük

ölçekli işletmeler bir başka deyişle yıllık geliri 1500 ABD Dolarından az olan dört milyar insana ulaşmada önemli bir rol oynarlar.(UNDP, 2004)

Gelişmekte olan birçok ülkede nüfusun yalnızca küçük bir kısmının büyük ölçekli kamusal hizmetlere ulaşabildiği ve genellikle de en yoksul kesimin kamu hizmetlerinden hiçbir fayda sağlayamadığı bilinmektedir. Yukarıdaki sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda, su, kanalizasyon ve elektrik gibi temel hizmetlerin sağlanması alanında önemli bir açık olduğu görülür. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerdeki kayıt dışı KOBİ'lerin yaklaşık olarak yüzde 25'inin alt pazarlar için temel tüketici ürünlerini üretmede faaliyet gösterdiği imalat sektörü için de geçerlidir; (Solo,1998)

Kamu Gelirleri: Adil kalkınma için kamu gelirlerine de ihtiyaç vardır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılması için sağlık, eğitim ve altyapı alanlarında önemli yatırımlara ihtiyaç duyulur. Bu yatırımların bir şekilde finanse edilmesi gerekmektedir. Vergilendirme de bunun önemli bir yoludur. KOBİ'ler en azından potansiyel olarak önemli vergi mükellefleridir. Gelişmiş ülkelerde bu işletmeler çoğu zaman vergi gelirlerinin önemli bir kısmını sağlarlar. Gelişmekte olan ülkelerde daha az önemde olsalar da, bunlar yine de belediyeler gibi yerel yönetimlerin gelirleri açısından önemli bir katkı yaparlar.

Kısacası, KOBİ'ler adil kalkınma ile verimlilik artışına eşit önemde katkılar yaparlar. Ancak yine de ilgili sektörün içeriği göz önünde bulundurulmalıdır. KOBİ'lerin artan verimliliğe katkıları ile daha adil bir gelir dağılımına katkıları arasında bir ters orantı olabilmektedir. Bunun nedeni de ilgili işletme verimlilik artışından faydalanarak satışlarını artıramaması halinde artan verimliliğin işgücüne olan talebi düşürmesi olarak açıklanabilir. Ayrıca üretim süreçlerinin etkinleştirilmesi genelde vasıfsız işçiler aleyhine bir etki yapmakta ve süreç sonunda işgücü piyasaları nispeten daha fazla sayıda yüksek vasıflı işçi talep etmektedirler. Bunun sonucunda da özellikle işgücünün en yoksul kesimleri arasında işsizlik oranları artabilmekte ve ücretler düşebilmektedir. (OECD, 2005)

Yine de uzun vadede bu ters orantının süreceğini söylemek mümkün değildir. Aksine, ekonomik kalkınma istihdamı artırıp yoksullar için gelir elde etme imkânları sağlarken bir yandan da temel hizmetleri sağlamanın ve sosyal güvenlik sistemi oluşturmanın en önemli yoluysa ve verimlilik artışı da sürdürülebilir bir rekabet gücü ile

iktisadi büyümenin ön koşulu ise, verimlilik artışı adil bir kalkınmayı sağlamak için kesinlikle şarttır. (Davis vd., 2002)

3.4. AR-GE FAALİYETLERİNİN KOBİ'LER VE KÜRESELLEŞME AÇISINDAN ÖNEMİ

Küreselleşme ve teknolojik gelişim KOBİ'lere yeni pazarlara girmeleri ve işletme maliyetlerini düşürmeleri için yeni fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte KOBİ'ler yeni riskler ve yoğun rekabet gibi zorluklarla da yüz yüze gelmektedir. Bazı ülkelerde KOBİ'ler çeşitli gruplar ve sanayi bölgeleri gibi yeni yapılar kurmaktadır. Sanayi bölgeleri ve gruplar KOBİ'lerin güçlerini ve rekabet güçlerini yerel seviyede korumalarına yardımcı olmaktadır. KOBİ'lerin küresel ekonomide rekabet gücünü korumaları ve arttırmaları ile ilgili konular ve politikalar KOBİ'lerin uzun vadeli varlığı için kritik öneme sahiptir.

Rekabet gücünü arttırmak ve KOBİ'leri küreselleşmeye teşvik etmek amacıyla zorluklar ve fırsatlar devletler tarafından iyi analiz edilmeli, en iyi uygulamalar saptanmalı ve politika tavsiyeleri geliştirilmelidir.

KOBİ'lerin küreselleşmesini kolaylaştırmayı amaçlayan siyasi girişimler konusunda ilgili taraflar arasında bir işbirlikleri gerekmektedir. Tüm ülkeler dinamik küçük işletmelerden faydalanma potansiyeline sahiptir. Büyük işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamak için şimdiye kadar birçok politika geliştirilmiş olduğundan KOBİ'lerin adaptasyonu için siyasi çerçevede olduğu kadar teknolojik süreçte de değişiklik gerekmektedir. (Aykaç vd., 2008)

Yenilik, daha geleneksel sanayilerde olduğu kadar hızlı gelişen, ileri teknoloji sanayilerinde de temel faktördür. İşletmeler, önceliklerini durağanlıktan yenileşmeye doğru değiştirmektedirler. Fakat bu kurumsal yenileşme yaratma yeteneği bazen ürün teknolojisi ve pazar yenilikleri yaratma yeteneğinden daha önemli olabilir.

Bu noktada AR-GE faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Küçük fakat önemli bir grup olan AR-GE'ye önem veren, yenilikçi, teknoloji-tabanlı KOBİ'ler, yeni sanayilerin ve teknolojilerin gelişmesinin ön sırasında bulunmakta ve hızlı bir şekilde uluslararası boyut kazanmaktadır. KOBİ'lerin dünyasının karmaşık olması ve bu işletmelerin

faaliyet gösterdikleri pazarların büyük ölçüde farklılık arz etmesinden dolayı, çeşitli yollarla yenileşme yapmaktadırlar. Bunların bazıları, pazarlarını geliştirmekte ve sonrasında küresel pazarlara erişmektedirler.

Ancak, uzun vadede, çoğu KOBİ'ler için, yeni ürün ve süreç çeşitlerini tahmin etme ve bunlara uyum sağlama olasılıkları; küresel ekonomi çerçevesinde rekabet stratejilerinde teknolojik değişimleri ve yenilikleri geliştirme yetenekleri ile kısacası AR-GE çalışmalarına yaptıkları yatırım ile doğru orantılıdır.

KOBİ'ler AR-GE, pazarlama, operasyonel gelişim gibi fark yarattıran hizmetlerin hem tedarikçisi, hem de tüketicisidirler. Bu hizmetler; firmaların maddi olmayan duran varlıklarını oluşturmalarına ve rekabet güçlerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları belirli hizmetlerin tanımlanması ve bunların KOBİ'lerin küreselleşmelerindeki rolleri ve etkinliklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. AR-GE çalışmaları ve akabinde gelecek yeniliklerin KOBİ'lerin küreselleşme sürecindeki rekabet güçleri açısından stratejik önemi göz önüne alınarak, küreselleşen yenilikçi KOBİ'lere kaynakları ulaştıracak uygun ekonomik, kurumsal ve hukuki çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. (Journal of Economic Cooperation, 2002)

KOBİ'lerde yenilik ve AR-GE çalışmalarını artırmaya ve KOBİ'lerin uluslararası düzeyde rekabet gücünü arttırmaya yönelik: AR-GE personeli için maaş sübvansiyonları, risk sermayesi garantileri, araştırma merkezleri ile şirketler arasındaki işbirliğinin artırılması, yurtdışındaki yatırımlar için sübvansiyon krediler, ihracatla ilgili konularda eğitim gibi destek ve tedbirler geliştirilmelidir.

Teknolojiye dayalı KOBİ'lerin küçük fakat önemli bir grubu; yeni sanayilerin ve teknolojilerin hızlı gelişiminin önünde yer almaktadır. Bunların uluslararası düzeye gelmiş ağlar içinde yenilik yapmaları; başarı için zorunluluktan daha öte bir durumdur. Daha iyi kurulmuş pazarlarda faaliyet gösteren KOBİ'lerin çoğu için AR-GE ve yenileşme; ürün kalitesi, pazarlama, yönetim ve teknolojik yenileme ve buna bağlı organizasyonel değişimler yoluyla lojistikte sürekli bir iyileşme aracıdır. (Journal of Economic Cooperation, 2002)

Gerçekte, küçük işletmelerin önemli bir bölüm, özellikle hala parçalara ayrılmış ve korumalı pazarlarda faaliyet gösterenler henüz bir yenileşme kültürü geliştirememişler, rekabetle ilgili mücadelelerde daha yaratıcı yeteneklerden ve teşviklerden yoksundurlar. Pazarların ve büyük işletme stratejilerinin küreselleşmesinin ekonomik faaliyetlerin

artan çeşitliliğinde; rekabet şekillerinin dönüştürülmesinde teknik gelişmelerin etkisini artırmaktadır.

Uzun vadede, çoğu KOBİ'nin hayatta kalabilme ve iş yaratabilme olasılıkları; işletme stratejilerinin temeline yenileşmeyi oturtabilme yeteneklerine bağlıdır. Bu; KOBİ'lerdeki teknolojik gelişme ve yenileşmenin desteklenmesi konusunda mevcut hükümet politikalarıyla bir mücadele alanı yaratmaktadır.

Sistem veya pazardaki tanımlanması gereken eksiklikler nedeniyle farklı KOBİ'ler belirli engellerle karşılaşmaktadırlar. Hükümet politikaları, bu eksiklikleri etkilerinin gözlenmesi ile başlayarak düzeltmeye yönelik önlemler almalıdırlar. (Aykaç vd., 2008)

BÖLÜM 4 TÜRKİYE’DE KOBİ’LERİN SORUNLARI ve DESTEKLENMESİ

4.1. TÜRKİYE’DE KOBİ’LERİN MEVCUT DURUMU

KOBİ’ler tek başlarına küçük birer ekonomik birimdir ve tek tek bakıldığında ekonomiye katkıları önemsiz görülmektedir. Ancak, topluca ele alındıklarında, sahip oldukları sayısal büyüklük, onların ekonomi ve toplum için ne kadar önemli olduklarını gözler önüne sermektedir.

KOBİ’lerin Türkiye ekonomisindeki yerinin tespitini yapabilmek için iş yeri sayısı, istihdam edilen kişi sayısı ve bu işletmelerin yarattıkları katma değerler gibi göstergelere bakmak mümkündür.

Ülkemizde mevcut KOBİ’ler ile ilgili olarak en güvenilir istatistikler Devlet İstatistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından 10 yılda bir gerçekleştirilen “Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı” sonuçları ile yayınlanmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından, Nisan-Temmuz 2003 tarihleri arasında 2002 yılına yönelik gerçekleştirilen Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımında ülkemizdeki tüm işyerlerinin sayımı yapılmıştır.

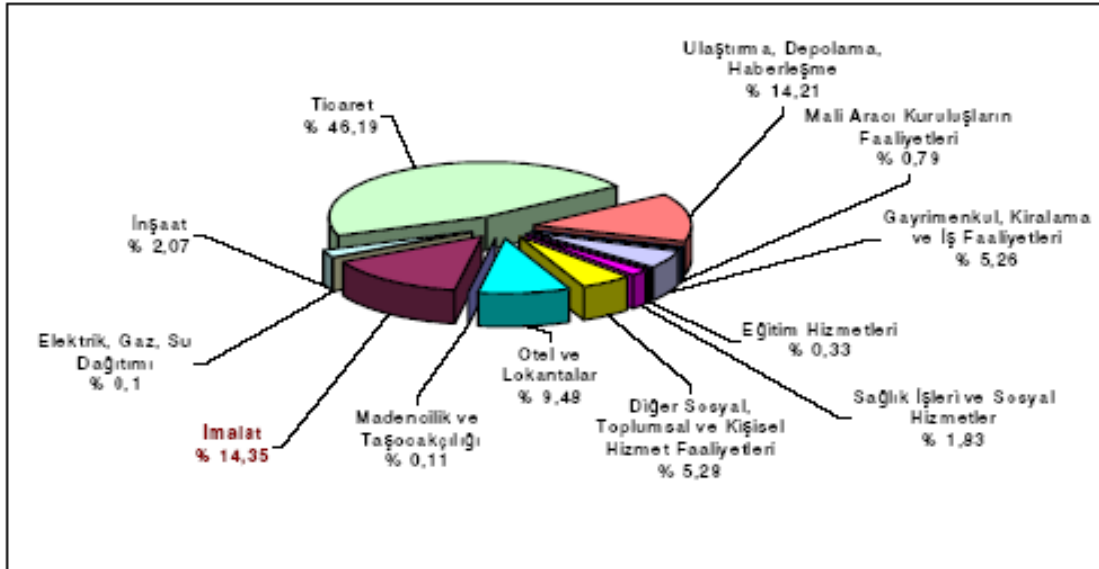
Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yapılan; 2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımının coğrafi kapsamı tüm Türkiye’dir. Nüfus büyüklüğüne bakılmaksızın bütün il ve ilçe merkezleri ile köyler ve bu yerler dışında şehirlerarası yollarda bulunan benzin istasyonları, organize sanayi bölgeleri coğrafi kapsam dâhilindedir. Daha önceki Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımlarında yer almamış olan 2000’den az nüfusu olan yerleşim yerleri de bu sayımın kapsamına alınmıştır.

Sayımın geçici sonuçlarına göre Türkiye’de toplam 1.720.598 adet girişim vardır. Bunların 116.598’i çok birimli, 1.604.000’i ise tek ve bağımsız girişimdir. Bu rakam 2005 yılında % 3,3 artışla 1.890.785’e yükselmiştir. (Aykaç vd., 2008).

Türkiye’deki girişimlerin neredeyse tamamı, ülkemizde geçen yıl yürürlüğe giren KOBİ Yönetmeliği’nde yer alan yeni KOBİ tanımına göre, küçük ve orta boy işletmelerden oluşmaktadır. Yani, yeni tanıma göre, ülkemizde 250 kişiden daha az çalışanı bulunan KOBİ’ler, tüm girişimlerin % 99,89’unu oluşturmaktadır. Türkiye’de, 250’den fazla çalışanı bulunan girişim sayısı yalnızca 1, 387’dir (oransal olarak % 0,08)

SSK verilerine bakıldığında da, SSK’ya kayıtlı işçi çalıştıran toplam işyerleri içinde KOBİ tanımı kapsamındaki işyerlerinin payı, aşağı yukarı GSİS rakamlarına benzer bir sonuç vermektedir. Buna göre, 1.036.328 işyerinden KOBİ tanımı içinde ele alınacak işyerlerinin oranı % 99,74’dür (Aykaç vd., 2008).

Toplam girişimlerin % 46,19’u ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunu % 14,35 ile imalat, % 14,21 ile ulaştırma, depolama, haberleşme sektörü takip etmektedir. Bu üç sektör toplam girişim sayısının % 74,75’ini oluşturmaktadır. (Aykaç vd., 2008)

Şekil 4.1: Girişimlerin Sektörel Dağılımı (%) (KOSGEB, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, 2002 Yılı Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, İmalat Sanayi Değerlendirmesi, 2002)

10 yılda bir yapılan en son sayıma göre, girişim sayısının en yüksek olduğu birimin % 9,9 ile “belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek ve tütün ağırlıklı perakende ticaret” birimi olduğu görülmektedir. Onu izleyen birim % 5,54 ile “karayolu

ile yük taşımacılığı”, % 5,51 ile “belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret”, % 5,3 ile “barlar ve kahvehaneler” ve % 4,35 ile “diğer karayolu taşımacılığı”dır. (Aykaç vd., 2008).

Tablo 4.1: Girişimlerin Sektörel Dağılımı (%) (İTO, Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye’de KOBİ’ler, 2003)

	Girişim Sayısı	%
Ticaret	794,715	46,19
İmalat Sanayi	246,899	14,35
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	244,490	14,21
Otel ve Lokantalar	163,112	9,48
Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	90,919	5,28
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	90,473	5,26
İnşaat	35,702	2,07
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	31,546	1,83
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	13,538	0,79
Eğitim Hizmetleri	5,692	0,33
Madencilik ve Taşocakçılığı	1,809	0,11
Elektrik, Gaz, Su Dağıtımı	1,703	0,10
TOPLAM	1.720,598	100,00

Hukuki durum açısından toplam girişimlerin büyük ölçüde (% 80,58) ferdi mülkiyet olarak yaşama geçirildiği görülmektedir. Çok az bir kısmının (% 15,58) sermaye şirketi olduğu, geri kalanının şahıs şirketleri ve diğerlerinden oluştuğu gözlenmektedir (Aykaç vd.,2008).

Tablo 4.2: Hukuki Durumlarına Göre Girişimler (%) (İTO, Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye’de KOBİ’ler, 2003)

	Girişim Sayısı	%
Ferdi Mülkiyet	1,386,491	80,58
Adi Ortaklık	28,607	1,66
Kolektif Şirket	3,970	0,23
Komandit Şirket	197	0,01
Limited Şirket	233,193	13,55
Anonim Şirket	34,843	2,03
Kooperatif	14,213	0,83
Diğer	19,084	1,11
TOPLAM	1.720,598	100,00

2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayım sonuçlarına göre, Türkiye genelinde tüm girişimlerde çalışan kişi sayısı 6.325.036’dır. Bu sayının yaklaşık olarak % 80’i (%)

76,7'si), yani 5 milyona yakın kısmı KOBİ'lerde istihdam edilmiş durumdadır. (Aykaç vd., 2008).

Ülkemizde Haziran 2010 itibariyle SSK verilerine göre, toplam çalışan sayısı 10.338,455 olup, 9.537.225 kişi (% 92,25) KOBİ ağırlıklı olan Özel sektörde, 801.230 kişi (% 7,75) ise Kamu kesiminde çalışmaktadır. (SGK, 2010)

Yukarıda verilmiş olan bilgilerden de görüleceği üzere KOBİ'ler ülkemiz ekonomisi içerisinde, makro göstergeler açısından, büyük paya sahiptirler. Ülkemizdeki işletmelerin tamamına yakınıni oluşturan KOBİ'ler, istihdamda ve üretimde de önemli paylara sahiptirler.

Ülkemizdeki KOBİ'ler her ne kadar toplam girişimlerin % 99,89'unu oluştursa da, KOBİ'lerin toplam istihdamdaki, kredilerdeki, ihracattaki, üretimdeki, verimlilikteki payları söz konusu olduğunda, hacimsel büyüklüğü ile orantılı olmayan bir şekilde paylarının küçüldüğü gözlenmektedir. (Aykaç vd., 2008)

KOBİ'lerin yatırımdaki payları düşük seviyede olup, kredilerden faydalanma imkânları ise oldukça sınırlıdır. Tüm bu sayısal üstünlüklere rağmen bu işletmelerin yarattıkları katma değer ise oldukça düşük düzeyde kalmaktadır.

Çalışanların yaklaşık olarak % 80'ini istihdam eden KOBİ'ler, yaratılan katma değerinin küçük bir bölümüne (yaklaşık % 30 gibi) sahiptirler. KOBİ'lerin yarattıkları istihdama karşın yeterli katma değer yaratamamalarının temelinde emek yoğun çalışmalarının ve teknolojilerini yenileyememelerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Bu durum çerçevesinde ülkemizdeki işletmelerin çoğunun KOBİ olduğu ve TÜRKİYE ekonomisininin KOBİ ağırlıklı bir ekonomi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.2. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN SORUNLARI

Günümüzde başta finansal sorunlar olmak üzere yaşadıkları diğer sorunlar, küçük ve orta ölçekli işletmelerin daha az verimli olmalarına yol açmaktadır. Bu sorunlar incelendiğinde, KOBİ'lerin öncelikle sosyal, ekonomik ve siyasi koşullar ile rekabet, teknolojik değişim, bölgesel farklılıklar gibi faktörlere bağlı olarak kendi kontrolleri dışında oluşan şartlardan fazlasıyla etkilendiklerini görülmektedir.

Sorunların bir kısmı ise işletmelerin kendi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar, yönetim sorunları, üretim ve hammadde sorunları, personel ve eğitim sorunları, teknoloji sorunları, pazarlama sorunları ve finansman sorunlarıdır.

KOBİ'lerin sorunlarını genel olarak şöyle sıralayabiliriz

— Kredi temininde güçlük çekmektedirler. Bankaların kredilerinden aldıkları pay % 4 civarındadır.

— Teşviklerden hemen hemen hiç yararlanamamaktadırlar.

— Diğer finansman araçlarından yeterince yararlanamamaktadırlar.

— Teknolojik düzeyleri genellikle düşüktür.

— Yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememektedirler.

— Kalifiye eleman sıkıntısı çekmektedirler.

— Gümrük Birliği şartlarında rekabet güçlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duymaktadırlar. (Akgemci, 2001)

4.2.1 KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Türkiye' de KOBİ'lerin sorunları ile ilgili olarak yapılan uygulamalı çalışmalarda, finansal sorunlar listenin en başında yer alabilmektedir. Ülkemizdeki KOBİ'ler, diğer ülkelerdekilere göre kredi hacminden daha az yararlanmaktadırlar. KOBİ'lerin bankacılık sisteminden kullandıkları kredilerin, toplam kredi içindeki payı çok fazla değildir (Akgemci, 2001)

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı ile işletmelerin geleneksel yapılarından kaynaklanan finansman sorunlarını, öz sermaye yetersizliği, işletme sermayesi yetersizliği, kredi temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler, sermaye piyasasından fon elde etmede karşılaşılan güçlükler, finansal yönetimde yetersizlik olarak sıralamak mümkündür.

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından olan finansman sorunları, işletmelerin yatırım döneminde başlamakta ve işletme döneminde de devam etmektedir. KOBİ'lerin sorunlarından en önemlilerinden olan finansman sorununun diğer nedenleri ise, Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması, ekonomik istikrarsızlık, devletin teşvik politikası, siyasi istikrarsızlık gibi nedenlerdir.

KOBİ'ler genellikle kuruluş aşamasında yetersiz öz sermaye ile kuruldukları için, finansal ihtiyaçlarını risk payı yüksek ticari kredilerle karşılamaktadırlar. Yeterli

sermaye birikimi olmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finans konusunda en önemli sorunlarından birisi de, kredi ile finansmanda karşılaştıkları sorunlardır. KOBİ'lerin kredi temini ile ilgili sorunlarını, kredi miktarı ile ilgili sorunlar, kredi maliyeti ile ilgili sorunlar, kredi vadesi ile ilgili sorunlar, kredi sağlamada teminat sorunu, kredinin ödemesiz süresine ilişkin sorunlar olarak sıralayabiliriz.

KOBİ'ler yüksek faiz, ağır teminat koşulları, vade süresi ve kredi miktarının yetersizliği nedeniyle finans kurumlarından yeterli kredi sağlayamamaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, kredi yoluyla finansmanında en çok teminat gösterememe sorunuyla karşılaşmakta ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için başvurdukları kredi kuruluşunun, kredinin verilebilmesi için istediği ipoteği veya kefaleti karşılayamamaktadırlar. (Yörük, 2006)

Bankaların sıfır riskle çalışma politikaları nedeniyle, bazen kredinin birkaç katı teminat talep edilmektedir. Büyük işletmeler aldıkları kredilere karşılık işletme varlıklarını teminat olarak gösterirken, küçük işletmeler ise genelde kişisel mal varlıklarını teminat olarak gösterilmektedir. Bu durum küçük işletmelerin, kredi yolu ile finansmanda çekimser davranmasına neden olmaktadır. Bu durum ise kredi kurumlarına karşı güvensizlik oluşturmakta, banka kredilerinden yeterince yararlanamayan KOBİ'ler tefecilerden borçlanmaya itilmektedir. (Müftüoğlu, 1997)

Yeterli öz sermaye ile çalışmayan KOBİ'ler borçlanmaktan korkmakta ve bu da işletme faaliyetlerinin gelişmesini engellemektedir. İstenen ağır teminat ve kefalet koşulları sağlansa bile, sağlanan kaynakların finansman maliyeti yüksek olmaktadır. Çünkü kredi talep miktarı küçük ve riskleri fazla olduğu için bankalar açısından kredi işlem maliyeti de yüksek kabul edilmekte ve verilen kredinin faizi de yüksek olmaktadır. Ayrıca bankalar ellerindeki fonların büyük kısmı hazine bonosu, tahvil gibi yatırım araçlarına gitmekte, geri kalan kısmı ise büyük iş yapan holding ve şirketlere yönelmektedir. (Sarıaslan, 1996)

Kredi temin edilmesinde karşılaşılan bir diğer güçlük ise, KOBİ sahiplerinin finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, kredi almak için gerekli fizibilite etüdü, finansal plan, maliyet gibi işlemler yapamamaları ve bunları yapabilecek uzmanları kısıtlı bütçeleri nedeniyle istihdam edememeleridir.

4.2.2. Alt Yapıya İlişkin Sorunlar

Alt yapı çalışmaları sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmiş işletmelerin büyümeleri ve gelişmelerinin daha kolay olacağından hareketle, alt yapı çalışmalarının, işletmenin geleceği açısından çok önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Ülkemizde hazırlanan çeşitli fizibilite çalışmalarının tatmin edici olduğunu söylemek oldukça güçtür. Bunların birçoğunda talep tahmini, kapasite ve yer seçimi gibi önemli konuların birkaç satırla geçirildiği görülmektedir. Hâlbuki elde edilebilecek bilgilerin nitel ve nicel özelliğine, para ve zaman kısıtına, yatırım projesinin büyüklüğüne, hedeflenen pazarların coğrafi ve ekonomik özelliklerine, rekabet şartlarına ve nihayet proje vasıtasıyla hedeflenen amaca bağlı olarak fizibilite çalışmaları gerçekleştirilmeli; ağırlıklar ve kritik noktalar tespit edilmelidir. (Müftüoğlu, 1997)

4.2.3. İnsan Kaynaklarına İlişkin Sorunlar

İnsan Kaynakları Yönetimi ile ilgili sorunların başında kalifiye eleman bulma zorluğu gelmektedir. Gerçekten de KOBİ sahip veya yöneticilerinin işletmelerine kalifiye eleman tedarik edebilmeleri, oldukça fazla ücret ve yan ödemeleri gerektirebilmektedir. KOBİ'leri ilgilendiren bir başka sorun, uzmanlığın çok büyük önem taşıdığı günümüzde çok yönlü eleman istihdamı zorunluluğudur. (Akgemci, 2001)

4.2.4. Eğitim Stratejisi ile İlgili Sorunlar

Personel eğitimi, işgörenin belirli bir işi yapmak amacıyla bilgi ve becerisinin artırılmasına ve dolayısıyla geliştirilmesine yönelik sistemli uygulamalar bütünüdür. İyi hazırlanmış bir eğitim programının uygulanmasında gerek işletme ve gerekse çalışanların karşılıklı yararları vardır. Bir eğitim programı hazırlanırken belirli görevlerdeki işgörenlerin işbirliğini sağlamak yararlı olacaktır. Eğitim, işgörelere yapmakta oldukları işleri daha iyi yapma olanağı sağladığı gibi, onlara daha üst görevlere yükselme fırsatını da hazırlayabilmektedir

Bu bağlamda Türkiye'de genel olarak KOBİ'lerde belli bir eğitim stratejisi olduğunu söylemek zordur. Bu eksikliğin bazı sebepleri bulunmakta olup bunlar; işletme sahiplerinin eğitim seviyeleri genellikle düşük seviyededir, KOBİ'lerin eğitim harcamaları için tahsis edecekleri yeterli finansal kaynakları bulunmamaktadır, normal faaliyetlerini icra için dahi yeterli finansal kaynaklara sahip olmayan işletmelerin tali

derecede önem verdikleri eğitim harcamaları için kaynak ayırmaları söz konusu bile olmamaktadır, şeklinde açıklanabilir.

4.2.5. Yönetim Stratejisi ile İlgili Sorunlar

Ülkemizdeki KOBİ'lerin aynı zamanda kurucuları olan sahipleri, genellikle mühendis, teknisyen veya usta kökenli kişilerdir. Söz konusu şahıslar, üretim konusunda çok yetenekli ve tecrübeli olmalarına rağmen; piyasaya yönelik düşünme ve değerlendirme açısından finansman ve yönetim fonksiyonlarının icrasında yeterli seviyede başarılı olamamaktadırlar. Yani üretici sıfatlarıyla elde ettikleri başarıları, iyi bir yönetici, pazarlamacı ve finansmancı olarak elde edememektedirler (Müftüoğlu, 1997)

KOBİ'lerde yapıları itibariyle uzun vadeli planlama yapılamamakta ve genelde bir planlama uzmanı da istihdam edilemeyebilmektedir. Planlamayı genelde işletme sahibi ve ortaklar yapmaktadır. İşletme sahibi veya ortakların örgütsel planları hazırlarken temel istatistikî metotlara değil de, sezgiye dayanarak planlama yoluna gitmeleri önemli bir dezavantajdır. İşletme sahibi ve ortakları yeterli eğitim almamış olmaları ve yalnızca tahmin ve sezgi yoluyla planlamaya gitmeye çalışmalarıyla, hata payı gittikçe artan bir karar alma işlemi içinde bulunabilmektedirler

KOBİ'lerin genelde, büyük işletmelere göre daha küçük bir örgütsel yapıya sahip olmalarından dolayı, işbölümü uygulaması daha kolay olabilir. Bu işletmelerde çalışan insanların hemen hemen hepsinin birbirini tanıması işbölümünde kolaylık sağlamaktadır. Bundan dolayıdır ki, KOBİ'lerde kimin ne yapacağı, kimden emir alıp-kime emir vereceği açık bir şekilde belirlenmiş durumdadır. Bu da, olumlu bir etken olarak göze çarpmaktadır. Ne var ki, küçük işletmelerde formel yapılanmaya yeterince önem verilmemektedir

Konuyla ilgili diğer sorunlar ise;

İşletmelerde nitelikli elemanın yetersiz oluşu ve birçok işletme sahibinin kendinden daha bilgili elemanla çalışmaktan rahatsız olması, işletme içi huzursuzluklara sebep olabilmektedir.

Ayrıca, işletme sahibinin yerine geçecek kişinin zamanında tespit edilmemesi ve yeterince yetiştirilmemesi, söz konusu şahsın bazı sebeplerle (ölüm, ayrılma vb.)

işletmeden ayrılması durumunda, birtakım idari boşlukların oluşmasına sebep olabilmektedir şeklinde özetlenebilir.

4.2.6. Personel Politikası ile İlgili Sorunlar

Bu alandaki sorunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

KOBİ'lerin çoğunda belli bir personel politikası mevcut değildir. Mesleki eğitim ve geliştirme için herhangi bir plan-program bulunmamaktadır. Personel için belli bir yükselme planı yoktur ve yetenekli birçok personelin önü kapalıdır. İşletmelerde teknik konularda ihtisaslaşmaya gereken önem verilmemektedir.

Belli bazı kriterlerin mevcut olmaması dolayısıyla personel seçiminde amaca uygun hareket edilmemektedir.

-”Nasıl olsa uygun bir iş buluruz” düşüncesiyle, hatır için işe eleman alınması, birtakım huzursuzluklara ve sonuçta verimin düşmesine sebep olmaktadır. Personelin görev tanımının olmayışı ve karmaşık bir iş yapısının varlığı, ayrı bir sorundur. İşletme içinde bölümler arası rotasyonun olmayışı, personelin daha faal olabileceği sahanın tespit edilememesine ve önceki maddede de belirtildiği gibi, karmaşık bir yapının oluşmasına sebep olmaktadır.

Tatmin edici derecede ücret verilmemesi, başlı başına bir sorun olduğu gibi, beraberinde birtakım ek sorunlara da yol açmaktadır. Ücret düşüklüğü, yetişmiş elemanların işletmeden ayrılmasına sebep olmakla birlikte vasıflı yeni elemanların istihdam edilmesini de engellemektedir

4.2.7. Hukuki Sorunlar

Birçok ülkede KOBİ'lerle ilgili bir ana kanun bulunmakta olup, diğer ilgili kanunlar için bir çerçeve görevini üstlenmektedir. Yani ana kanuna dayalı olarak KOBİ'lere götürülen değişik hizmetler, birçok alt kanunla düzenlenmektedir. Türkiye’de KOBİ'ler için kapsamlı kanunlar mevcut olmayıp, olanlar da küçük işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bulunmaktadır. Bu nedenle KOBİ'lerin birçok hizmetten faydalanması mümkün olmamaktadır. Söz konusu dezavantajların bir kısmı şöyle sıralanabilir

— Çok Küçük İşletmeler, iflas hükümlerine tâbi değildir. Bu sebeple özel ve ticarî borçları dolayısıyla, işletmenin tüm mallarına el konulabilmekte olup, konkordato hakları da mevcut bulunmamaktadır.

— İş Kanunu'nda işçilerin alacakları, belli ölçülerde hacizden korunurken, küçük işletmeler bu tür bir korunmaya tâbi değildirler.

— Türk Ticaret Kanunu, esnaf ve sanatkârlara ait işyerlerini ticarî işletme olarak kabul etmemektedir. Hâlbuki bu birimler, Kanun'un aradığı ölçülere (devamlılık, kâra yönelik olma vb.) uymaktadır. Ticarî işletme kabul edilmeyince, söz konusu işletmeler; haksız rekabetten korunma, ithalât-ihracat belgesi, kapasite raporu, unvanın korunması, markanın tescili gibi hak ve imkânlardan da faydalanamamaktadırlar.

KOBİ'lerle ilgili olarak belirtilebilecek hukukî sorunlardan bir kısmı da “İhale Mevzuatı” açısından mevcut olanlardır. Bunlar, aşağıda sıralanmıştır. (Erol, 1996)

— KOBİ'ler ihalelere, ne yazık ki, büyük işletmelerle eşit şartlarda girememektedir. Yani KOBİ'lerin her ihaleye katılabilmesi, en başta, mevzuat açısından mümkün değildir. Bu konuda ileri sürülen gerekçe, “malî ve teknik yetersizlik” tir.

— Ayrıca, ihalelerde talep edilen teminatlar, KOBİ'ler için başlı başına bir engel niteliğindedir. Mevcut malî yapılarıyla KOBİ'lerin söz konusu teminatları sağlama imkânları bulunmamaktadır.

4.2.8. Bürokrasiden Kaynaklanan Sorunlar

Bürokrasiden kaynaklanan sorunları, işletmelerin kendilerinden kaynaklanan ve işletme dışında karşılaşılan sorunlar olarak sıralanabilir.

KOBİ'lerde, genelde, işletme sahibi yani patron ile yönetim işini üstüne alan aynı kişi olmaktadır. Bundan dolayı yetkiler, genelde tek kişide toplanmakta ve tüm kararlar da bu kişi tarafından alınmaktadır. İşletmelerde çalışan diğer kişiler yetkili olmamaları nedeniyle, risk üstlenmekten kaçınmakta ve bu da herhangi bir duruma müdahalelerini engellemektedir.

Ayrıca, işletmede çalışan bir kısım personel ile işletme sahibi arasında bazen mevcut olan akrabalık bağı, işletme içinde ast-üst ilişkilerinin bozulmasına, profesyonelliğin de ortadan kalkmasına sebep olabilmektedir.

Bürokratik sorunlar sadece işletme içinde değil; aynı zamanda işletme ve işletme ile ilgili kuruluşlar arasında da mevcut bulunmaktadır. İşletme içi sorunların halledilmesi daha kolay olup, ikinci tip sorunların ise çok daha büyük boyutları olduğundan çözümleri de o derecede zor olmaktadır.

KOBİ'lerle ilgili kamu kuruluşları arasında tam bir işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması da, kavram kargaşasına, işlerin gerektiğinden fazla sürmesine ve sonuçta zaman ve para kaybına sebep olmaktadır.

4.2.9. Tedarik Sorunları

KOBİ'lerin çeşitli malzemelere ilişkin sipariş hacmi büyük işletmelere göre daha düşük seviyelerde kalmaktadır. Bu işletmeler, büyük işletmelere göre finansman ve çalışma sermayesi bakımından daha kısıtlı imkânlarla sahip olduklarından malzeme alırken sipariş miktarlarında, kısıtlamaları da göz önüne alarak sipariş vermek zorunda kalmaktadırlar.

Bunun sonucunda daha az fiyat indirimi (iskonto) sağlanabilmekte bu da birim mamul maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu işletmelerin büyük hacimli sipariş verip iskontolardan faydalanma yoluna gitmeleri halinde ise stok maliyetleri artmaktadır. Dolayısıyla bir maliyet kısıtacısı içinde kalmaktadırlar. Esasen bu işletmelerin finansal imkânları da genellikle büyük siparişleri karşılamaktan uzaktır.

KOBİ'ler sipariş tarzı üretim yaptıklarından, ihtiyaç duydukları malzemeler, alacakları siparişe göre değişir. Sürekli olarak aynı malzemeyi kullanmadıklarından uzun vadeli malzeme tedariklerine gidemezler. Çoğu zaman mali durumları da büyük çaplı alımlara izin vermez. Bu nedenle bu işletmelerde istenilen malzemenin, istenilen miktarda ve istenilen zamanda tedarikinde büyük güçlüklerle karşılaşılır. Bu güçlüklerin aşılması ancak malzemeye yüksek fiyat ödemekle veya malzeme standartlarına ilişkin toleransları geniş tutmakla mümkün olabilmektedir. Bu ise, hem maliyet ve hem de kalite yönünden fedakârlık gerektirebilmektedir.

4.2.10. Pazarlama Yönetimi ile İlgili Sorunlar

Modern pazarlama kavramı, her şeyin pazar ile başladığını kabul etmektedir. Bu nedenle, KOBİ'lerin başarılarında pazar üzerinde yoğunlaşmak önem kazanmaktadır. KOBİ'ler hedef pazarlarını tanımlamada ve pazarlama stratejisi belirlemede

yetersizdirler. Çünkü pazar araştırması yapmadan kişisel gözlemlerini kullanmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'ler özellikle sosyo-ekonomik koşullardaki değişmeler sonucu oluşan tüketici tercihlerindeki hızlı değişiklikleri izlemede ve bunlara ayak uydurmada da yeteri kadar başarılı olamayabilmektedirler.(Akgemci, 2001)

4.2.11. İhracatta Karşılaştıkları Sorunlar

İhracatın ülke ekonomisi ve kuruluşlar yönünden büyük bir öneme sahip olduğu somut bir gerçektir. İhracat, ülke ekonomisinin gelişmesinde ve kalkınmasında önemli rol oynar. Bununla beraber ekonominin yeterli derecede ihraç edilebilir mal üretmesi; ihracatın gerçekleşmesi ve beklenen faydaların sağlanmasında kritik bir faktördür. (Akgemci, 2001)

İşletmeleri uluslararası pazarlara yönelten çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bunların en önemlileri;

- İç pazardaki talebin azalması,
- Çeşitli nedenlerle, işletmede atıl kapasite bulunduğunda üretimin artırılarak, ihracat yoluyla satış ve karın artırılması isteği,
- İç pazardaki rekabetten kurtularak, riski azaltmak,
- İç pazarlarda ömrünü tamamlamak üzere olan mamullerin ömrünü uzatmak,
- Dış pazarlardaki vergi ve diğer teşvik avantajlarından yararlanmak,
- Ülkemizde olduğu gibi, bazı ülkeler döviz girdisi sağlamak amacıyla, dış satımcılara vergi iadesi, ihracatı teşvik kredisi, vergi istisnası, gümrüksüz üretim faktörleri ithalatı ve benzeri teşvik imkânlarından yararlanmak,
- Dış pazarlarda, güçlü rakiplerin mamulleriyle rekabeti öğrenerek, iç pazarlarda da güçlü hale gelmek,
- İşletmenin politik etkinliğini arttırmaktır

İhracata yönelmiş firmaların ihracatlarını geliştirme kapsamında karşılaştıkları başlıca sorunlar arasında kalite kontrolü ve standardizasyon bulunmaktadır. Ayrıca fiyat maliyet ilişkisini doğru kuramamaları da bir sorun kaynağıdır. Temelde, ihracatta KOBİ'lerin kronik sorunları, ihracat pazarlaması yönetimi düşüncesinin ve yaklaşımının uygulanamamasından kaynaklanmaktadır. (İpekgil, 2003)

Güvenlik: CE- İşareti: Üretimleri yapılan ürünlere CE işareti vurulması bu ürünlerin Avrupa Birliği ülkeleri için serbest dolaşım “pasaportu” na sahip oldukları

anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde malların serbest dolaşımının temini amacıyla yeni yaklaşım direktifleri ile test ve belgelendirmede küresel yaklaşım politikaları çerçevesinde ortak resmi bir işaret uygulaması 1989 yılında başlamıştır.

Uygulamada belirtilen direktifler ve bunların üye ülke versiyonlarının yürürlüğe girmesi için bir tarih verilmekte, belirtilen bu tarih itibari ile CE işaretinin kullanımı başlamaktadır. Geçiş süresi sonunda ise bu işareti taşımayan malların toplulukta üretimi veya satışı yasaklanmaktadır. (TSE,2005)

Çevre, ISO 14001: Globalleşen dünyanın önde gelen unsurlarından biri çevresel değerlerin korunmasıdır. Çevre unsurlarının sorumsuz kullanımı, çevresel kirlenmeyi önemli boyutlara ulaştırmıştır. Kamuoyunun çevre sorunlarına olan tepkileri günden güne daha da duyarlı hale gelmektedir. Kamuoyunda artan bu çevresel hassasiyet işletmelerin çevreye bakışı üzerinde etkili olmaktadır.

Çevre yönetimi konusu genel işletme yönetiminin içinde ağırlıklı bir konu haline gelmeye başlamıştır. İşletmelerin çevreyi kirletmeden üretim yapabilmelerini ve ürettikleri ürünlerin çevreye karşı duyarlı olmalarını sağlamak amacıyla 2005 yılında TSE EN ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi standartları yayınlanmıştır. Bugün bu belgelere sahip işletmeler uluslararası pazarlara daha kolay girebilmektedirler.

Kalite, ISO 9000 Kalite Standartları: Rekabetçi, global dünya pazarlarında, küreselleşen ekonomilerde başarılı olabilmek için, rakip işletme ve ülkeler bazında asgari düzeyde sahip olunan bir Kalite Güvence Sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bunun sağlanması için de geleneksel sistem ve düşüncelerin terk edilerek, çağdaş kalite düşüncesi ve yönetiminin işletmelerde hâkim olması söz konusu olmaktadır. Günümüzde uluslararası pazarlarda birçok ülke kendi ülkesinin sınırları içine girecek olan mal ve hizmetlerde çeşitli kalite belgelerini şart koşmaktadır.

AB ve EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) üyesi ülkeler üreticilerin kursosuzluğunu belgelemesi zorunluluğunu getirmişlerdir. Yayınladıkları ISO 9000 Kalite Standartları Serisi aranan şartları, bunları tutturabilmek için gerekli yönetim sisteminin nasıl kurulabileceğini, dokümente edilebileceğini ve sürdürülebileceğini özetlemektedir. (Kozlu, 1995)

Yetişmiş Eleman ve Dil Sorunu: Dış pazarlara açılacak olan firmalar, nitelikli bilgi ve beceriye sahip elemanların yetersizliği nedeniyle gerekli performansı gösterememektedirler. Özellikle dış pazarlara açılmak durumunda olan işletmelerin, dış pazarlara açılma konusunda bilgili, deneyimli ve dil bilen elemanlara ihtiyaçları bulunmaktadır.

Dil sorunu, ürünlerini uluslararası piyasalarda pazarlayan firmalar için ortak bir sorundur. Dil sorunu pazara girişi, markalama, ambalajlama, ürünü kullanmaya ya da monte etmeye yönelik talimatlar, garanti bilgisi, dağıtım kanallarının üyeleriyle olan ilişkiler ve promosyon gibi çeşitli faaliyetlerden ve uygulamalardan etkilenmektedir.

Özellikle ihracat ve pazarlama konularında deneyimli ve yabancı dil bilen nitelikli elemanların istihdam edilmesi ile bu sorun aşılabilir. Günümüz global rekabet ortamında dil sorunu her alanda karşımıza çıkmaktadır. (İpekgil, 2003)

Hükümet Uygulamaları ve İthalat Kotaları: Hükümet uygulamaları ve ithalat kotaları, istikrarsız politik ortamda uluslararası pazarlara girmek için bir engel teşkil edebilmektedir. Üçüncü dünya ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerde hükümetler sık sık değişmektedir. Ürünlerini istikrarsız ülkelerde pazarlayan firmalar genellikle, stratejik işbirlikleri ile bu pazarlara girmekte ya da direkt ihracat yapmaktadırlar.

Diğer taraftan bazı ülkeler uyulması güç standartlar, paketleme ve etiketleme şartları, sağlık kontrolleri, uzun ve karışık formaliteler ve benzeri idari uygulamalar ile ithalatı zorlaştırmaktadırlar.

Teknoloji ve AR-GE: Gelişen endüstriyel yapılanmalar, küresel rekabet, değişen tüketici zevk ve alışkanlıkları ve benzeri gelişmelerin KOBİ'ler açısından izlenebilmesi birçok zorluk doğurmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle teknolojik yenilikler çabuk eskimekte veya dünyanın her hangi bir yerinde ortaya çıkan bir yenilik çabucak taklit edilebilmektedir. Bu nedenle, firmaların rekabet üstünlüğü sağlayabilmelerinin bir koşulu da, sürekli olarak yeni ürün ve hizmetlerin piyasa sunulmalarıdır. Bunun içinde AR-GE çalışmalarına ayrılan payın artması veya en azından yeterli düzeyde olması gerektiği değerlendirilmektedir.

Özellikle küçük işletmeler pazara ilişkin nedenler, toplumsal nedenler ve örgütsel nedenlerle AR-GE departmanı kurmayı düşünseler bile, buna ilişkin program ve bütçe oluşturamayabilmektedirler. AR-GE ile ilgili sorunlar kapsamında teknolojik gelişmelerin yadsınamaz bir yeri vardı. Yurdumuzdaki KOBİ'ler, yenilik ve değişen

teknolojiler karşısında yetersiz kalmakta ve bu konuda imkânları değerlendirememektedirler.

Ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet avantajı sağlamak ve bu avantajlarını sürekli kılmak isteyen işletmelerin rakiplerine göre daha kaliteli ürünü daha kısa sürede üretebilecek uygun teknolojiyi seçmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmanın devamında KOBİ'ler ve AR-GE konusuna detaylı olarak değinilecektir.

Standardizasyon: Standartlaşma, bazı ürünlerin ayırımında kullanılan ve üretilen ürünlerin uymak zorunda olduğu sınırların, derecelerin belirlenmesidir. Standart, ürünlerin kalitelerini, niteliklerini, özelliklerini belirleyen bir tanımlama listesidir. Ürünler standartlaştırılarak, belirli bir standarda göre, bir örneklik, beraberlik sağlanmış olmaktadır. Bir işletmeci kendi mallarına özgün standartlar belirleyebileceği gibi, içinde yer aldığı endüstrinin koyduğu standartlara ulusal ve uluslararası standartlara uyabilir. Standartlar, ağırlık, büyüklük, dayanıklılık, olgunluk, kimyasal bileşim vb. olabilir

Kültür: Kültürel farklılıklar özellikle uluslararası pazarlar için önem taşımaktadır. Çünkü kültür, dünya üzerinde yöreden yöreye değişmekte ve uluslararası pazarlamanın başarısını etkilemektedir. Ülkelerin kültürel farklılıkları, pazarlanan mal ve hizmetler ile pazarlama yöntemlerini de etkilemektedir. Bu nedenle her ülkenin gelenek, görenek, tutum, alışkanlık ve davranışları, nüfusun gelişimi, dağılımı, din, dil, ırk, sosyal sınıflar, aile sistemleri, sosyal değerler ve normlar özellikle uluslararası pazarlamada göz önünde bulundurulmalıdır. (Akat,2005)

Ülke ve Firma İmajı: Uluslararası pazarlamada özellikle ülke imajı ve firma imajı dış pazarlara açılmak isteyen firmalar açısından çok önemli olmaktadır. Ülkelerin yabancı sermayeye karşı tutumları, siyasi istikrar, toplumsal barış, sendikal hareketler gibi konular ülke imajı açısından çok önemli faktörlerdir.

Ülke imajına bağlı olarak firma imajı da dış pazarlara açılmada önemli bir fırsat veya engel teşkil edebilir. Yine çevreye karşı duyarlılık, insan haklarına saygı ve sosyal sorumluluk gibi konular da firma ve ülke imajı açısından çok önemlidir. Eğer girilecek olan dış pazara ülkemizden daha önce başka (farklı alanlarda veya aynı alanda faaliyet gösteren) firmalar girmiş ve ülke veya firma aleyhine olumsuz bir imaj oluşmuş ise bu da o pazara giriş faaliyetini olumsuz etkileyebilmektedir.

Üretim Maliyetleri: Uluslararası piyasalarda rekabetin her geçen gün artarak devam etmesi firmalara fiyatlarını düşürme yönünde baskılar oluşturmaktadır. Uluslararası pazarlarda başarılı olmak isteyen firmalar öncelikle kalite-fiyat (yüksek kalite, düşük (uygun) fiyat) dengesini çok iyi oluşturmak durumunda kalmaktadırlar. Bu konuda kullanılan yeni maliyet ve fiyat hesaplama tekniklerinden yararlanılmaktadır.

Taşıma-Depolama ve Dağıtım: Ülkemizden her ülkeye ulaşım olanağı bulunmamaktadır. Birçok ülkeye mal nakletmek çok masraf ve zaman gerektirmektedir. Bu da maliyetleri daha da arttırmaktadır. Bu nedenle bir dış pazarlama projesinin başında, taşıma olanakları ve maliyetler araştırılarak rakiplerle karşılaştırılmalıdır.

Bazı ülkelere taşıma olanaksız gibidir. Birçok deniz aşırı ülke ile aramızda tarifeli gemi veya uçak seferi olmadığından taşıma ancak aktarmalı olarak yapılabilmekte, yine bu da maliyetleri yükseltmekte ve uzun zaman almaktadır.

Rakipler ve Rekabetin Şiddeti: Girilmesi planlanan dış pazarda mevcut olan rakipler çok kuvvetli ve kararlı iseler, o ürünün o pazarda karlı bir şekilde satılmasını engelleyebilmektedirler. Bu nedenle rekabet koşullarının ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Rakiplerin başarı nedenlerini araştırmak hem pazara giriş olanaklarına hem de giriş stratejilerine ışık tutmaktadır. Başarı örneği olarak sadece en büyük kuruluşlar değil, aynı zamanda ufak pazar bölümlerini karlı bir şekilde değerlendirebilen küçük firmalar da incelenmelidir. Genellikle başarı nedenleri arasında; Üstün ürün ve/veya servis kalitesi, fiyat avantajı, maliyet avantajı, üretim yerinin ve taşıma uzaklıklarının getirdiği avantajlar, satış ve dağıtımda üstünlük, sayılabilir.

Kullanılmış ve Taklit Mallar: Gerek yan sanayi üreticileri, toptan ve perakende ticaret yapan şirket sahiplerinin en fazla şikâyet ettikleri konunun başında taklit mallar gelmektedir. Daha kalitesiz ham maddelerden üretilen ancak orijinali ile aynı ambalajında pazarlanan taklit mallar piyasada daha düşük fiyatla satılmakta ve fiyat dengesini bozarak haksız rekabet oluşturmaktadır. (İpekgil, 2003)

4.3 TÜRKİYE'DE KOBİ'LERDE AR-GE TEŞVİKLERİ VE UYGULAMASI

Türkiye AR-GE ve yenilik konusunda kendini geliştirerek, bu konuda da gelişmiş ülkeler arasında hak ettiği yeri edinmeye çalışmaktadır. Bu amaçla devlet, AR-GE ve yenilik çalışmalarını desteklemek için pek çok ayrı kurumun yürüttüğü çeşitli teşvik mekanizmalarıyla firmaların her an yanında olmaya çalışmaktadır. Ancak firmalar bu desteklerden yeterince faydalanamamaktadır. Mekanizmaları yürüten bürokrasinin yoğunluğu, firmaların bu konudaki bilgisizliği ile birleşince destekler yerine ulaşamamaktadır. Bu süreçte ağır bürokrasinin payı olduğu kadar, firmaların yeterince odaklanıp bürokrakiye zaman ayırma konusunda isteksiz davranması da önemli bir etkidir. Firmaların desteklerden yararlanma konusunda bilgisini ve isteğini arttırmak da yine devlete ve devletin bu iş için kuracağı mekanizmalara düşmektedir.

Rekabet koşulları her geçen gün daha da zorlaşmakta, buna paralel olarak firmaların hayatta kalma şansı da azalmaktadır. Bazı firmalar için ayakta kalmanın tek şartı yenilik yapmak, yani AR-GE ve yeniliğin üzerine daha çok gitmektir. Ancak bu da her firmanın altına kolaylıkla girebileceği bir yük değildir. Bu noktada devlete çok büyük roller düşmektedir. Bunlardan başlıcası devletin AR-GE konusunda firmaların hep arkasında olması, her türlü desteği onların ihtiyacı olduğu anda verebilmesidir. Ülkemizde firmaların yüzde 98'den fazlası KOBİ'dir. Bu göz önüne alındığında Türkiye'de ne kadar az firmanın kendi başına AR-GE yapabileceği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle devletin AR-GE çalışmalarını teşvik etmesi ve desteklemesi kalkınmada çok büyük bir yer tutmaktadır. Devlet bu görevinin bilincinde olarak firmalara bu konuda destek olması için pek çok mekanizma kurmuş durumdadır. KOBİ'lerin ve diğer tüm firmaların, AR-GE ve yenilik çalışmaları yapmaları, yeni ürün veya üretim yöntemlerini hedefleyen projeler yürütmeleri amacıyla farklı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla hibe veya düşük faizli kredi düzeyinde destekler verilmektedir. (WEB1, 2011)

28.02.2008 tarih ve 5746 sayılı AR-GE Faaliyetlerinin Teşviki Hakkındaki Yasa, çok çeşitli destek öğeleri ile Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı sermayeli büyük firmaların yeniden kuracakları ayrı birim şeklinde örgütlenmiş ve en az 50 tam zaman eşdeğer AR-GE personeli istihdam eden ve yeterli bilgi ve deney yeteneği olan AR-GE Merkezi modeline göre dizayn edilmiştir. Bu nedenle KOBİ'ler, organizasyon, personel

ve finansman yapılarının zayıflığı ve yetersizliği yüzünden bu modelin dışında kalmışlardır. Hâlbuki Türkiye'de sayıları yüz binleri aşan bu tür işletmeler AR-GE çalışmalarını, kısmen kendi olanakları ile kısmen de kamu ve özel kesim tarafından kurulan TÜBİTAK, KOSGEB, TTGV ve Hazine destekleri ile yapmayı sürdürmek durumundadırlar. Uygulamada görüldüğü gibi, KOBİ'lere yapılan destek ve yardımlar kaynaklarına, amaçlarına, türlerine göre değişik şekiller alabilmektedir. (WEB1, 2011)

Bu yardım ve destekler yurt içi-yerli ve dış kaynaklı-yabancı olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Yurt içi KOBİ destek ve yardımları ülkelerin siyasal ve ekonomik yapısına göre değişebilmektedir. Dış kaynaklı destek ve yardımlara gelince, bunlar genellikle Birleşmiş Milletler, OECD ve Avrupa Birliği kaynaklı olup bütün dünya ülkelerine açık, uluslararası yardım ve destek şeklinde verilmektedir. Yine bu tür destek ve yardımlar karşılıklı yani geri dönüşlü, düşük faizli kredi şeklinde veya karşılıksız hibe şeklinde olabilmektedir.

Bunların türlerine gelince, destek ve yardımlar aynı ve nakdi olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Aynı destek ve yardımlar, hammadde, malzeme, yedek parça, makine ve teçhizat şeklinde oldukça nadir görülen türlerdir. Nakdi destek ve yardımlar bazen hibe, çoğu zaman kredi şeklinde düşük faiz ve geri ödemeli olarak verilmektedir. Fakat uygulamada KOBİ'lere sunulan yardım türleri teknolojik bilgi, eğitim, danışmanlık şeklinde çok değişik şekiller alabilmekte ve bunlar son zamanlarda yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Teşvikler firmalara parasal kaynak sağlamak yanında teşvik ve desteklerden faydalanmak için katlanılan bazı yükümlülükler ile, firmalara sistematik AR-GE yapma becerisi kazandırmaktadır. Bu sayede firmalar zayıf ve güçlü yönlerini tespit ederek ileriye dönük sağlıklı hedefler belirleyebilmektedir. Bu tür teşvikler sayesinde firmalar çeşitli bilimsel kurum ve kuruluş ile işbirliği yapma veya geliştirme olanaklarına kavuşabilmektedir. (WEB1, 2011)

AR-GE ve yenilik projelerine destek veren kurumların başında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) bulunmaktadır. Bu kurumların hepsi farklı alt başlıklar halinde finansal destekler sunmaktadırlar. Bunların yanı sıra, AR-GE ve yenilik çalışmalarına destek olmak için,

2008 yılında yürürlüğe 5746 sayılı AR-GE Kanunu ile en az 50 tam zamanlı AR-GE personeli çalıştıran firmalara bazı finansal üstünlükler de sağlanmıştır. 4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (Teknopark Yasası) ile de teknoparklar ve onlardan faydalanacak firmalarla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bunların yanında, Türk sanayicisinin yaralanabileceği yurtdışı ilişkili Çerçeve Programları ve EUREKA gibi destekler de bulunmaktadır. Ayrıca Devlet Planlama Teşkilatı (DTM), Sanayi Bakanlığı (SANTEZ) ve bölgesel kalkınma ajansları hibe ve kredi şeklinde destekler vermektedir. Verilen destekler ve veren kurumlar şu şekilde listelenebilir: (WEB1, 2011)

1.TÜBİTAK

- a)Sanayi ARGE Projeleri Destekleme Programı,
- b)KOBİ ARGE Başlangıç Destek Programı,
- c)Uluslararası Sanayi AR-GE Projeleri Programı,
- d)KAMAG

2.MALİYE BAKANLIĞI

- a)5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun Kapsamında AR-GE İndirimi
- b)193, 4691 ve 5746 sayılı Kanun Kapsamındaki AR-GE İndirimi
- c)5746 sayılı Kanun kapsamındaki Gelir Vergisi Stopajı Teşviki (ücret istisnası)

3.DTM (Yetkili kuruluş DTM olup, TÜBİTAK aracılığıyla uygulanmaktadır.)

- a)AR-GE Yardımı (Projenin %75'i TÜBİTAK, %25'i DFİF'den karşılanmaktadır.)
- b)AR-GE Sermaye Desteği

4.SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI

- a)Sanayi Tezleri Programı (SANTEZ), Teknogirişim Sermayesi Desteği

5.KOSGEB

- a)Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri

6.TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI-TARIMSAL ARAŞTIRMALAR-GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, ULAŞTIRMA BAKANLIĞI-HABERLEŞME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- a)AR-GE Projeleri, Elektronik Haberleşme AR-GE Projelerinin Teşvik Desteklenmesi

4.3.1 Türkiye’de AR-GE Teşvik Sistemi

Yaklaşık 10 yıldır ülkemizde AR-GE çalışmaları desteklenmektedir. Ülkemiz AR-GE teşvik çalışmalarına çok geç başlamış ve batıdaki ülkelere kıyasla çok geride kalmıştır. AR-GE teşviklerine yapılan ilk girişim TUBİTAK (Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu) tarafından olmuştur. Amaç, devlete bilimsel ve teknolojik araştırmaları teşvik edecek ve bu alanda izlenecek politikaları belirlemede danışmanlık hizmeti verecek bir kurumun kurulmasıdır. Türkiye’de AR-GE faaliyetlerinin teşviki ile ilgili yasal düzenleme 1985 yılında 3143 sayılı yasa ile Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü adında bir birimin eklenmesi ile AR-GE çalışmalarının geliştirilmesi ve desteklenmesi bu doğrultuda devam etmiştir.

AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesinde üç aşamalı bir seyir izlenmiştir. İlk aşama TEKNOPARK’ın (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası) kabul edilmesidir. (26.06.2001 tarih ve 4691 sayılı yasa) Bu yasayla araştırma kurumları ile üniversiteler, sanayi kuruluşları işbirliği kurmuş ve AR-GE faaliyetlerini ayrıca desteklemiştir. Amaç, Türkiye’de katma değeri yüksek ürünler üretmek, maliyetlerin azalmasını sağlamak, piyasaları geliştirerek ihracatı arttırmak ve teknolojik ilerleme sağlamaktır. İkinci aşamada, ilk yasa yer mekan konu ve içerik açısından yetersiz görüldüğü için yeni bir yasal düzenleme yapılmıştır. (Tuncer, 2008)

31.07.2004 5228 sayılı yasa ile Gelir ve Kurumlar vergisi yasalarında yapılan değişiklik ile AR-GE indiriminin kabul edilmiştir. Bu amaçla 16.07.2004 tarih ve 5228 sayılı yasa ile Gelir Vergi Kanununun 89. maddesinin 9 numaralı bendi ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 14. maddesine eklenen 6 numaralı bend ile Türk Vergi Sistemine “AR-GE indirimi” başlıklı yeni bir teşvik düzeni getirilmiştir. İki vergi kanununa eklenen hükümlerle AR-GE harcamalarının % 40’ı oranında vergi indirimi sağlanmıştır. Bu yeni teşvik bilimsel ve teknolojik araştırmaların desteklenmesi açısından önemlidir. Eski kurumlar vergisi kanununun içinde bulunan AR-GE indirimi ile ilgili bu hüküm 5220 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nun Diğer İndirimler ile ilgili 10. maddesinin 1/d bendine aktarılmış ve uygulama devam etmiştir. (Akbulak, 2010)

193 sayılı 5228 sayılı yasa ile değiştirilen 89.maddesinin 9 numaralı bendi şöyledir:

Diğer İndirimler:

Madde 89-9. Mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik (5746 sayılı kanunun 5. maddesiyle 31.12.2013 tarihine kadar uygulanmak üzere 01.04.2008 tarihinden itibaren değiştirilen ibare) araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının %100'ü oranında hesaplanacak "AR-GE indirimi."

Araştırma Geliştirme faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan giderlerden ve tamamen araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılmayan amortisman tabii iktisadi kıymetler için hesaplanan amortisman tutarlarından verilen paylar üzerinden AR-GE indirimi hesaplanamaz. AR-GE indiriminden yararlanılacak harcamaların kapsamı ile uygulamadan yararlanılabilmesi için gerekli belgeleri ve usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir. (Resmi Gazete, 2008)

5228 sayılı yasa gerek Gelir ve gerekse Kurumlar Vergisi Kanunlarında AR-GE indiriminden yararlanacak harcamaların kapsamını ve uygulamadan yararlanabilmesi için gerekli belgeler ile usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığını yetkili kılmıştır.

5220 sayılı KVK'nın diğer indirimleri ile ilgili 10.maddesinin birinci bendi şöyledir:

Mükelleflerin işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri, münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik (5746 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle 31.12.2013 tarihine kadar uygulanmak üzere 01.04.2008 tarihinden itibaren değiştirilen ibare) araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının %100'ü oranında hesaplanacak "AR-GE indirimi"

Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan giderlerden ve tamamen araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılmayan amortisman tabii iktisadi kıymetler için hesaplanan amortisman tutarlarından verilen paylar üzerinden AR-GE indirimi hesaplanamaz. Matrahın yetersiz olması nedeniyle ilgili dönemde indirim konusu yapılmayan tutar, sonraki hesap dönemlerine devreder. AR-GE indiriminden yararlanılacak harcamaların kapsamını ve uygulamadan yararlanılabilmesi için gerekli belgeler ile usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir. (Resmi Gazete, 2008)

Yürürlükten kaldırılan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14/6 maddesi içinde yer alan AR-GE indirimi ile ilgili hüküm yeni yasaya bazı değişikliklerle aktarılmıştır. Bu indirimin oranı başlangıçta %40 olduğu halde 5746 sayılı AR-GE

faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında yasa ile 01.04.2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere %100'e yükseltilmiştir.

Gelir Vergisi Yasasında olduğu gibi, AR-GE indiriminden yararlanılacak harcamaların kapsamı ile uygulamadan yararlanabilmesi için gerekli belgeleri ve usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Üçüncü aşama, 28.02.2008 tarih ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ile ilgili Yasa'nın yürürlüğe girmesi ile tamamlanmış olur. 5746 sayılı AR-GE Teşvik yasasının amacı, AR-GE ile ülke ekonomisinin uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir yapının sağlanabilmesi ile verimliliğin artırılmasını, maliyetlerin düşürülmesini, teknolojik bilginin ticarileştirilmesini teknoloji üretim, girişimcilik gibi alanlara yapılan yatırımlar ile yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişinin hızlandırılmasını, nitelikli işgücünün sağlanmasını desteklemek ve teşvik etmektir. (Akbulak, 2010)

4.3.2. Türkiye'de AR-GE ile İlgili Yasada Yer Alan İndirim, İstisna ve Teşvikler

Günümüzün küreselleşen dünyasında rekabet gücü, uzun dönemde sürdürülebilir büyümenin durumu için çok önemlidir. Göreceli olarak rekabet gücü düşük olan ülkeler yüksek rekabet gücüne sahip ülkelerin pazarı haline gelmekte ve dışa bağımlılıkları artmaktadır. Ülkelerin rekabet gücünü belirleyen temel faktörlerin başında ülkenin mevcut teknoloji seviyesi gelmektedir. Uzun dönemde fiziki sermaye gibi ekonomik büyümenin belirleyicilerinin verimi azalırken, AR-GE, teknoloji ve insan kaynakları yatırımlarında sabit ve artan verim koşulları geçerli olabilmektedir. AR-GE yatırımları, bilim adamı ve araştırmacı sayısı ve kalitesi, giderek yeni bilgilere ve buluşlara daha bağımlı hale gelen günümüz ekonomilerinin uluslararası rekabet gücünü arttırmaktadır.

Bu noktada, artık tek başına kaynak varlığına ve düşük maliyet avantajına dayalı alanlarda uzmanlaşmayı öngören karşılaştırmalı üstünlük anlayışının küresel rekabet koşulları karşısında geçerliliği azalmıştır. Ulusal rekabet gücünü arttırmak isteyen ülkelerin yüksek AR-GE yoğunluğuna, yüksek yenilikçilik becerisine ve yüksek katma değer üretmeye dayanan rekabet üstünlüğü anlayışına geçmeleri gerekmektedir. Bunu için devletlerin siyasi ve ekonomik istikrara dayalı olarak sürdürülebilir büyümeyi

sağlaması ve koruması, insan kaynaklarına yeterli yatırımı yapması, AR-GE harcamalarını doğrudan ve dolaylı olarak destekleyerek ekonominin bilgi ve teknolojik altyapısını güçlendirmesi, girişimciliği özendirilmesi, işletmeleri yatırıma ve üretime odaklayarak yatırım ortamını güvence altına alması gerekmektedir.

5746 sayılı Kanunla ülkemiz açısından da sürdürülebilir kalkınmanın dinamiğini oluşturacak rekabet gücünün sağlanması açısından araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi bakımından yeni bir sistem oluşturulmuştur. 28.02.2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 1 Nisan 2008 tarihinde yürürlüğe giren 7 maddelik 5746 sayılı "Araştırma ve Geliştirme faaliyetlerinin Desteklenmesi hakkında kanun" kapsamında, geçmişten beri uygulanan vergisel teşvikler önemli ölçüde arttırılırken, yeni bir takım destek unsurları öngörülmüştür.

İlgili kanun bu alandaki ilk adım olmamakla birlikte AR-GE konusunda daha sağlam teşvik ve destek unsurları içeren özgün bir alan açmıştır. Madde sayısına bakıldığında ufak gibi görünen bu pakete önemli unsurlar sığdırılmıştır. Küresel krizin ilk belirtileri henüz hissedilmeden varlık kazanan ve ne yazık ki ekonomik anlamda bir daralma sürecinde hayat bulan 5746 sayılı Kanun, belki bir çözüm aracı olarak üzerinde durulması gereken önemli bir paket sunmaktadır. (Tuncer, 2008)

4.3.2.1. AR-GE İndirimi

5746 sayılı Yasa'nın 3/1. maddesi aynen şöyledir: Teknoloji merkezi işletmelerinde, AR-GE merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslar arası fonlarca desteklenen AR-GE ve yenilik projelerinde, rekabet öncesi işbirliği projelerinde teknogirişim sermaye desteklerinden yararlananlarca gerçekleştirilen AR-GE ve yenilik harcamalarının tamamı ile 500 ve üzerinde tam zaman eş değer AR-GE personeli istihdam eden AR-GE merkezlerinde ayrıca o yıl yapılan AR-GE ve yenilik harcamasının bir önceki yıla göre artışının yarısı, 13.06.2006 tarihli 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10.maddesine göre kurum kazancının ve 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 89.maddesi uyarınca ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılır. Ayrıca bu harcamalar, 04.01.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre aktifleştirilmek suretiyle amortisman yoluyla itfa edilir, bir iktisadi kıymet oluşmaması halinde ise doğrudan gider yazılır. Kazancın yetersiz olması nedeniyle ilgili hesap döneminde indirim konusu

yapılamayan tutar, sonraki hesap dönemlerine devredilir. Devredilen tutarlar, takip eden yıllarda 213 sayılı Kanuna göre her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılarak dikkate alınır. (Resmi Gazete, 2008)

Türk Vergi Uygulamasında indirim kavramı, istisna, gider- harcama mahsup gibi deyimler yanında yeni bir deyim olarak yerini almıştır. Bunun ilk örnekleri asgari geçim indirimi, amortisman indirimi şeklinde sıralanabilir. Bu deyimlere son yıllarda bir de AR-GE indirimi de eklenmiştir.

28.02.2008 tarih ve 5746 sayılı Yasa'nın 3/1. maddesi gereğince Türkiye'de AR-GE Merkezi Belgesi olarak çalışmaya başlamış yerli ve yabancı AR-GE Merkezlerinde, yapılan AR-GE faaliyetleri dolayısıyla gerçekleştirilen AR-GE ve yenilik harcamalarının tamamı, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 89/9. maddesi gereğince, 5220 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10/1-a maddesi gereğince ticari veya kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapılabilecektir.

Devlet, ticari kazancı veya kurum kazancını gelir ve kurumlar vergisinden istisna etmeyip AR-GE ve yenilik harcamalarının tamamını kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapması ilginçtir. Bunun gerekçesi AR-GE faaliyetleri sonunda kar ve kazançtan ziyade ortaya daha çok zarar çıkacağı için, kanun koyucu bu gerçeği göz önünde bulundurarak, harcamaların tamamını indirim konusu yapmayı tercih etmiş ve bu yolla AR-GE işletmeleri merkezlerine daha yüksek ve geçerli teşvik sağlamış olmaktadır. Yasa'nın AR-GE indirimi ile ilgili bu bendi dikkatle incelenecek olursa, AR-GE teşvikinin gayet geniş ve kapsamlı tutulduğu hemen görülecektir.

28.02.2008 tarih ve 5746 sayılı Yasa, AR-GE indirimi ile ilgili temel ilke ve hükümleri belirlemiş, kanunun teknik ve uygulama ile ilgili konularını yönetmeliğe bırakmıştır. AR-GE Uygulama ve Denetim Yönetmeliği'nin İkinci Bölümü, AR-GE ve Yenilik Faaliyetlerine İlişkin Hususları İstisna, Destek ve Teşvik Unsurlarını düzenleyen Madde 5-9 Ar- Ge indirimi ile ilgili bu ayrıntıyı düzenlemiştir. (Süzen ve Kayı, 2010)

Buna göre:

Madde 5: AR-GE ve yenilik faaliyetleri

Madde 6: AR-GE sayılmayan faaliyetler

Madde 7: AR-GE ve yenilik harcamalarının kapsamı

Madde 8: AR-GE indirim uygulama esasları

Madde 9: AR-GE indiriminin uygulanmasında izlenecek yöntem

Kanunda AR-GE ve yenilik harcamalarının kapsamı 7.madde içinde detaylıca gösterilmeden önce AR-GE ve yenilik sayılmayan faaliyetler 6. maddede sıralanmıştır. Bu şekilde uygulamalarda yaşanacak sıkıntıların önüne geçilmiştir.

4.3.2.2 Gelir Vergisi Stopaj Teşviki

5746 sayılı Yasa'nın 3/2. maddesi aynen şöyledir: Kamu personeli hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, AR-GE merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen AR-GE ve yenilik projelerinde, teknogirişim ve sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde ve rekabet öncesi işbirliği projelerinde çalışan AR-GE ve destek personelinin; bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretlerinin doktoralı olanlar için %90'ı diğerleri için %80'i gelir vergisinden müstesnadır. (Resmi Gazete, 2008)

İlgili kanunda, kamu personeli hariç olmak üzere, teknoloji merkezi işletmelerinde, AR-GE merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen AR-GE ve destek personelinin bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretlerinin doktoralı olanlar için %90, diğerleri için %80'i gelir vergisinden istisna edilmiştir. Bunun takibi ve uygulaması işveren sorumluluğunda olup, amaç kurum içinde vergi yükünü hafifletmektir.

AR-GE teşvikleri süreli olup 1 Ağustos 2008 tarihinde yürürlüğe giren bu Yasa'nın hükümleri 31.12.2023 tarihine kadar yürürlükte kalacaktır. Böylece uygulama süresi yaklaşık 15 yıl olarak sınırlandırılmıştır..

4.3.2.3. Sigorta Primi Desteği

5746 sayılı Yasa'nın 3/3. maddesi şöyledir: Kamu personeli hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, AR-GE merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen AR-GE ve yenilik projeleri ile rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknogirişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde çalışan AR-GE ve destek personeli 26.06.2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun geçici 2. maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan

personelin; bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren hissesinin yarısı, her bir çalışan için beş yıl süreyle Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. (Resmi Gazete, 2008)

Devlet yukarıda belirtilen madde ile Ar- ge faaliyetlerini desteklemek için kamu personeli hariç, teknoloji merkezi işletmelerinde, AR-GE merkezlerinde, vakıflarca veya uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen AR-GE ve yenilik projeleri ile rekabet öncesi işbirliği ve teknogirişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde çalışan AR-GE ve destek personelinin bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primleri işveren hissesinin yarısı, her bir çalışan için 5 yıl süreyle maliye bakanlığı bütçesine koyulacak olan ödenekten karşılanacaktır. Beş yıllık bir süre ile sınırlı olsa bile bu hazine için ağır bir mali yük oluşturmaktadır. Devlet bu noktada AR-GE teşviki için önemli bir maddi sorumluluk üstlenmiştir.

4.3.2.4 Damga Vergisi İstisnası

AR-GE'ye ilişkin yasada ayrıca her türlü AR-GE ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen kâğıtlardan damga vergisi alınmayacağı da belirtilerek, ilişkili çalışmaların evrak işleri de vergiden muaf edilmiştir.

4.3.2.5 Teknogirişim Sermayesi Desteği

AR-GE Faaliyetlerine ilişkin yasadaki en önemli etkenlerden biri, genç girişimcilere verilecek olan 100 bin TL'ye kadar karşılıksız sermaye desteğidir

Bu yeni düzenleme ile ilgili 5746 sayılı Yasa'nın 3/5 maddesi aynen şöyledir:

Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından bu konunun ikinci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendindeki koşulları taşıyanlara bir defaya mahsus olmak üzere teminat alınmaksızın 100.000 YTL'ye kadar teknogirişim sermayesi desteği hibe olarak verilir. Bu fıkra uyarınca yılı bütçesinde AR-GE projelerinin desteklenmesi amacıyla ödeneği bulunan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin tümü tarafından yapılan ödemelerin toplamı her takvim yılı için 10.000.000 yeni türk lirasını geçemez. Bu tutarlar takip eden yıllarda 213 sayılı Kanun'a göre her yıl belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılmak suretiyle uygulanır. (Resmi Gazete, 2008)

İlgili yasa, örgün öğrenim veren üniversitelerin herhangi bir lisans programından bir yıl içinde mezun olabilecek öğrenci, yüksek lisans ya da doktora öğrencisi ya da lisans,

yüksek lisans yada doktora derecelerinden birini ön başvuru tarihinden en çok beş yıl önce almış kişilerin, teknoloji ve yenilik odaklı iş fikirlerini, desteği veren merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından desteklenmesi uygun bulunan bir iş planı çerçevesinde, katma değer ve nitelikli istihdam yaratma potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürülebilmesi yeni teşvik etmek için verilen bir sermaye desteğidir. (WEB2,2011)

4.3.2.6 Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri İle İlgili Teşvikler

Bu konuda 5746 sayılı Yasa'nın 3/6. maddesi şöyledir: Rekabet öncesi işbirliği projelerinde işbirliğini oluşturan kuruluşların bu işbirliğine yaptıkları katkılar, işbirliği protokolünde belirlenen kuruluşlardan biri adına açılacak özel bir hesapta izlenir. Özel hesaba aktarılan bu tutarlar, harcamanın yapıldığı dönemde katkı sağlayan kuruluşların AR-GE harcaması olarak kabul edilir ve proje dışında başka bir amaç için kullanılamaz. Proje hesabında toplanan tutarlar, proje özel hesabı açan kuruluşun kazancının tespitinde gelir olarak dikkate alınmaz. (Resmi Gazete, 2008)

Rekabet öncesi işbirliği proje kavramı da yine yasa içerisinde şu şekilde tanımlanmıştır:

Rekabet öncesi işbirliği projeleri: Birden fazla kuruluşun; ölçek ekonomisinden yararlanmak suretiyle yeni süreç, sistem ve uygulamalar tasarlayarak verimliliği arttırmak ve mevcut suruma göre daha yüksek katma değer sağlamak üzere, rekabet öncesinde ortak parça veya sistem geliştirmek ya da platform kurabilmek amacıyla yürütecekleri AR-GE faaliyetlerine yönelik olarak yapılan ve fizibiliteye dayanan işbirliği anlaşması kapsamında, bilimsel ve teknolojik niteliği olan projeler anlamına gelir. (Resmi Gazete, 2008)

Bu maddeye göre AR-GE desteklerinden yararlanabilmek üzere, aynı sektörde ana sanayi dalı için malzeme, parça, yedek parça üreten KOBİ'ler bir araya gelerek kaliteyi yükseltici, maliyeti düşürücü yeni ürün ve parçalar yapmak üzere ortak bir AR-GE projesi üzerinde anlaşabilirler.

4.3.2.7 AR-GE ve Yenilik İle İlgili Fonlar

Bu konuda 5746 sayılı Yasa'nın 3/7. maddesi şöyledir: AR-GE ve yenilik faaliyetlerinde bulunanların: kamu kurum ve kuruluşları, kanunla kurulan vakıflar ile uluslar arası fonlardan aldığı destekler özel bir fon hesabında tutulur. Bu fon, 193 sayılı Kanun ve 5520 sayılı KVK'ya göre vergiye tabi kazancın ve ilgili yılda yapılan AR-GE

harcaması tutarının tespitinde dikkate alınmaz. Bu fonun, elde ettiği hesap dönemini izleyen beş yıl içinde sermayeye ilave dışında herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledilmesi veya işletmeden çekilmesi halinde, zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziya uğratılmış sayılır. (Resmi Gazete, 2008)

Yukarıdaki madde den anlaşılacağı üzere; AR-GE ve yenilik faaliyetlerinde bulunan işletmelerin, kamu kurum ve kuruluşları, kanunla kurulan vakıflar ve uluslararası kuruluşlardan aldıkları hibe şeklindeki fonlar içinde bir teşvik getirmiş ve bu tutarları vergiden muaf tutmuştur. AR-GE faaliyetleri dışında oluşacak uygulamaları engellemek için de gerekli eklenti yapılmıştır

Genel olarak, AR-GE teşviklerine ilişkin yasa ile hali hazırda devletin yüklendiği AR-GE harcamalarının bir nebze de olsa özel sektöre kaydırılması, bunun da bir takım vergisel avantajlarla teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Ülkemizin AR-GE yatırımları konusunda yeterli seviyede olmadığı genel bir kabuldür. Ayrıca mevcut AR-GE yatırımlarının gelişmiş ülkelerin aksine ağırlıklı olarak devlet tarafından finanse edildiği ve gerçekleştirildiği de görülmektedir. Bu noktada özel sektörün de üzerine düşen görevi yerine getirebilmesi için başta vergi kanunlarında olmak üzere bir çok alanda AR-GE yatırımlarının teşvik edilmesini sağlayacak yasal adımlar atılmaya başlanmıştır. Kamu tarafından bugüne kadar verilen en önemli destek olarak tanımlanabilecek olan yasa 31 Aralık 2023 yılına kadar geçerli olacaktır. (Süzen ve Kayı ,2010)

4.3.3. Türkiye’de AR-GE Uygulaması İle İlgili Örgüt Ve Kuruluşlar

Dünya’da AR-GE çalışmaları kamu kesimi, üniversiteler, büyük şirketlerce yapılmaktadır. Türkiye’de ise AR-GE çalışmalarını düzenlemek desteklemek, geliştirmek ise devlete düşmektedir. Dünyada da bu böyledir. Hangi devlet bu alana daha fazla yatırım yapabiliyorsa o devlet kalkınma konusunda bir adım öne çıkmaktadır. AR-GE, yeni ve yararlı bir şey üretmek meşakkatli ve pahalı bir iş olup aynı zamanda yetişmiş insan gücüne bol kaynağa ve sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. AR-GE çalışmaları üniversitelerde de yapılmaktadır. Üniversitelerin lisansüstü bölümlerinde sosyal fen ve sağlık bilimleri enstitüsünde yapılabilmektedir. Çalışmaları yönetecek deneyimli bilgili yetişmiş kadroya ihtiyaç duyulmaktadır. Buda üniversitelerin lisansüstü bölümlerinde mevcuttur. Çünkü lisanstan sonra belirli bir alt

yapıyı oluşturduktan sonra uzmanlık alanlarına ayrılıp konuyu en iyi şekilde araştırıp yeni bilgi üretimi yapılabilir. Ayrıca teknik eğitim veren bölümlerin birçoğunun kampüslerinde teknoparkları da mevcuttur. Burada büyük ölçüde uygulama yapılmaktadır. Üçüncü büyük AR-GE ve yenilik çalışmaları üretim alanında çalışan uluslararası büyük şirketler tarafından yürütülmektedir. Bu şirketler her yıl daha büyük karlar sağlamak için yeni pazarlar bulma, maliyetleri düşürme, model üretme, yeni ürünler geliştirme ile bütçelerinden büyük kaynak ayırmakta ve çalışmalar yapmaktadır.

Bu çerçevede AR-GE uygulamaları ile ilgili destek ve yardım sağlayan kuruluşları şu şekilde sıralayabiliriz:

4.3.3.1. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK)

TÜBİTAK, Türkiye’de bilimsel ve teknoloji araştırmaların öncülüğünü yapan ve bu alanda yarım yüzyıla yakın bir deneyime sahip önemli bir kamu kurumudur. Bu kuruluşa bakanlıkça atanan 1 genel sekreter ile 11 üyeden oluşan bir bilim kurulu tarafından yönetilir. Ayrıca çeşitli mesleklerden ve bakanlık kuruluşlarından oluşan bir danışman grubu bulunmaktadır. Toplumda bilimsel, teknolojik ve yenilik faaliyetlerine yönelik farkındalığın ve bilim okuryazarlığının artırılmasına yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesi, TÜBİTAK’ın kurulduğu ilk yıllardan başlayarak, yayınlanan dergi ve kitaplar, gerçekleştirilen yarışma ve şenlikler aracılığı ile hayata geçirilmektedir. 2007 yılından itibaren bu alanda yapılacak “Bilim ve Toplum Projeleri’ne destek verilmesine başlanmıştır. Ayrıca toplumun bilim ve teknoloji ile eğlenerek öğrenilen ortamlarda buluşmasını sağlayan çalışmalar devam etmektedir.

Daha önce “Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu” olan TÜBİTAK ismi, 7 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5376 sayılı Kanun ile “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu” olarak değişmiştir. Kuruluş Kanunu ve bunu izleyen mevzuat ve metinlerde yer alan TÜBİTAK’ın faaliyet alanının doğa bilimleri ile sınırlı olduğu izlenimini veren hükümler yeni yasada genişletilmiş, sosyal ve beşeri bilimler de Kurumun görev alanına dahil edilmiştir. 5376 sayılı Kanunla, Kurumun sadece mali mevzuata uygunluk açısından değil, daha önemlisi kendisinden beklenen etkinlik performansı açısından somut ölçüler ve hedefler içeren stratejik plan ve yönetim ilkeleri doğrultusunda hesap verebilirliği esasları da tanımlanmıştır. 5376 sayılı Kanun ile ayrıca bilgi ve teknolojinin üretildiği ortamlardan, kullanıldığı ortamlara aktarılmasını

sağlayacak, üniversite-sanayi işbirliğini geliştirecek çeşitli ve etkin mekanizmaların kullanımına olanak verecek hükümler getirilmiştir.

TÜBİTAK, amacı araştırmalara destek sağlayan bir kurum, bilim ve teknoloji politikalarını belirleyen bir oluşum ve AR-GE insan kaynakları geliştiren bir düzen ya da araştırma enstitülerinden oluşan bir organizasyon olup bütün bu faaliyetleri sürekli geliştirme çabasıdadır.

TÜBİTAK'ın genel faaliyet alanları sırasıyla:

1. Türkiye'nin bilim, teknoloji ve yenilik (BTY) politikalarının oluşturulmasında hükümete destek olmak,
2. BTY araştırmalarını desteklemek ve özendirmek,
3. BTY araştırmaları yapmak,
4. BTY için gerekli insan kaynağının gelişmesini desteklemek,
5. Uluslararası BTY işbirliklerini oluşturmak ve yönetmek,
6. Toplumun genelinde BTY kültürünün gelişmesini ve yerleşmesini desteklemek ve özendirmek,
7. BTY altyapısının gelişmesine katkı sağlamak,
8. BTY bilgilerine erişimi kolaylaştırmak.

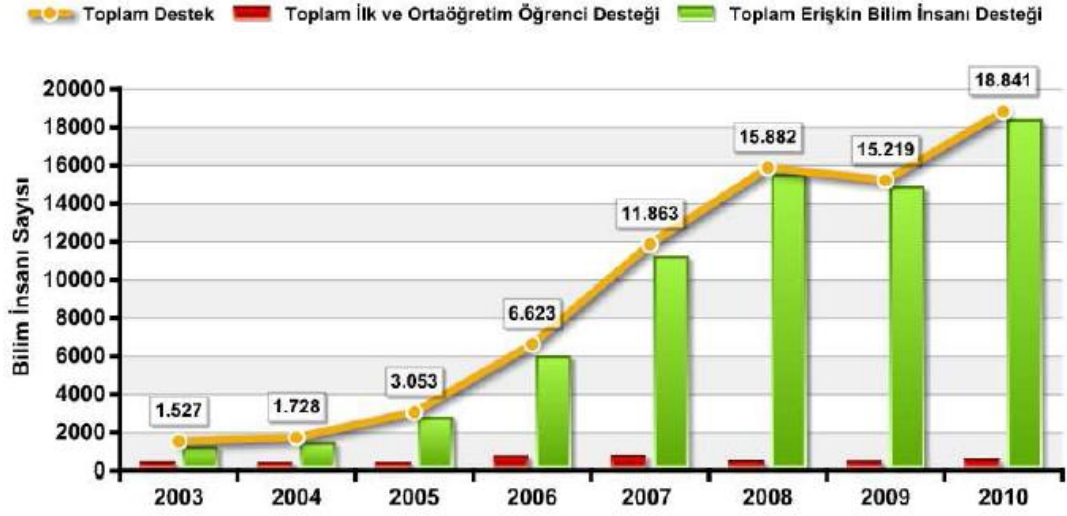
TÜBİTAK, bilimsel ve teknolojik alanlarda araştırma ve teknolojik gelişmeyi, ulusal ekonomik kalkınma hedeflerine göre düzenlemek, koordine etmek ve özendirmekle görevli, idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluştur. TÜBİTAK, Başbakanlığın "ilgili" kuruluşlarından olup özel hukuk hükümlerine tabidir. (WEB3, 2011)

Tübitak bünyesinde görev yürüten bazı birimler şunlardır:

Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEB): Bilim insanlarının, araştırmacıların yetiştirilmeleri ve geliştirilmeleri için olanaklar sağlamak; bu amaçla ödüller vermek, öğrenim ve öğrenim sonrasında üstün başarısıyla kendini gösteren gençleri izleyerek onların yetişme ve gelişmelerine yardım etmek ve bu amaçla burslar vermek, yarışmalar düzenlemek ve yayınlar yapmak, BİDEB'in ana görevleridir.

Türkiye'nin AR-GE faaliyetleri çerçevesinde ihtiyaç duyduğu insan kaynağının gelişmesi için önemli bir destekleyici kurum olarak BİDEB gösterilebilir.

Tabloda görüleceği gibi BİDEB'in bilim insanı yetiştirmeye yönelik desteği ve buna bağlı olarak destek verilen bilim insanı sayısı kuruluşundan beri hızlı bir büyüme göstermektedir. (WEB3, 2011)

Şekil 4.2: BİDEB Tarafından Desteklenen Bilim İnsanı Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (WEB3, 2011)

Bilim ve Toplum Daire Başkanlığı: Toplumda bilimsel düşünce ve merakın farklı sosyal, kültürel ve ekonomik altyapıdaki vatandaşlarda oluşmasının sağlanması amacıyla TÜBİTAK, bilim ve toplum faaliyetlerini Bilim ve Toplum Daire Başkanlığı çatısı altında sürdürmektedir. (WEB3, 2011)

Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB): Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB) araştırma geliştirme faaliyetlerinin kurum içi ve kurum dışı işbirliğini sağlayan birimdir. Araştırma grupları ile, talepte bulunan üniversite, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. 2010 yılında ARDEB'in sekiz ulusal destek programının yansısı Avrupa Birliği Çerçeve Programları kapsamında desteklenen ERA-NET ve EURO COURSE projeleri bulunmaktadır. (WEB3, 2011)

Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı (BTYPD): Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı (BTYPD), ülkemizin rekabet gücünü ve refahını artırmak ve sürekli kılmak için gösterilen ulusal çabada, ülkemizdeki gelişmeleri ve dünyada bilim ve teknoloji alanındaki politikaları yakından izleyerek ve değerlendirerek, çeşitli politika oluşturma yöntemleriyle, ilgili araştırmaları yaparak, yaptırarak, ulusal bilim ve teknoloji politikaları önerileri oluşturmakta ve mevcut politikaların gerçekleştirilmesine yönelik araçları belirleme ve önerme çalışmalarını yürütmektedir. (WEB3, 2011)

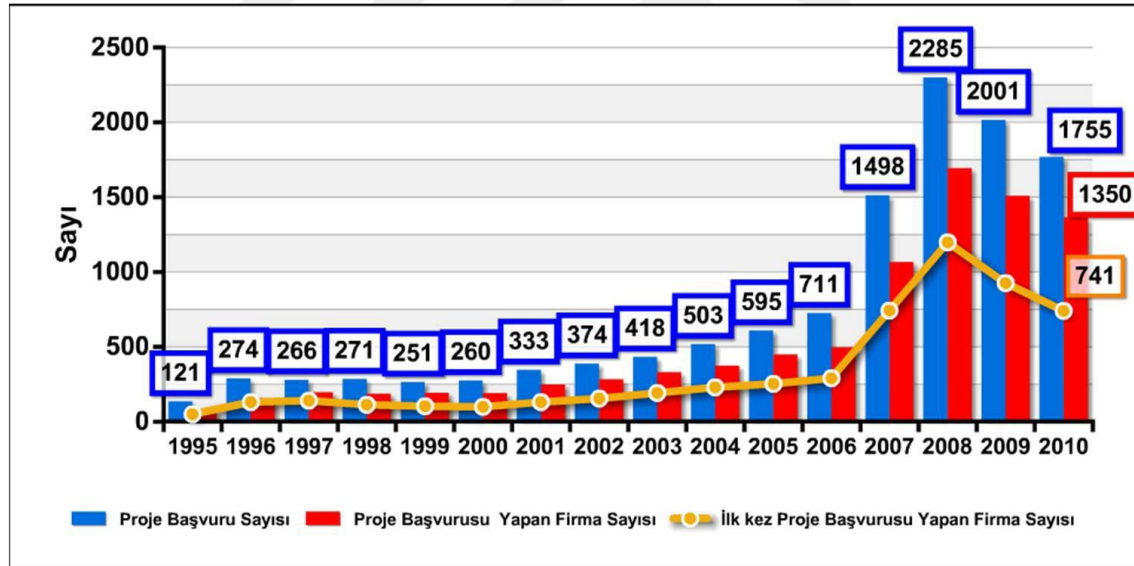
Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB): Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB), teknolojinin toplumsal faydaya dönüşme sürecini hızlandırmak amacıyla, Türkiye'nin özel sektör kuruluşlarının AR-GE ve yenilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla kurulmuştur. Böylelikle, ülkedeki kuruluşların araştırma-teknoloji geliştirme yeteneğinin, yenilikçilik kültürünün ve rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. (WEB3, 2011)

TÜBİTAK-TEYDEB Bünyesinde Özel Sektöre Yönelik Araştırma-Geliştirme Destek Programları şunlardır:

- 1501 - Sanayi AR-GE Projeleri Destekleme Programı
- 1503 - Proje Pazarları Destekleme Programı
- 1507 - KOBİ AR-GE Başlangıç Destek Programı
- 1508 - Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı

(TEKNOGİRİŞİM)

- 1509 - Uluslararası Sanayi AR-GE Projeleri Destekleme Programı

Şekil 4.3: TÜBİTAK-TEYDEB Destek Programları Kapsamında Önerilen Proje Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı, (WEB3, 2011)

Tabloda görüleceği üzere 2008'deki AR-GE teşvik Kanunu ile beraber önerilen projelerde özellikle ilk kez proje üreten kurumların sayısında hızlı bir artış olmuş. Son 3 yılda toplamda 1 milyar TL'ye yakın bir hibe desteği sağlanmıştır. (WEB3, 2011)

Uluslararası İşbirliği Daire Başkanlığı (UİDB): UİDB'nin görevi Türkiye'nin bilim ve teknoloji yeteneğini ulusal öncelikler ve dış politika doğrultusunda geliştirmek ve sürdürülebilir kılmak ve bu amaçla, uluslararası işbirliği ve projeler geliştirmek, uygulamak ve desteklemek; bilim insanı değişimi yapmak; Bu kapsamda gerekli politika ve stratejilerin oluşturulmasında hükümete yardımcı olmak. (WEB3, 2011)

4.3.3.2. Marmara Araştırma Merkezi (MAM)

24 Temmuz 1963 günü Resmi Gazete'de yayınlanan 278 sayılı özel kanun ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun kurulması, ülkemizdeki bilimsel araştırma ve geliştirme yapılanma çabalarının en önemli örneğidir. İlgili kanunun 2. maddesinin ilk paragrafında "Müspet bilimlerde temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak, yaptırmak, teşvik etmek ve bu alanda çalışmak maksadıyla enstitüler kurmak" yazılmıştır ve bu ifade ise Marmara Araştırma Merkezi'nin kurulmasının ilk ciddi adımı olmuştur. O gün için eldeki bilgi, deneyim ve olanaklar bir endüstriyel araştırma enstitüsünün hemen kurulmasına izin vermese de TÜBİTAK Bilim Kurulu ve Genel Sekreterliği kuruluş çalışmalarının tüm ayrıntıları ile etüt edilerek başlatılmasına karar verilmiştir.

Hazırlıkların başlamasını takip eden iki yıl içinde kurulacak olan enstitüyü amaç, hedef, organizasyon ve gelişmesi yönünden bir bütün olarak ele alan "Araştırma Enstitüsü Raporu " tamamlanmış ve endüstrinin ihtiyacı yönünde ayrı ayrı saptanmış; gerek temel gerekse uygulamalı bilim alanlarında aşağıda verilen bölümlerden oluşan bir "Merkezi Araştırma Enstitüsü'nün kurulması önerisi TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun incelemesine sunulmuştur.

Merkezi Araştırma Enstitüsünün kurulmasındaki temel amaç Türk Sanayi'ni en kısa zamanda dış ülkelere bağımsız ve kendi kendine yeterli bir düzeye erdirmektir. Uzun araştırmalar sonucunda enstitüden beklenecek hizmetler ve faaliyet alanları, yaygınlık ve öncelik derecelerine göre şöyle sıralanmıştır:

- Endüstriyel Hizmetler
- Uygulamalı Bilimler Alanında Geliştirme ve Araştırma
- Temel Bilimler

Bu süreçte, araştırma enstitüsünün yapısında uygulamalı bilimler alanında disiplinlere daha fazla ağırlık verilmesine dair olan fikirlere öncelik verilmiştir. Bu

çerçeve, "Araştırma Enstitüsü Yatırım Projesi" Genel Sekreterlikçe hazırlanarak Bilim Kurulu'nun onayından sonra Devlet Planlama Teşkilatı'na sunulmuş ve kabul edilmiştir.

İlk olarak Yöneylem Araştırma Ünitesi'nin 1965'de ODTÜ'de çalışmaya başlamasından sonra, çeşitli enstitü araştırma ünitelerinin tesis yapımını beklemeden kurulmaları; dış kuruluşlar ve üniversitelerde misafir olarak ilk hazırlık dönemi faaliyetlerini yürütmeleri bir prensip olarak kabul edilmiş ve bu dönem içinde sırasıyla;

- 1968'de Elektronik Araştırma Enstitüsü ODTÜ'de,
- 1968'de Malzeme Araştırma Enstitüsü İTÜ'de,
- 1968'de Tatbiki Matematik Araştırma Ünitesi İTÜ'de,
- 1970'de Beslenme ve Gıda Teknolojisi Araştırma Ünitesi Ege Üniversitesi'nde kurulmuştur.

Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Enstitüsü'nün Gebze'de kurulması kararı 1972 yılında hayata geçmiş ve enstitü kendi çalışma mekanına kavuşmuştur. 1973 yılından itibaren, kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan görüşmeler; özellikle kamu kuruluşlarından alınan yeni araştırma projelerinin protokolleri ile sonuçlanmıştır. 1975 yılı sonundan itibaren kuruluşun "Yerleşme Fazı" tamamlanmış ve 1976 itibarıyla "Gelişme Fazı"na girilmiştir. İzleyen yıllarda uluslararası ilişkilerde UNIDO destek projelerine ek olarak NATO-SfS (Science for Stability: Kararlılık için Bilim) projesi kapsamında desteklenen projeler canlılığı artırmıştır.. 1982-1984 yılları arasında sözleşmeli projelerde ve söz konusu projelerin gelirlerinde önemli artışlar yaşanmıştır. 1991 yılı sonundan itibaren, TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nde (MAM) bir değişim süreci yaşanmaya başlanmıştır.

Bu değişim sürecinde, TÜBİTAK MAM, endüstriyel araştırma ve geliştirmeyi stratejik hedeflerine esas almış müşteri memnuniyeti, kalite ve verimlilik, çalışan memnuniyeti gibi Toplam Kalite Yönetimi kavramlarıyla ve anlayışıyla kurumun yönetilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Sürekli gelişim istemi ve mükemmeliyetçilik TÜBİTAK MAM'da değişime öncelik etmiştir. Gelişmelere paralel olarak, 1995 yılında Merkez Yönetim Kurulu'nun oluşturulmasıyla TÜBİTAK MAM daha dinamik ve yarı özerk bir kurum niteliğini kazanmıştır.

2003 yılında "Kamuda Etkili İnsan Kaynakları Yönetimi" teması ile gerçekleştirilen sempozyumda TÜBİTAK MAM, KALDER Ödül Yürütme Kurulu tarafından, BAŞARI

ÖDÜLÜ ile ödüllendirilmiştir. Yıllar içinde en çok değişen olgu organizasyon şeması olmuştur. Günün şartlarına ve gereksinimlerine göre organizasyon yapısı sürekli gözden geçirilmiş ve yenilenmiştir. Zaman içinde gerek kadro gerekse iş hacmi olarak genişleyen araştırma birimleri ayrı birer enstitü olarak tanımlanmışlar ve bu enstitülerin bazıları MAM' dan ayrılmışlardır.

Marmara Araştırma Merkezi 7 ayrı enstitünün faaliyet gösterdiği bir kurum haline gelmiştir. TÜBİTAK MAM bünyesinde yer alan enstitüler şunlardır:

- ÇEVRE ENSTİTÜSÜ
- ENERJİ ENSTİTÜSÜ
- GEN MÜHENDİSLİĞİ ve BİYOTEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
- GIDA ENSTİTÜSÜ
- KİMYA ENSTİTÜSÜ
- MALZEME ENSTİTÜSÜ
- YER ve DENİZ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Öncelikli amacı, Ulusal kalkınma hedeflerini göz önünde tutarak, ileri ve jenerik teknoloji alanlarında öncelikle Türk Sanayi'nin ihracata yönelik rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırma yapmak, araştırma sorunlarını ortaya koymak, çözmek ve/veya çözümlenmesine yardımcı olmak ve bu çözümlerin uygulanmasını temine çalışmak amacıyla faaliyetlerini sürdüren TÜBİTAK MAM bugün kendisini "Türk Sanayinin uluslararası rekabet gücünü ve Türkiye'nin ulusal güvenliğini artırmaya yönelik olarak sözleşmeli ve stratejik araştırmalar yapan uygulamalı ve müşteri odaklı bir araştırma merkezi" olarak tanımlamaktadır. (WEB4, 2011)

Bu anlayış ile faaliyetlerine yön veren TÜBİTAK MAM' da yapılan projelerin kapsamaları ise:

- Yeni bilgiler üretilmesi, olayların bilimsel yorumlarının yapılması için bilimsel esaslara uygun olarak yapılan çalışmalar içeren ve gerçekleştirilmesi sıradan bir uygulama ile mümkün olmayıp kendine özgü bir yöntem geliştirilmesini gerektiren deney veya ölçüm içeren projeler,
- Temel ve/veya uygulamalı araştırmalardan elde edilmiş sonuçlardan faydalı araç, gereç, malzeme, hizmet veya ürün, yöntem, süreç, sistem ve üretim teknikleri oluşturulması, teknolojik problemlerin çözümlenmesi veya mevcut teknolojilerin daha

da geliştirilmesine yönelik veya teknoloji transferi ve/veya adaptasyonunu içeren projeler,

- Paydaşlarının etkinliğini, verimliliğini ve uluslararası platformlarda rekabet gücünü artırmaya ve yönetimin geliştirilmesine yönelik en son bilimsel ve teknik gelişmeleri ilgililere aktarmaya yönelik eğitim projeleri,

- Bir teknolojik probleminin çözümüne, kullanılacak teknolojik sistemlerin ya da yöntemin geliştirilmesine yönelik öneriler sunan veya araştırma ve geliştirme projelerine altyapı oluşturan yol gösterme çabalarını içeren danışmanlık projeleri. (WEB4, 2011)

4.3.3.3. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB'in görevi Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlamak üzere KOBİ ve girişimcilerin; verimli ve etkin yönetilen, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları doğru öngören, kaliteli ürünleri zamanında ve en uygun maliyetle insana ve çevreye duyarlı olarak üreten, teknolojiyi özümseyen ve geliştiren, yenilikçi/yaratıcı düşünceleri rekabetçi ürün ve hizmetlere dönüştüren, uluslararası pazarda rekabet edebilen düzeye yükseltilmesi için güçlü işbirlikleriyle destek ve hizmetler sunmaktır.

KOSGEB, bir kamu kuruluşu olup kuruluş amacı AR-GE'dir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır. KOSGEB'de Genel Kurul, İcra Komitesi gibi organlar mevcuttur ve bir başkan tarafından yönetilmektedir. KOSGEB'teki araştırma geliştirme faaliyetlerini yürüten teknoloji merkezleri, teknoparklar, ihtisas merkezleri, enstitüler, uygulamalı teknik eğitim merkezleri, kalite kontrol laboratuvarı ve atölyeler bulunmaktadır.

24.04.2005 tarih ve 25795 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan KOSGEB'LE ilgili yönetmelikte KOBİ'lere yönelik AR-GE destekleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. (Resmi Gazete, 2005)

Küçük ve Orta ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi tarafından 12.04.1990 tarihli ve 3624 sayılı Kanun'a göre oluşturulan teknoloji merkezleri ile Türkiye'deki AR-GE merkezleri, AR-GE projeleri ve işbirliği projeleri 22.02.2008 tarih ve 5746 sayılı AR-GE Faaliyetlerinin Desteklenmesi hakkındaki kanun kapsamına alınmıştır. (Resmi Gazete, 2008)

KOSGEB Destek Programları:

- Genel Destek Programı
- Ar- Ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı
- Girişimcilik Destek Programı
- Kobi Proje Destek Programı
- Tematik Proje Destek Programı
- İş birliği -Güç birliği destek programı

KOSGEB Ar- Ge İnovasyon destek programı ile, Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi, Teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesi, KOBİ'lerde AR-GE bilincinin yaygınlaştırılması ve AR-GE kapasitesinin artırılması, Mevcut AR-GE desteklerinin geliştirilmesi, AR-GE ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamanın geliştirilmesi amaçlanmıştır. (WEB5, 2011)

Personel giderleri, proje personeline ve varsa danışmanlara ait seyahat giderleri, alet, teçhizat, yazılım ve yayın alım giderleri, yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alım giderleri ülke içindeki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı AR-GE birimleri, özel sektör AR-GE kuruluşları ve benzeri AR-GE kurum ve kuruluşlarına yaptırılan AR-GE hizmet giderleri, proje çıktısı ürün ile ilgili olarak Türk Patent Enstitüsü'nden alınacak patent tescili, faydalı model tescili ve endüstriyel tasarım tescil giderleri, malzeme ve sarf giderleri desteklenmelidir. (WEB6, 2011)

KOBİ AR-GE Proje Destek Programı ile, KOBİ'lerin bu sorunları aşabilmelerini sağlamak için yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında KOBİ'ler tarafından yürütülen 400.000 YTL bütçe ve 18 ay süre ile sınırlı ilk iki projenin TÜBİTAK tarafından desteklenmesi amaçlanmıştır. Projelere program kapsamında sağlanacak desteklerle KOBİ'lerin, teknoloji ve yenilik kapasitelerinin geliştirilerek daha rekabetçi olmaları, sistematik proje yapabilmeleri, katma değeri yüksek ürün geliştirebilmeleri, kurumsal araştırma teknoloji geliştirme kültürüne sahip olmaları, ulusal ve uluslararası destek programlarında daha etkin yer almaları hedeflenmektedir. (WEB1, 2011)

4.3.3.4. Teknoparklar (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri)

Teknoparklar Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kanunu ile kurulmuş olup amaç, yine AR-GE ve yenilik çalışmalarını desteklemek suretiyle üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin işbirliği sağlanarak, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilikler yapmak, ürün kalitesini veya standartlarını yükseltmek, verimliliği arttırmak, üretim maliyetlerini düşürmek, teknolojik bilgiyi ticarileştirmek, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklemek, teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratmak, teknoloji transferine yardımcı olmak, teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandırmaktır.

Teknolojiyi üretmenin 4 temel ögesi vardır.

- Yeterli bilgi birikimi
- Araştırmacı nitelik sahibi insan gücü
- Yeterli finansal kaynak
- Programlı şekilde AR-GE çalışması yapmak.

Bu doğrultuda teknoparkların temel amacı bilim ve teknoloji alanlarında yetişmiş insan gücünden, yeni girişimciler yaratarak, üniversite ve AR-GE kuruluşlarında birikmiş bilginin nitelikli girişimcilerin kurduğu teknoloji oryantasyonlu şirketler aracılığıyla ekonomik dönüşümünü sağlamaktır. (WEB7, 2011)

4.3.3.5. Değerlendirme Ve Denetim Komisyonu

Değerlendirme ve Denetim komisyonu, değerlendirme ve denetim görevini, başvurusu değerlendirilecek ya da denetlenecek AR-GE merkezi ya da rekabet öncesi işbirliği projesi alanında bilgi, teknolojik, uzmanlık ve deneyimi olan hakemler görevlendirilmek suretiyle yerine getirilir. Bu hakemler akademik kariyeri olan, tercihen üniversite veya araştırma kurumlarında görevli bilim adamları arasından seçilir. AR-GE merkezi ya da rekabet öncesi işbirliği başvurularını değerlendirilmesiyle ya da denetimiyle görevlendirilen hakemler, yerinde fiili inceleme ve denetlemeler yaparak hazırladıkları raporu Değerlendirme ve Denetim Komisyonuna sunarlar. (Resmi Gazete, 2008)

4.3.3.6. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

TTGV, Türkiye’de yasa ile kurulmuş üç vakıftan biridir. Kamu kurumu niteliğinde olmayan bir kuruluştur. Vakıf statüsüne sahip olduğu için ticari amacı da bulunmamaktadır. Kamu kesimi ile özel kesim arasında köprü görevi yapmaktadır. TTGV, 1991 yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Dünya Bankası arasında imzalanan uluslararası bir borç anlaşması gereğince kurulmuştur. TTGV’nin kurucuları Dünya Bankası, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Özel Kurumlar, şemsiye örgütler ve kişiler olmak üzere sıralanabilir. Hukuki yapı itibariyle karma bir kuruluş niteliğindedir.

1991 yılından beri özel sektörümüzün AR-GE ve Teknolojik Yenilik projelerine destek sağlamakta olan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Avrupa Birliği'nin Lizbon Bildirisi'nde de ifade edilen kamunun araştırma ve geliştirme desteklerini özel sektöre ulaştırmada ihtiyacı hissedilen yenilikçi ve dinamik aracı kanallara Türkiye'nin sunduğu Avrupa çapında başarılı bir örnektir.

Farklı düşünce sistemleri üzerine kurulmuş olan kamu ve özel sektör mevzuatları arasında ihtiyacı gün geçtikçe daha fazla hissedilen köprülerden birini sağlayan TTGV, kamu fonlarının kullanımında inisiyatifini özel sektörün ağırlığına veren, şeffaf, izlenebilir ve etkin bir mekanizma olarak varlığını sürdürmektedir.

TTGV'nin desteklerinin ana prensibini oluşturan geri dönüşlü ve yürütücü katkılı destekler, kamu fonlarının özel sektörün ulusal AR-GE harcamalarına daha fazla ağırlıkla katılmasını teşvik ederek "çarpan etkisi" sağlayan niteliği ile bugüne kadar ülkemiz AR-GE kapasitesine önemli faydalar sağlamıştır.

TTGV, özel sektör ve kamunun beklenti, ihtiyaç ve önceliklerini değerlendirmekte, değişen şartlara ve ülkemiz koşullarına uygun yeni destek mekanizmalarını geliştirerek, hizmete almaktadır. TTGV bugün içeride ve dışarıda teknolojik yenilenme alanında aranan bir ortak olmuştur. (Telçeken, 2010)

a) AR-GE Proje Destekleri:

Teknoloji Geliştirme Proje Desteği: "Teknolojik Ürün" ve "Teknolojik Proses İnovasyonu" kavramları çerçevesinde, bilgi birikimi projeyi gerçekleştiren firmada kalmak üzere, ticari değeri olan ürünlerin elde edildiği teknoloji geliştirme düzeyindeki AR-GE faaliyetlerini desteklenmektedir.

Ticarileştirme Projeleri Desteği: TTGV'nin Teknoloji Geliştirme Projeleri desteğinden yararlanarak prototip geliştirme aşamasını başarı ile tamamlamış firmaların faydalanabileceği Ticarileştirme Projeleri Desteği, bu projeler sonucunda oluşan çıktıların ölçek ekonomisine uygun şekilde ticarileştirilmesine yönelik geliştirilecek projelere destek sağlamayı amaçlamaktadır.

İleri Teknoloji Projeleri Desteği: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfının desteklediği projelerin oluşturduğu portföyde ülkemiz için öngördüğu değerle orantısız temsil edildiği değerlendirilen teknoloji alanlarında "Teknolojik Ürün" ve "Teknolojik Proses İnovasyonu" kavramları çerçevesinde, bilgi birikimi projeyi gerçekleştiren firmada kalmak üzere, ticari değeri olan ürünlerin elde edildiği teknoloji geliştirme düzeyindeki AR-GE ve ticarileştirme faaliyetleri desteklenmektedir.

b) Çevre Destekleri

Kredi kuruluşları destekledikleri projeleri önce çevre açısından değerlendirmekte ve sonra bu açıdan olumsuz projeleri geri çevirmektedir. TTGV sağladığı desteklerde çevre faktörüne ağırlık ve önem vermektedir.

c) Başlangıç Sermayesi Destekleri

Bu desteğin amacı, yaratıcı, benzersiz ve ileri teknolojiye dayanan fikirlere vizyonu olan yetenekli, girişimcilere yatırım desteği vermektir. Hedef kitle kuruluş sermayesi yetersiz, iş planlarını hayata geçiremeyen fikir sahiplerine sermaye desteği sağlayarak onları cesaretlendirmektir.

d) Teknolojik Girişimcilik Destekleri

Bu desteğin amacı, başlangıç ve büyüme aşamasındaki teknoloji geliştirme firmalarına yetersiz kuruluş sermayesi halinde desteklemek ve bunları mali bünye açısından güçlendirmektir. Bu sayede yaratıcı, benzersiz fikir ve vizyonu olan girişimcilere yatırım yapmaktadır.

e) Teknopark Kurma Destekleri

TTGV bünyesinde mevcut destekler içinde en önemlilerinden biridir. TTGV, Ankara'da Bilkent Üniversitesi ve İstanbul'da İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesi içinde yeni teknopark kurulma projelerine finansman kaynağı sağlamıştır. (WEB8, 2011)

4.3.4. Türkiye’de Kobilere Sunulan AR-GE Destekleri

AR-GE Faaliyetlerinin Teşviki hakkındaki yasa, çok çeşitli destek öğeleri ile Türkiye’de faaliyet gösteren yerli yabancı sermayeli büyük firmaların yeniden kuracakları ayrı birim şeklinde örgütlenmiş ve en az 50 tam zaman eş değer AR-GE personeli istihdam eden ve yeterli bilgi ve deney yeteneği olan AR-GE merkezi modeline göre oluşturulmuştur. Bu nedenle KOBİ’ler, organizasyon, personel ve finansman yapılarının zayıflığı ve yetersizliği yüzünden bu modelin dışında kalmışlardır. Halbuki Türkiye’de sayıları yüzbinleri aşan işletmeler AR-GE çalışmalarını kısmen kendi olanakları ile kısmen de kamu ve özel kesim tarafından kurulan TUBİTAK, KOSGEB, TTGV ve hazine destekleri ile yapmayı sürdürme durumundadırlar.

Son ekonomik krizden en olumsuz etkilenen ekonomik gruplardan biri de KOBİ’lerdir. Bu yüzden ekonomik sarsıntılara karşı mali bünyeleri zayıf dayanılmaz olan on binlerce KOBİ kriz döneminde kapanmak zorunda kalmıştır. Krizde ayakta kalabilen KOBİ’ler çıkış yolunu AR-GE ve yenilik çalışmalarında görmeye başlamışlar ve kendi olanakları ile AR-GE çalışmalarına başlamışlardır. Bu arada kamu ve özel sektör kuruluşlarının AR-GE için oluşturdukları mali, teknoloji ve eğitici destekleri de bu süreçte KOBİ’lerin güçlenmesini sağlamıştır. Global ekonomik kriz sırasında KOBİ’lerin çare olarak gördükleri yabancı ortakla işbirliği, yurtdışına açılma ihracat ve yeni pazarlar arama gibi yardımcı önlemler, KOBİ’lerin krizden en az şekilde etkilenmesine olanak tanımıştır. (WEB2, 2011)

KOBİ’lere yapılan destek ve yardımlar kaynaklarına, amaçlarına, türlerine göre değişik şekiller alabilmektedir. Öncelikle bu yardım ve destekler yerli ve yabancı olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Yurtiçi KOBİ destek ve yardımları ülkelerin siyasal ve ekonomik yapısına göre değişebilmektedir. Dış kaynaklı destek ve yardımlar ise genellikle Birleşmiş Milletler, OECD ve Avrupa Birliği kaynaklı olup bütün dünya ülkelerine açık, uluslararası yardım ve destek şeklinde verilmektedir. Yine bu destek ve yardımlar karşılıklı yani geri dönüşlü, düşük faizli kredi şeklinde veya karşılıksız hibe şeklinde olabilmektedir.

Belirtilen destek ve yardımlar aynı ve nakdi olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Aynı destek ve yardımlar, hammadde, yedek parça, makine ve teçhizat şeklinde fazla rastlanmayan türdedir.. Nakdi destek ve yardımlar bazen hibe, çoğu zaman kredi, şeklinde düşük faiz ve geri ödemeli olarak verilmektedir. Fakat uygulamada KOBİ'lere sunulan yardım türleri teknolojik bilgi, eğitim, danışmanlık şeklinde çok değişik şekiller alabilmekte ve bunlar son zamanlarda yaygın şekilde kullanılmaktadır. (WEB9, 2011)

4.3.4.1. AR-GE Teşvik Yasası İle Getirilen Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri Desteği (28.02.2008 Tarih Ve 5746 Sayılı)

İlgili yasa, yararlanabilecek işletmeler açısından KOBİ'leri genel anlamda kapsam dışı bıraktığından, toplamdaki yararlanabilme oranı da çok düşük kalmıştır. Diğer taraftan KOBİ'ler ortaklıklar kurarak bu kapsama alınma şansı verilmesi ile bu sıkıntı biraz azaltılmaya çalışılmışsa da, KOBİ'ler için devlet dışında sağlanan diğer destekler kadar ilgi çekici olmamaktadır.

4.3.4.2. TÜBİTAK'ın AR-GE Destekleri

Türkiye'de Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu'nun kuruluş statüsünde KOBİ'lere teknik, ekonomik ve mali destek sağlama görevi mevcuttur. Bu nedenle bu kamu kurumu daha başlangıcından itibaren KOBİ'lere çeşitli şekillerde destek vermiş ve bu küçük ve güçsüz işletmelerin gelişmesine yardımcı olmaya çalışmıştır. TÜBİTAK'ın TEYDEB: Teknolojik ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı bünyesinde yürütülen AR-GE destek programları, sektör ve büyüklüğü, bakılmaksızın proje hazırlıkları yapmaktadır.

- Yeni ürün üretilmesi,
- Ürün kalitesi veya standartlarının yükseltilmesi,
- Maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni tekniklerin geliştirilmesi
- Yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi,

Bunlardan en önemlileridir.

TUBİTAK 2007 yılında "Kobi Başlangıç Destek Programı" adıyla yeni bir program başlatmıştır. Programın amacı "Kobi'leri AR-GE'ye Teşvik" ve bununla rekabet gücünü arttırmaktır. Kobi başlangıç destek programı, KOBİ'lerin AR-GE ile daha

rekabetçi olunacağı konusundaki inanışlarıyla kısa sürede bu programdan yararlanma sayısında artışlar gerçekleşmiştir.

2009 yılında 584 firma, 602 proje ile TÜBİTAK'a başvuruda bulunmuş ve 104 milyon TL'lik bir harcama bildirmiştir. (WEB3, 2011)

4.3.4.3. Teknoloji Geliştirme Merkezleri Desteği

12.04.1990 tarih ve 3624 sayılı Yasa ile kısaca KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı altında yeni bir örgüt kurulmuştur. Bu örgütün görevleri sanayide AR-GE faaliyetlerini desteklemek, bu faaliyetlerin uygulanması için teknoloji merkezleri, teknoparklar kurmak, kurulmasını sağlamak, üniversite sanayi işbirliğini geliştirmek vb. şeklinde sıralanmıştır. TEKMER: Teknoloji Geliştirme Merkezleri bu yasaya göre kurulan örgütlerden biri olup KOSGEB bünyesinde yer almakta ve KOBİ'lere çeşitli AR-GE destekleri vermektedir. TEKMER desteklerinden yararlanmak isteyen KOBİ'ler hazırladıkları projeleri kuruma sunmakta. Ve uygun görüldüğü takdirde proje sahibine teşvik yasalarından farklı olarak, hammadde, malzeme, makine, tesisat temini, danışmanlık, fuar ve sempozyumlara katılma gibi aynı destekler verilmektedir. (WEB3, 2011)

4.3.4.4. Avrupa Birliği Kaynaklı KGF Destekleri

KGF (Kredi Garanti Fonu), KOBİ'ler için sağladığı kefaletle bu işletmelere destek vermekte, yatırımlarının ve işletmelerinin finansmanında banka kredisi kullanmalarını mümkün hale getirmektedir.

Özellikle yeni ve küçük işletmelerin banka kredisine ulaşması çok güçlü bir teminatı gerekli kılmaktadır. Öte yandan KOBİ'lerin uzun vadeli kredi kullanmalarında da bankaca talep edilen yüksek teminatlar önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında KOBİ'lerin işlerini büyütürken mevcut kredi limitlerinin artırılmasında bankaca talep edilen ek teminatlar çoğu kez işletme ve banka arasında çözülmesi gereken bir sorun olmaktadır.

KGF, KOBİ'lere verdiği kefalet ve üstlendiği risk ile bu işletmelerin daha çok banka kredisi kullanabilmelerini sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden küçük işletmelerin de yararlanmasını mümkün hale getirmektedir. Bu sayede girişimcilik teşvik edilmekte, KOBİ'ler lehine ek bir kredilendirme yaratılarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlanmaktadır. AR-GE ve Yenilikçi

yatırımların gerçekleştirilmesi, ileri teknoloji içeren küçük girişimler, ihracatın desteklenmesi, istihdam artışı sağlayacak yatırımlar ve bölgesel kalkınma amaçlı yatırımlar KGF kefaletlerinde öncelikli olarak değerlendirilen konulardır. Başarı vadeden genç ve yaratıcı girişimcilerle, KOBİ'lerin büyüme ve gelişmelerine destek veren KGF, iyi iş fikirlerinin önündeki teminat yetersizliği engelini ortadan kaldırmaktadır.

Banka kredisi olanaklarına büyük işletmeler kadar kolay ulaşamayan küçük işletmelerin bu teminat problemi, KGF kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma imkanı doğmaktadır. (WEB10, 2011)

KGF'nin işbirliklerini şöyle sıralanabilir:

AECM: Avrupa Karşılıklı Garanti Kuruluşları Birliği: 1992 yılında kar amacı gütmeyen bir organizasyon olarak kurulan AECM, faaliyetlerini herhangi bir siyasi veya finans kurumuna bağlı olmaksızın sürdürmektedir. AECM, Avrupa Ekonomik Bölgesinde 18 ülkede mevcut 34 garanti kuruluşu ve federasyonu temsil etmektedir.

AECM'nin başlıca amaçları:

- Garantilerin rolünü geliştirmek ve şeffaflaştırmak ve özellikle KOBİ'lerin finansmana erişimini destekleyen 'ortak garantileri' bir yatırım aracı olarak geliştirmek,
- Garanti kuruluşlarının hukuksal çerçevesini uyumlaştırma çalışmalarını mali çalışma koşullarını desteklemek,
- Üye kuruluşlar arasındaki bilgi akışını sağlamak ve güçlendirmek,
- AB'nin de içinde bulunduğu ekonomik politikaların oluşturulmasında rol alan farklı gruplar arasında önerilerin ve fikirlerin geliştirilmesine yardımcı olmak.

AECM'ye üye garanti kuruluşları, toplam 4 milyar Euro sermayeye dayalı yaklaşık 40 milyar Euro gücünü temsil etmektedir. (WEB10, 2011)

AYF: Avrupa Yatırım Fonu: AYF, Kredi Garanti Fonu'nun (KGF) yatırım kredileri için üstlendiği kefaletlere %50 nispetinde karşı garanti sağlamaktadır. Bu program ile KOBİ'lerin kredi ile büyümeleri ve ek istihdam yaratmaları amaçlanmaktadır. Bu uygulamadan KOBİ'ler, yatırım amaçlı olarak kullandıkları 3 yıldan daha uzun vadeli kredileri için yararlanmaktadırlar.. AYF, Avrupa Yatırım Bankası'nın bir iştiraki olup, Avrupa Birliği kararları çerçevesinde Birliğe üye ve aday ülkelerdeki kredi garanti fonlarını desteklemekte, ayrıca risk sermayesi konusunda da faaliyet göstermektedir. (WEB10, 2011)

ABİGEM: Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi Destekleri: Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) Projesi TOBB ve AB arasında Mayıs 2000 yılında imzalanan Finansal Anlaşma çerçevesinde Mart 2002 yılında başlamıştır. İlk olarak Gaziantep, İzmir ve Kocaeli olmak üzere üç ilde kurulan ABİGEM'ler KOBİ'lerin rekabet seviyelerini arttırmalarına ve potansiyellerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla profesyonel yönetim danışmanlığı ve eğitim hizmetleri sunmaktadır. Projenin amacı bölgelerin ekonomik kalkınmasına destek olmanın yanı sıra Türk ekonomisinin imalat ve hizmet sektörlerinin güçlendirilmesine ve istihdam olanaklarının geliştirilmesine katkı sağlamaktır

Avrupa Birliği'nin Türkiye'de desteklediği en başarılı proje seçilen Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri'nin (ABİGEM) gösterdiği başarı sonucu projenin yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir. ABİGEM'ler Eskişehir, Kayseri, Konya, Denizli, Adana, Trabzon, Afyon, Çorum, Erzurum, Uçak, Trakya ve Malatya olmak üzere 12 yeni ilde daha faaliyete geçmiştir.

ABİGEM'in verdiği destek konuları:

- Yeni pazarlara giriş
- İhracatın tanımı
- Uluslararası alanda büyüme için finansman sağlama yolları
- Ortaklık araştırmaları
- İş planı geliştirme
- Teknik yardım ve uzmanlık transferinin araştırılması,
- Hibe programları

Diğer finansal desteklerin yanında ABİGEM'in sağladığı bilgi ve beceri desteği de en az finansal destekler kadar önemli olup KOBİ'lerin AR-GE ve yenilik ile rekabet hedefleri için çok önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir. (WEB11, 2011)

BÖLÜM 5 GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE KOBİ'LERLE YAPILAN BİR UYGULAMA

5.1. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

Gebze Organize Sanayi Bölgesi 1985 yılında, sanayiye disipline edebilmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye'de ve Dünyada ilk defa kredi kullanılmaksızın, tamamen yatırımcıların finansmanı ile kurulan bir organize sanayi bölgesi olmuştur.

GOSB'un fiziki altyapısı ve sunduğu hizmetler, gelişmiş ülkelerdeki endüstri parkları ile eş düzeyde görülmektedir. GOSB'daki kuruluşlara sunulan hizmetler arasında; kesintisiz elektrik/su, yol, güvenlik, internet erişim hizmetleri, telefon hizmetleri, hosting hizmetleri, itfaiye, yangın eğitimleri, tam donanımlı ambulans ile sağlanan ön müdahale ve ilk yardım, çevre yönetim sisteminin kurulması, çevre izin işlemlerinin takibi, ÇED-Ön ÇED vb. izinlerin alınması, ilaçlama, genel temizlik, çöp toplama, karla mücadele, alt yapı donelerinin hazırlanması, inşaat ve imar ile ilgili bilgilerin verilmesi, gereken haritaların ve kontrollerin yapılması, yeni yapı, tevsii, tadilat, yapı kullanma izin ve ruhsatlarının verilmesi, tesis kontrolleri, proje kontrolü ve inşaat ruhsatları, tabldot satışı, catering hizmeti, toplantı salonları satışı ve diğer OSB'lere danışmanlık hizmetleri vb. sayılabilir.

Daha çok 100 ila daha fazla çalışana sahip 130 civarında firmada ve 20.000'i aşkın kişi istihdam edilmektedir. GOSB'da makine-kimya-otomotiv yan sanayi, optik-

elektrik-plastik, sınıai ve tıbbi gazlar, gıda-ambalaj sektörlerinde ve GOSB Teknopark'ta bilişim sektöründe üretim yapılmaktadır. GOSB katılımcılarından, 57'si Makina-Kimya-Otomotiv, 20'si Optik-Elektrik-Plastik, 7'si Gıda-Ambalaj, 1'i Sınıai ve tıbbi gazlar sektörlerinde faaliyetlerini sürdürmektedir. (WEB12, 2011)

Şu anda az sayıda KOBİ, Gebze Organize Sanayi bölgesinde faaliyet göstermekte olmasına rağmen, çeşitli devlet teşvikleri, GOSB'un altyapısı, pazara yakınlığı ve AR-GE çalışmaları için büyük avantaj sağlayan teknokentin varlığıyla, önümüzdeki dönemde daha fazla KOBİ'nin Gebze Organize Sanayi Bölgesinde yer alması beklenmektedir. (WEB12, 2011)

5.2. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE AR-GE

Ülke sanayinin uluslararası rekabete hazır ve ihracata yönelik bir yapıya kavuşabilmesi için Gebze Organize Sanayindeki firmalarında ciddi AR-GE çalışmaları yapılmaktayken, bu çalışmaları desteklemek ve geliştirmek amacıyla ilk defa bir teknoparkda bir sanayi bölgesinin içinde "Gebze Organize Sanayi Bölgesi Teknoparkı" adıyla kurulmuştur.

Gebze Organize Sanayi Bölgesi Teknoparkı: GOSB Teknopark A.Ş. 2002 yılında kurulmuş bir Teknoloji Geliştirme Bölgesi olup 2005 yılının son çeyreğinden itibaren yeni binalarının kapılarını girişimcilere açmıştır ve bugün itibariyle bünyesinde altmışın üzerinde AR-GE ve yazılım firmasını barındırmaktadır. GOSB Teknopark'ın kuruluş amaçları arasında üniversite sanayi işbirliğini sağlamak, uluslararası pazarlarda rekabet edebilen ihracata dayalı ileri teknoloji odaklı ve yüksek katma değerli üretimi teşvik etmek bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Kocaeli Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi ile yakın ilişki içerisinde. GOSB Teknopark'ı Türkiye'deki diğer teknopark projelerinden ayıran en büyük farklardan biri Gebze Organize Sanayi Bölgesi içerisinde konumlandırılmış olmasıdır. Bir organize sanayi bölgesi içerisinde bulunma ayrıcalığını "üretim odaklı" olmak kavramıyla tamamlayan GOSB Teknopark A.Ş.'nin bünyesinde ofis alanlarına ek olarak ileri teknoloji tabanlı, çevreye zarar vermeyen üretime yönelik alanlar da mevcuttur. Bu alanlarda AR-GE faaliyetlerine dayalı ürün, üretim tekniği, hizmet ve yazılım geliştirme çalışmaları girişimci şirketler tarafından yürütülmektedir. (WEB13, 2011)

5.3. GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ'NDE BİR KOBİ UYGULAMASI: BİYONER YAĞ VE KİMYA ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ

Biyoner Yağ ve Kimya Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti. 2005 yılında Artu İthalat İhracat Ltd. Şirketi olarak kurulmuş. Kurulumundan hemen sonra, 4 ortaklı olarak Biyoner Yağ Ürünleri Sanayi ve Limited Şirketi ünvanıyla faaliyetlerine başlamıştır. Kısa bir süre sonra faaliyet alanındaki genişleme ile 20.10.2006 tarihindeki resmi gazete yazısı ile Ticaret ünvanına "Kimya" ibaresini de ekleyerek Biyoner Yağ ve Kimya Ürünleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ünvanı altında faaliyetlerine Gebze Organize Sanayi Bölgesinde devam etmektedir. Bugün şirketin iki ortaklı olup, profesyonel bir yönetim kadrosunca yönetilmektedir.

Firmada şu an tam zamanlı olarak 15 kişi çalışmaktadır. Alınan özel projeler veya yapılan saha çalışmalarına bağlı olarak dönemsel sözleşmeli personel çalıştırılmaktadır. Firmada çalışanların %13'ü bayan olup yaş ortalaması 37'dir. Görev dağılımlarına göre çalışanların organizasyonel dağılımı şu şekildedir:

- Genel Müdür
- Mühendislik/AR-GE: 2 Mühendis ve 1 Tekniker
- Satış ve Satınalma: 2 Mühendis
- Kalite kontrol: 1 Tekniker
- Üretim: 4 Personel
- İç Hizmetler: 2 Personel
- Güvenlik: 2 Personel

Firmanın ilk kurulduğu yıllardaki faaliyet alanıyla, şu anki faaliyet alanları arasında farklılıklar oluşmuştur. Başlangıç yıllarındaki faaliyet alanları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Biyogaz, biyomotorin ve benzeri yenilenebilir enerji ürünlerini üretmek.

- Yurt içinde ve yurt dışında biyogaz, biyomotorin ihtiyaçlarına katkıda bulunarak alternatif yakıt türlerini yaygınlaştırmak.
- Yurt içinde veya yurt dışında üretimde kullanılmak üzere biyolojik ve tarımsal kökenli nebati yağları, organik ve inorganik esaslı kimyasalları satın almak.
- Hayvansal bitkisel esaslı yağların ve organik-inorganik esaslı maddelerin fermantasyon, esterifikasyon, saflaştırma, transesterifikasyon, rafinasyon vb. fiziksel ve kimyasal proseslerden geçirilerek basta biyomotorin, gliserin üreterek bunların yanında sabun, deterjan, krem vb. temizlik ürünlerinin üretiminde kullanılan yarı mamul ve mamullerin üretilmesi.

Dünyada gelişen ve değişen arz talep döngüsü buna ek olarak Türkiye'de yaşanan bazı siyasi ve politik değişiklikler sonucunda Biyoner firması başlangıçta sürdürdüğü tüm faaliyetleri 2010 yılında durdurma kararı almıştır. Bu faaliyetlerin durdurulmasının en büyük sebepleri arasında biyo-yakıtlara ilaveten eklenen ÖTV farkları ve her geçen gün hammadde olarak kullanılan yağların tedarik edilmesinin zorlaşması sayılabilir. Şu anki en önemli şirket faaliyeti atık bitkisel ve hayvansal yağları hammadde olarak kullanarak endüstriyel makina yağlarının şartlandırılması ve katkı maddesine dönüştürülmesidir. Bunun için hali hazırda devam eden AR-GE çalışmalarına ek olarak fabrika içerisinde yenilemeler ve ek yatırımlar yapılmış, ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu yeni yapılanma sonucunda firmanın ana müşterileri yurtiçinde endüstriyel makina yağı üreten firmalar olmuştur.

Şirketin mevcut üretiminde kullandığı ana hammaddesi atık bitkisel ve hayvansal yağlar olup, karşılaşılan en büyük sorunlardan biri bu atıkların miktarı ve toplanması olmaktadır. Şu an Türkiye'de ALBİYOBİR adlı dernek bu atıkların toplanması alanında faaliyet göstermekte olup Biyoner firması da bu dernek ile beraber çalışarak ev ve ev dışı noktalardan atık toplama yapmaktadır. Bu noktada hem bitkisel ve hayvansal yağ atıklarının bir sosyal sorumluluk projesi çerçevesinde çevreye zarar vermesi engellenmeye çalışılmaktadır, hem de bu atıkların geri dönüşüm ile ülke ekonomisi için faydalı hale getirilmesi sağlanmaktadır.

BİYONER firmasının mevcut diğer önemli projesi ise "Basınç, hız ve sıcaklığı ekonomik boyutlara getirecek bir işe özel reaktör tasarımı"dır. Bu proje 2011 yılında KOSGEB desteğiyle başlatılmış ve ilk ticari sonuçlarını vermeye başlamıştır.

5.3.1. Biyoner'in KOSGEB Destekli AR-GE Çalışması: "İşe Özel Reaktör"

5.3.1.1. Projenin Amacı, Kapsamı ve Hedefi:

Biyoner ilk kuruluş amacı olan biyodizel üretimini çeşitli nedenlerle durdurduktan sonra, tarımsal ve hayvansal yağların çeşitli katkı maddelerine dönüştürülmesine yönelmiştir. Bu yeni çalışmalar sırasında verimliliklerini artırmak için özel bir reaktöre ihtiyaç doğmuş fakat dünyada bile bu özel reaktörü üretebilen bir kaç firma olması ve çok yüksek fiyatların söz konusu olması bu konuda ciddi bilgi birikimi olan Biyoner'i bu özel reaktörleri üretme projesine yönlendirmiştir. Projenin temel amacı reaksiyon zamanını kısaltacak, maliyeti benzerlerine göre daha düşük reaktörleri tasarlamak ve üretmektir.

Biyoner bu projesiyle ilgili gerekli hazırlıkları yapmış, ilgili formları doldurmuş ve 7 Ocak 2011'de KOSGEB'e ilgili AR-GE desteklerinden faydalanabilmek için başvurmuştur. KOSGEB aynı ay içerisinde projeyi incelemiş ve ilgili maddeler dahilinde talep edilen destekleri Biyoner'e sunmuştur.

KOSGEB'e verilen bilgi ile bu proje sayesinde bir pompa özelliğinde, sürekli sitem olarak çalışan, basınç, hız ve sıcaklığın düşük olduğu ve daha az yatırım maliyeti gerektiren reaktörler üretilmek amaçlanmıştır. Bu reaktörler sayesinde yem sanayinin kaliteli yağ ihtiyacı, boya sanayinin Alkid reçine olarak hammadde ihtiyacı karşılanmak öncelikle hedef konulmuştur. Diğer taraftan bu reaktörler sayesinde petrol endüstrisi için çok önemli olan sülfanizasyon reaksiyonunda da kullanılabilir. Genel olarak yem sanayi, boya sanayi ve petrol sanayinin maliyetleri önemli ölçüde düşürülmüş olacak, diğer taraftan üretilen reaktörlerin rekabetin düşük olduğu global pazarda da talep göreceği beklentisiyle, Türkiye için önemli bir ihracat ürünü üretilmiş olacaktır.

Biyoner, başvurusu öncesinde laboratuvar şartlarında deneysel çalışmalar ile hedefledikleri reaktörün yapılabirliğini teorik olarak test etmiş KOSGEB'e bu test sonuçları ve hedef reaktör ile ilişkileri de sunulmuştur. Bahsi geçen reaksiyonlardaki en önemli nokta değişkenleri kontrol etmenin zorluğu olurken, yapılan ve sunulan deney

sonuçlarının en önemlisi bu değişkenlerin maksimum düzeyde kontrol edilebilir hale getirildiği olmuştur.

KOSGEB bu tarz projelerde projenin teknik yapısının yanında, pazarlanabilirliği ve ticari faydaları üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda ilgili projenin, rekabetin düşük olduğu hatta Türkiye'de hiç üreticisi olmadığı, sadece bir kaç Amerikalı firmanın bulunduğu bu pazarda düşük maliyetler ile üretilmesi, potansiyel müşteriler olan yem ve boya sanayicilerinin teknik kapasitesi yüksek üreticilerden oluşması, projenin ticari tarafını da ön plan çıkarmıştır. Biyoner, ilk etapta yurt içindeki sanayicileri hedef müşteri olarak görmüş, sonrasında ise İran, Suriye ve Mısır gibi yem sanayi yanında petrol ve biyodizel sanayilerinin gelişmiş olduğu yakın komşuları hedeflemiştir. Projenin başarısı ve artırılacak kapasiteyle Avrupa ve denizaşırı ülkeler de orta ve uzun dönem ihracat hedefleri arasında sıralanmıştır. Diğer bir avantaj olan üretim alanına yakın olmak Biyoner'e satış sonrasında etkin ve hızlı servis verme fırsatı doğurmaktadır. Belirtildiği gibi sadece Amerikalı bir kaç üreticinin üretip pazarladığı bu reaktörler, ülkemizde de çeşitli sanayilerde kullanılmakta, yatırım maliyetlerinin çok yüksek olmasının yanında, satış sonrası servisin hızlı ve düşük maliyetle verilememesi, bu sanayilerde önemli sıkıntılar doğurmaktadır. Bir çok sanayici ise hem yüksek yatırım maliyeti hem de satış sonrası yetersiz ve maliyetli servis nedeniyle bu tarz reaktörler yerine geleneksel yöntemler ile üretim yapmakta bu da genel olarak ülke sanayicilerinin tam performans ile çalışmasına engel olmaktadır.

Biyoner, projenin sonuçlanmasını müteakiben ilk yıl için değeri 100,000 TL'i geçecek 6 adet Reaktör satmayı, 2. sene için 10'u iç pazara 10'u dış pazara olmak üzere toplam minimum 20 adet ve 1.000,000 TL üzerinde bir ciro hedeflemiştir. Sonraki yıllarda üretimde ve ciro beklentisinde bu eksponansiyel artışın devamı beklenmektedir.

5.3.1.2. Projede Kullanılan Ekipman, Hammadde ve KOSGEB'den Talep Edilen Diğer AR-GE Programı Destekleri:

İlgili form kapsamında, KOSGEB AR-GE ve İnovasyon Programına yapılan başvuru da kullanılacak tüm ekipman, hammadde, donanım yazılım ayrıntılı olarak belirtilir. Biyoner ilk tabloda görüleceği üzere üretim alanında sahip olduğu teçhizatların önemli bir bölümünü bu proje için kullanmayı taahhüt etmiştir. Biyoner'in ilk yatırımının önemli parçaları olan bu teçhizatın hali hazırda bulunması hem projeye başlama süresini

kısaltmış hem de KOSGEB'den talep edilebilecek diğer teçhizat ve hammadde konusunda çeşitlilik sağlanabilmesini sağlamıştır.

Tablo 5.1. Proje için Gerekli Ekipman ve Hammadde, (Biyoner KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları , 2011)

İşletmede Bulunan, Projenin Gerçekleştirilmesinde Kullanılan Makina-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım		
ADI	MİKTARI	PROJEDE KULLANIM AMACI
Buhar Sistemi	600 kw	Barometrik Vakum
Kızgın Yağ Sistemi	600 kw	Isıtma
Laboratuvar	set	Kromatografik analiz, kantitatif analiz

Biyoner projede kullanacağı hammaddeleri de kendi sağlamayı planlamış ve zaten mevcut iş alanlarında da kullandığı kolay ve rekabetçi fiyatlar ile ulaşabildiği bu hammaddeleri bu proje içinde de değerlendirerek hammadde tarafında da önemli bir tasarruf sağlamıştır.

Tablo 5.2. Proje için Satın Alınan Ekipman ve Hammadde, (Biyoner KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları , 2011)

İşletme Tarafından Satın Alınan, Projenin Gerçekleştirilmesinde Kullanılan Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı			
ADI	MİKTARI	PROJEDE KULLANIM AMACI	Bedeli (KDV Hariç TL)
Asit Yağ	60 ton	Hammadde	60.000,00
Ham Gliserin	20 ton	Hammadde	60.000,00
TOPLAM			120.000,00

KOSGEB tarafından geri ödemeli (150,000 TL limitli) ve geri ödemesiz (200,000 TL limitli) desteklerle sağlanabilecek makina, teçhizat ve hammadde alımı listesinde bu yeni yatırım için olmazsa olmaz ekipmanlar belirtilmiş ve limitler dahilinde listelenmiştir. (EK-A)

Biyoner, belirtilen hammadde ve teçhizat desteklerinin yanında çeşitli AR-GE İnovasyon programı desteklerinden de faydalanmıştır. Bu destekler de aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 5.3. Proje için Alınan Diğer Destekler, (Biyoner KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları , 2011)

Proje Kapsamında Talep Edilen ve Alınan Diğer AR-GE ve İnovasyon Program Destekleri	
DESTEK ADI	BEDELİ (TL KDV HARİÇ)
Proje Danışmanlık Desteği	33.000,00
Eğitim Desteği	6.600,00
Sınai ve Fikri Mülkiyet Hakları Tescil Desteği	33.000,00
Proje Tanıtım Desteği	6.600,00
Yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/ Teknolojik İşbirliği Ziyareti Desteği	20.000,00
Test-Analiz ve Belgelendirme Desteği	33.000,00
TOPLAM	132.200,00

Tüm bu talep edilen ve alınan desteklerin sonucunda Proje Butcesi ve Butce Finansmanı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 5.4. Proje Bütçesi, (Biyoner KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları , 2011)

PROJE BUTCESİ	
ADI	BEDELİ (TL KDV HARİÇ)
Projede Çalışacak Personel Giderleri	66.648,00
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım, Hizmet Alımı	312.200,00
Diğer AR-GE ve İnovasyon Programı Destekleri	132.200,00
TOPLAM	511.048,00

Proje Finansman Planı yapılırken KOSGEB'den alınan Program destek bedelleri ,Projede çalışacak personel giderlerinin tamamını, Kullanılan Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım, Hizmetin ve Diğer Program destek bedelleri toplamının ise %75'ini kapsayabilmekte olup buna göre bildirilmiştir. (WEB1, 2011)

Tablo 5.5. Proje Finansman Planı, (Biyoner KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları , 2011)

PROJE FİNANSMAN PLANI	
ADI	BEDELİ (TL KDV HARİÇ)
Özkaynak Kullanımı	150.748,00
KOSGEB AR-GE İnovasyon Programı Destekleri	360.300,00
TOPLAM	511.048,00

5.3.1.3. KOSGEB AR-GE ve İnovasyon Programı Proje Sonuçları

Biyoner Ocak 2011'de KOSGEB tarafından onaylanan ilgili destek paketiyle beraber zaten hazırlıklarını başlatmış olduğu ve 24 aylık planladığı projesinin ilk sonuçlarını 2011 yılının ikinci yarısında almaya başlamıştır. Prototipini tamamlamasının ardından yurtiçinde iki yem sanayi üreticisinden ve Hindistan'a ihraç etmek üzere bir Romanyalı bir boya sanayi firmasıyla toplam 5 adet reaktör için sipariş alınmıştır. Toplam 120.000 TL değerindeki bu sipariş 2012 yılının sonuna kadar teslim edilmek üzere üretim devam etmektedir.

Bu süreç yurtdışında çeşitli fuar ve konferanslara katılmış bir çok potansiyel müşteriyle bağlantı kurulmuştur. Proje başlangıçta hedeflendiği üzere şu an için Amerika'da ki üretici rakiplere göre %50'lik fiyata satılabilir durumda olup, performans olarak aynı niteliktedir. Üretim kapasitesinin artırılmasıyla beraber 2013 yılında 35 adet reaktör üretilmesi planlanmıştır. 1.500.000 TL üzerinde bir satış hacmi sağlayacak bu plan çok daha büyük olan bu pazarda Biyoner'in uzun vadede çok daha büyük satış hacimlerine ulaşabileceğini göstermektedir.

Üretilen mevcut reaktör aynı zamanda Biyoner'in mevcut diğer iş kolu olan tarımsal ve hayvansal gıdalardan katkı maddesi üretilmesi tarafında da süreçleri %60 civarında kısaltıp, hammadde/ mamul çıktı kalitesini de %45 artırmıştır. 2012 yılı başı itibariyle patent alım sürecini de tamamlamak üzere olan Biyoner, bu sayede hem benzer projelerde örnek teşkil edecek hem de kendi imkânlarıyla bu reaktörü üretmek isteyen firmalardan da tescil gelirleri elde edebilecektir.

Biyoner'in bu girişim ile gelen başarısı, AR-GE'nin global rekabetteki önemini göstermesi yanında, KOBİ'lere sunulan bu tarz desteklerin uluslararası pazarda çok önemli yerli üreticilerin gelişmesi ve ihracata büyük katkılar vermesinin görünmesi açısından da önemlidir.

BÖLÜM 6. SONUÇ

Bir ülke ekonomisi, çeşitli büyüklükte ve değişik alanlarda faaliyet gösteren, farklı iş kollarında faaliyet gösteren, değişik büyüklükteki çeşitli işletmelerden oluşur. Bir ülkenin halkın refah ve mutluluğunu sağlamak hedefine ulaşmasında, o ülkede bulunan modern ve çağdaş işletmelerin rolleri çok önemlidir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler de gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından dünya üzerindeki ülkelerin ve ülkemizin ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadırlar.

KOBİ tanımlamaları; ülkeden ülkeye, sektörden sektöre, bölgeden bölgeye ve hatta bir ülkenin çeşitli kurumları arasında bile değişebilmektedir. KOBİ tanımında en çok kullanılan ölçü, çalışan işçi sayısı olup, sermaye miktarı veya yıllık satış geliri gibi ölçüler de kullanılmaktadır. Teknolojide ve tüketici eğilimlerindeki süratli gelişim ve değişim gerek dünyada gerekse ülkemizde tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılama görevini üstlenmiş olan KOBİ'lerin önemini daha da arttırmaktadır.

KOBİ'ler esnek ve küçük yapıları sayesinde dünyada meydana gelen değişimlere büyük işletmelerden daha hızlı uyum sağlamak şansına sahiptirler. KOBİ'lerin sahip oldukları esneklik, özellikle kriz koşullarına süratle uyma yetenekleri, 1973 Petrol Şoku ve 1979 Dünya Petrol Krizleri ile daha da iyi anlaşılmuştur. ABD ve Japonya'ya göre KOBİ'lerin önemini daha geç anlayan Avrupa Birliği ülkeleri de, diğer birçok ülke gibi 1980'lerin başından itibaren KOBİ'leri destekleye başlamış ve KOBİ'leri geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Çeşitli ülkelerde KOBİ'lerin, tüm işletmeler içindeki oranı (gelişmiş ülkeler dâhil) çok büyük olup % 98'in üzerindedir. KOBİ'lerin toplam istihdam içindeki paylarının yüksek oranlarda olmasına rağmen, toplam kredilerden aldıkları pay ise genellikle düşük seviyelerde kalmaktadır. KOBİ'ler ekonomimizde, makro göstergeler açısından, büyük paya sahiptirler. Mevcut işletmelerimizin tamamına yakınına oluşturan KOBİ'lerin, istihdamda ve üretimde önemli payları bulunmaktadır. Ancak, ihracat ve

yatırımdaki payları düşük seviyede olup, kredilerden faydalanma imkânları ise oldukça sınırlıdır.

Küreselleşme ve bilgiye dayalı ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ile önemi artan KOBİ'ler, hem ekonomik ve hem de sosyal açılardan toplumun önemli birer yapıtaşları olarak kabul edilmiş, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede KOBİ'lere yönelik olarak çok sayıda teşvik ve destek politikaları uygulamaya konulmuştur. Günümüzde tüm dünyada uygulanan politikaların merkezinde, KOBİ'lerin kurulması, sürdürülebilir rekabetçi üstünlük kazandırılması, küresel ekonominin bir parçası olması ve girişimciliğin güçlendirilmesi için uygun ortamların hazırlanması amacı bulunmaktadır.

Büyük işletmelerle karşılaştırıldığında, KOBİ'lerin birçok açıdan bu işletmelerden üstün yönlerinin olduğu gözlenmektedir. Bunların en önemlileri olarak, KOBİ'lerin ekonomik büyümeye olan katkıları, rekabetin korunmasında ve geliştirilmesindeki rolleri, verimlilik artışına olan katkıları, esnek yapıları ile ekonomik krizlere karşı gösterdikleri direnç, girişimci ruhunu ve iktisadi dinamizmi canlı tutmaları, toplumsal refah ve gelişme açısından üstlendikleri görevler, yeni iş ve istihdam fırsatları yaratma ve bu yolla ekonomik ve sosyal gelişmeye katkıları, işletme bürokrasisinin bu işyerlerinde olmayışı, sabit maliyet faktörlerinin düşük oluşu, tüketici tercihlerine daha duyarlı oluşları, yeniliklere daha açık ve yatkın olmaları ve hayata geçirmeleri, büyük işletmelere rakip değil onların birer tamamlayıcısı olmaları ve ekonomik kalkınmayı ülke geneline yayma etkilerinin bulunması sayılabilir.

Teorik çalışmalarda ve gerçek dünyadaki uygulamalara göre sıralanan üstün yönlerinin yanı sıra, KOBİ'lerin bazı açılardan zayıf yönleri de bulunmaktadır.. Genel olarak sıralanan zayıf yönler arasında; bu işletmelerin düşük kapasite ile çalışmaları, yeterli düzeyde ve kaliteli mal ve hizmet üretimini gerçekleştirmemeleri, yüksek vasıflı işgücü ve uzman personel temininde sıkıntı yaşamaları, mal ve hizmet üretiminde maliyetlerinin yüksek oluşu, küçük olmaları dolayısıyla geniş şekilde finansman sorunlarıyla karşılaşmaları, yenilikçilik ve yeni ürünleri piyasaya sürmede bünyelerinin zayıf olması, ileri teknoloji kullanmamaları, ihracata olan katkılarının düşük olması ve piyasalarda meydana gelen değişiklikleri yeterince takip edememeleri belirtilebilir.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, dünyada olduğu gibi Türk ekonomisi açısından da çok önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye ekonomisinin rekabetçi

üstünlüğe sahip olması ve küresel piyasalarda başarılı olması; büyük ölçüde KOBİ'lerin ekonomik büyüme stratejisi içinde başarılı şekilde ele alınmasına bağlıdır. Ülkemizde, yatırımları ve ihracatı arttırmak, kalkınmayı ülke geneline yaymak, istihdamı yükseltmek ve işsizliği azaltmak, ekonomik krizlere karşı dayanıklı bir ekonomiye sahip olmak için, KOBİ'leri teşvik edecek politikaların bir bütün halinde ele alınması gereklidir. Bu amaçla, en genel anlamda OECD ülkelerinde ve Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerle ilgili mevzuat ve uygulamalar da dikkate alınarak KOBİ'leri teşvik edici ve destekleyici düzenlemeler, tedbirler, faaliyetler ve stratejiler, yenilikçiliğin ve girişimciliğin desteklenmesi gerekliliktir. Bunun anlamı, KOBİ'lerle ilgili yasal düzenlemelerin ve uygulamaların AB ile uyumlu hale getirilmesidir. Bunların başında, KOBİ'lerin teknoloji kapasitelerini yükseltmek ve finansal imkanlarını iyileştirmek gelmektedir.

KOBİ'lerin verimliliklerinin, rekabet güçlerinin ve katma değerdeki paylarının yükseltilmesi, ihracata ve AR-GE araştırmalarına yönlendirilmeleri, bilgi ve iletişim teknolojilerinde üstün konuma getirilmeleri ve küresel değer ve üretim süreçlerine dahil edilmeleri Türkiye'nin genel ekonomik başarısı ve rekabetçi üstünlüğe sahip olması için önceliklidir. KOBİ'lerin desteklenmesiyle birlikte, ekonomik büyümeye ve verimlilik artışına katkıları artacak, esnek yapıları sayesinde ekonomik krizlere karşı ülke ekonomisinin direnci artacak, ekonomide girişimci ruh canlı tutulacak, yeni iş yaratma ve bu yolla istihdam artışı sağlanacak, ekonomik kalkınma ve büyüme ülke geneline dağılmış olacak, gelir dağılımı eşitsizliği azalacaktır.

Ne var ki, Türkiye'de KOBİ'lerin mevcut potansiyelinin tam olarak değerlendirildiğini söylemek mümkün değildir. Gerçekten de, KOBİ'ler ile ilgili istatistiki verilere bakıldığında, birçok gelişmiş ülkede faaliyet gösteren KOBİ'lere kıyasla, Türkiye'deki bu tür işletmelerin, en başta finansman ve sermaye kaynaklarına erişim bakımından ciddi bir yetersizlik içinde bulunduğunu tespit etmek gerekli olmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerin geliştirilmesi ve desteklenmesi çerçevesinde Devlet tarafından uygulanan teşvik sisteminin zaman içinde iyileştirildiği, detaylandırıldığı, AB uyum çerçevesinde önceliklendirildiği görülse de, bu konuda başarılı olan ülkelerin yaptığı çalışmaların yakından takip edilmesi ve uyarlanmaya çalışılması, Türk Ekonomisinin gelişmesi ve güçlenmesi için en önemli politikalardan biri olmalıdır. Yine devlet

tarafından KOSGEB, TUBİTAK gibi kurumlar vasıtasıyla KOBİ'lerin AR-GE çalışmalarına olan yönelmelerinin ve başarılarının artırılması amacıyla sağlanan destekler de, henüz hedeflenen noktaya gelmemekle beraber, bundan sonrasında KOBİ'leri ilgilendiren bu teşvik ve destek çalışmalar planlanırken, ilgili kararlar alınırken, sürecin bir parçası haline getirmek, ayrıca dünyadaki başarılı örneklerin takibi, ülkemizde uygulanmaya çalışılması, orta vadede daha çok KOBİ'nin başarılı AR-GE çalışmalarını destekleyecek, dolayısıyla daha rekabetçi bir ekonomiye temel teşkil edecek KOBİ'lerin sayısını da artıracaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Akat, Ö.(2005), *Uluslararası Pazarlama: Karması ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi, Bursa, 65

Akgemci, T.(2001), *Kobilerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Yayını, Ankara.

Aykaç, M., Z. Parlak, S. Özdemir (2008), *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye 'de KOBİ'ler*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2008–24, İstanbul, 34, 56-69

Beck, Th., Demirgüç-Kunt, A., Levine, R. (2003), *Small and Medium Enterprises, Growth, and Poverty: Cross-Country Evidence*, World Bank Policy Research Working Paper 3178, December, Washington, D.C., 76-80

Carree, M. A.(1999), *Business Ownership and Growth: An Empirical Investigation*, Zoetermeer, Netherlands, 23

Castells, M.(2005), *Information Age*, Wiley-Blackwell, CA, 44

Davis, S. J., Haltiwanger, J. C., Schuh, S. (1993), *Small Business and Job Creation: Dissecting the Myth and Reassessing the Facts*, National Bureau of Economics Research Working Paper 4492, Cambridge, 88

Davis, B., Reardon, T., Stamoulis, K., Winter, P. (2002), *Promoting Farm/Non-Farm Linkages In Developing Countries*, FAO, Rome, 23-25

Dowlah, C. (2004), *Black Waters of Global Prosperity*, Greenwood Publ., London, 14

Dulupçu, M.A. (2001), *Küresel Rekabet Gücü*, Ankara, Nobel Yayınları, 56

Kozlu, C. (1995), *Uluslararası Pazarlama*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 23

Mucuk, İ. (2003), *Modern İşletmecilik*, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 68

Müftüoğlu, T. (1991), *Türkiye' de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler*, Sevinç Yayınevi, Ankara, 87-91

Sarıaslan H. (1996), *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; İmalat Sanayi İşletmelerinin Sorunları ve Yeni Stratejiler*, Ankara, 57

Schmiemann, M. (2002), *Unternehmen in Europa – Spielt die Größe eine Rolle?*, EUROSTAT, Luksemburg, 2.

Schmitz, H. (2003), *Local Enterprises in the Global Economy : Issues of Governance and Upgrading*, Elgar Publ., U.K, 66

Selamoğlu, A. (2000). *Yoğunlaşan Sosyal Sorunlarıyla Küreselleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, 45

Solo Tova, M. (1998), *Competition in Water and Sanitation: The Role of Small-Scale Entrepreneurs*, Viewpoint, No. 165, Washington, D.C, 4

Makaleler

Akbulak, Y.(2010), *Türkiye'nin Rekabet Gücü Bağlamında Araştırma*, Gündem, Ankara, 12

Audretsch, D.(2009), *First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises*, EIM, 26

Vazquez-Barquero, A. (2006). *Endogenous Development: Networking, Innovation, Institutions, and Cities*. Madrid, 1-2

Erol, K.(1996), *Türk İhale Mevzuatına Eleştirel Bir Bakış*, AESO Yayını, Yıl: 2, Sayı:7 Ankara, 45

Iraz, R.(2008), *Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, 245

İpekgil, Ö. D.(2003), *KOBİ'lerin Dış Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri ve Bir Uygulama*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İzmir, Cilt5, Sayı:2,

Özbek. Z,(2007), *KOBİ'lerin Türk Ekonomisine Etkileri, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Ankara, Sayı 31

Özdemir, S., H. Y. Ersöz, İ. Sarıoğlu.(2006), *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2006-45, İstanbul, 9-19

Reinecke, G. (2002), *Small Enterprises, Big Challenges: A Literature Review on the Impact of Policy Environment on the Creation and Improvement of Jobs within Small Enterprises*, ILO Seed Working Paper No. 23, Geneva, 9

Rugman, A. ve Verbeck, A. (2004). *Journal of International Business of Studies* Volume, Routledge Pupl.,Madrid,29

Süzen, H. Ve Kayı, E, (2010), *AR-GE Teşvikleri*, Denge Yayınları, Sayı:2010/1, İzmir, 9-13

Tuncer, S.(2008), *Ar-Ge Faaliyetlerinin Teşviki ile İlgili 5746 Sayılı Yasa*, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 184, Ankara, 34-36

Wright, R ve Rayment, P.(2004), *Globalization Reloaded: an UNCTAD Perspective*, UNCTAD pupl., Geneva, 9

Sürelî Yayınlar

Ekonomik Vizyon Dergisi (2001), *KOBİ'lere Yönelik Finansal Destekler ve Yardımlar*, İZTO Yayınları, İzmir, Yıl: 73, Sayı: 47.

Raporlar

Kaplinsky, R.(2001), *Integrating SMEs in Global Value Chains*, UNIDO, Viyana

Bir Kuruluş yada Gruba Ait Çalışma

Biyoner (2011), *KOSGEB AR-GE Destek Program Raporları*, Kocaeli

İTO (2006),*İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde KOBİ'lerin Desteklenmesi*, İstanbul

Journal of Economic Cooperation (2002), *Strengthening of Small and Medium-Sized Enterprises Facing Globalization and Liberalisation*, Ankara

Organization and Economic Co-operation Development. (2000). *Economic Outlook 2000*, OECD Pupl., Paris

Organization and Economic Co-operation Development. (2005). *A Framework for the Development and Financing of Dynamic Small and Medium Sized Enterprises in Turkey*, OECD, Publ., Geneva.

Organization and Economic Co-operation Development. (2007). *Enhancing the Role SMEsin Global Value Chain*, OECD Publ., Tokyo

United Nations Commission on the Private Sector and Development (2004), *Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor*, UNDP, New York

İnternet Kaynakları

WEB_1, (2011), KOSGEB Web Sitesi, www.kosgeb.gov.tr

WEB_2, (2011), Deloitte Web Sitesi, www.deloitte.com

WEB_3, (2011), TUBİTAK Web Sitesi, www.tubitak.gov.tr

WEB_4, (2011), MAM Web Sitesi, www.mam.gov.tr

WEB_5, (2011), Elektrik Mühendisleri Odası Web Sitesi, www.emo.org.tr

WEB_6, (2011), Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri Ağı, Kocaeli Web Sitesi, www.kocaeli.abigem.org

WEB_7, (2011), FinansBank Kobi İletişim Web Sitesi, www.kobifinans.com.tr

WEB_8, (2011), TTGV Web Sitesi, www.ttg.gov.tr

WEB_9, (2011), PriceWaterHouseCoopers Türkiye İletişim Web Sitesi, www.vergiportali.com

WEB_10, (2011), Kredi Garanti Fonu Web Sitesi, www.kgf.com.tr

WEB_11, (2011), Abigem Web Sitesi, www.abigem.org

WEB_12, (2012), GOSB Web Sitesi, www.gosb.com.tr

WEB_13, (2011), GOSB Teknopark Web Sitesi, www.gosbteknopark.com

Diğer Kaynaklar

Resmi Gazete, 2008, 5746 sayılı 06.08.2008

Telçeken, Y.(2010), *AR-GE Teşvikleri Semineri Sunumu*, TÜSİAD, İstanbul

TSE, *Türk Standardı TS - EN - ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri*, 2005

Yörük, N.(2006), *KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama*, I. Orta Anadolu Kongresi 18–21 Ekim, Nevşehir

EKLER

EK-A, KOSGEB Desteği ile Satın Alınan Ekipman ve Hammadde

KOSGEB Desteği ile Satın Alınan Projenin Gerçekleştirilmesinde Kullanılan Makine-Teçizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet				
ADI	MİKTAR I	PROJEDE KULLANIM AMACI	DESTEK TÜRÜ Bedeli (KDV Hariç TL)	
			Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli
PILOT SİSTEM				
Barometrik Vakum Sistemi	1	Vakum		48.000,00
Pvrdf reaktörü vakumlu ayırıcı tip	1	Reaksiyon	23.000,00	
Isı Geri Kazanım Ünitesi	1	Isı Geri Kazanımı		4.500,00
Dekantasyon Tankı	1	Dekantasyon	6.000,00	
Pvrdf reaktörü vakumlu ayırıcı tip	1	Reaksiyon		12.000,00
R3 Tankı	1	Reaktant 3 deposu	4.000,00	
Borulama, vanalar, montaj, nakliye	1	Sistem Kurlumu		35.000,00
R1 Tankı	1	Reaktant 1 deposu	6.000,00	

R1 Pompası	1	Madde İletimi debi ayarlı	4.500,00	
R1 Ölçer	1	Debi ölçümü	1.500,00	
R1 Isıtıcı	1	Isıtma	3.500,00	
R2 Tankı	1	Reaktant 2 Deposu	4.000,00	
R2 Pompası	1	Madde İletimi debi ayarlı	4.500,00	
R2 Ölçer	1	Debi ölçümü	1.500,00	
R2 Isıtıcı	1	Isıtma	3.500,00	
R3 Pompası	1	Madde İletimi debi ayarlı	6.500,00	
R3 Ölçer	1	Debi ölçümü	1.500,00	
R3 Isıtıcı	1	Isıtma	3.500,00	
Basınç Düşürücü	1	Çıkış ayarlı basınç kontrolü	1.200,00	
Short Path Distilasyon	1	Ürün Saflaştırma	58.000,00	
TOPLAM			132.700,00	99.500,00
GENEL TOPLAM (Geri Ödemesiz + Geri Ödemeli)			232.200,00	

ÖZGEÇMİŞ

Işıl Altay, 02.01.1982 yılında Kütahya'da doğmuştur.

Lise Eğitimi 1995-1998 yılları arasında Selma Yiğitalp Lisesi, İzmir'de tamamlamış, lisans eğitimini 1999-2006 yılları arasında Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesinde, Tarım Ekonomisi Bölümünü tamamlayarak, Ziraat Mühendisi ünvanını almaya hak kazanmıştır. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Türkçe Tezli Yüksek Lisans İşletme Bölümünde eğitimine devam etmektedir.

2008 yılında Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda İdari İşler Uzmanı olarak profesyonel çalışma hayatına başlamıştır. 2010 yılında yine Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sekreteri görevine atanmıştır.

İyi düzeyde İngilizce bilmektedir.

Halen, 2011 yılında atandığı Maltepe Üniversitesi Rektör Özel Kalem Müdürü olarak görevine devam etmektedir.